T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ(KLASİK ARKEOLOJİ)
ANABİLİM DALI

ANTİK DÖNEM YUNAN EVLERİ

Yüksek Lisans Tezi

SERAP MORKOÇ

Ankara-2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ (KLASİK ARKEOLOJİ)
ANABİLİM DALI

ANTİK DÖNEM YUNAN EVLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Serap MORKOÇ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Kutalmış GÖRKAY

Ankara-2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ(KLASİK ARKEOLOJİ)
ANABİLİM DALI

ANTİK DÖNEM YUNAN EVLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :Doç.Dr. Kutalmış GÖRKAY

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Doç.Dr. Kutalmış GÖRKAY(danışman)	
Prof.Dr. Ömer ÇAPAR	
Doç.Dr. Seyhan DORUK	
Yedek:	
Doç. Dr. Musa KADIOĞLU	.....
Yrd.Doç.Dr.Ayşegül AKALIN	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi :07/07/2008

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ **VI**

GİRİŞ **VII**

I. BÖLÜM

1)-ANADOLU'DA KONUT VE YERLEŞME **1**

1)a Konutun Tanımı ve İlk Barınaklar **1**

1)b Anadolu'da İlk Köyler ve Mimarlığın Doğuşu **3**

1)c Dörtgen Mimarinin Ortaya Çıkışı **4**

1)d İki Katlı Mimarinin Ortaya Çıkışı **6**

II. BÖLÜM

2)-MEGARONLARIN ORTAYA ÇIKIŞI VE İLK ÖRNEKLER **8**

2)a TROİA **9**

2)b SMYRNA **10**

2)b-1 Eski İzmir'de Oval Ev (M.Ö 925-900) **10**

2)b-2 Eski İzmir'de Çifte Megaron **11**

III. BÖLÜM

3)-ANTİK DÖNEM YUNAN EVİ **13**

3)a Prostaslı Ev **15**

3)b Peristyle Ev **19**

IV. BÖLÜM

4)-ANTİK YUNAN'DA KENT PLANLAMACILIĞI **20**

V.BÖLÜM

5)-HELLENİSTİK DÖNEM EV ÖRNEKLERİ **27**

5)a BERGAMA **27**

5)a-1Saraylar **27**

5)a-1-1 I. Attalos'un Sarayı **28**

5)a-1-2 Eumenes II'nin Sarayı **28**

5)a-2 Peristyle Ev IIB-D.7-9 **29**

5)a-3 Konsül Attalos'un Evi **30**

5)a-4 Peristyle Ev I **31**

5)a-5 Peristyle Ev II **33**

5)a-6 Peristyle Ev III **33**

5) b MİLETOS **34**

5)b-1 Kalabaktepe Ev Kalıntıları **34**

5)b-2 Peristyle Avlulu Ev **34**

5)b-3 Geç Hellenistik Dönem Binası **35**

5)c ERYTHRAİ **37**

5)c-1 Hellenistik Villa **37**

5)d PRİENE **39**

5)e KOLOPHON **42**

5)e-1 IV No'lu Ev **42**

5)e-2 III No'lu Ev **43**

5)e-3 II No'lu Ev **43**

5)e-4 I No'lu Ev

5)e-5 VI No'lu Ev **44**

5)e-6 V No'lu Ev **45**

5)e-7 XI No'lu Ev **45**

VI. BÖLÜM

6) ROMA DÖNEMİ EVLERİNE GENEL BAKIŞ **47**

SONUÇ **LI**

ÖZET **LIV**

ABSTRACT **LV**

KAYNAKÇA **LVI**

LEVHALARIN LİSTESİ **LXI**

LEVHALAR

ÖNSÖZ

Bundan 10 bin yıl önce, insan daha çevresine egemen olmadan, ev, tek başına egemen değil bileşik bir yapının parçasıydı. İnsanlar hayvanlardan ve başka insan topluluklarından korkuyordu. Dolayısıyla bir konut kavramının oluşumunda ilk başta kendini koruma ve kendini savunma vardı, korku vardı. İnsan konutunun tarihini bir evler bütününün bu eşzamanlı işlevleriyle başlatmak gerek .

İlkel sığınaktan yola çıktığımızda mimarlık tarihinin temel konuları karşımıza çıkar; ev, yerleşme, tapınak ve şato. Mimarlık tarihinin evriminde ilkel evler bütününün bileşenleri ayırıma uğramış ve insan çabasının en anıtsal ifadelerine dönüşmüştür. Ancak bu ifadenin farklı dillerde olması nedeniyle birbirinden farklı konut tarzları ortaya çıkmıştır. Gene de hepsi aynı soruya yanıt bulmaya çalışır güvenlikli bir yaşam.

Anadolu'da konut ve yerleşme erken tarih içindeki başlangıçlarından beri kültürden kültüre rastlantısal bir değişim değil, tutarlı ve sürekli bir tarihsel gelişme gösterir. Tunç Çağı'nın önemli dönüşümlerinin kökleri Neolitik Çağ'a uzandığı gibi, ortaçağ gelişimlerinin kökenleri Tunç Çağı'ndan beri gelişen bir sürecin ucunda yorumlanabilir. On iki bin yılı aşan bu evrimin bütünlüğü içinde kavranması, yanlızca köklülüğünü ve zengin çeşitliliğini takdir etmemizi değil, geleceğin farklılığının toplum anlayışımızda saklı olduğunu görmemizi sağlayabilir.

Bu tez konusunu çalışma fırsatı veren ve tez danışmanlığımı yürüten sayın hocam Doç.Dr.Kutalmış GÖRKAY'a ve her türlü desteğinden ötürü aileme özellikle babam Tacim MORKOÇ'a teşekürlerimi bir borç bilir saygılarımı sunarım.

GİRİŞ

Yüksek lisans tezimin konusu Antik Yunan Dönemi konutları olamasına karşın, çalışmamda sadece Antik dönemle sınırlı kalınmamıştır.

Çalışmamın ilk bölümünde barınak diyebileceğimiz ilk konut tiplerinden itibaren gelişimi incelenmiş, ardından sırasıyla ortaya çıkan yuvarlak planlı, kare planlı, ve nihayet iki katlı evlerin ortaya çıkışı anlatımış ve bu gelişimin görüldüğü önemli kentlerden örnekler verilmiştir.

İkinci bölümde Antik Yunan evinin gelişiminin önemli noktalarından olan megaron plan tipinin tanımı yapılarak gelişimi anlatılmış ve ilk örnekleri belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde ise dönemin sosyal yaşam biçimiyle şekillenen Antik Yunan evlerinin genel ve temel özellikleri anlatılarak temel ev tiplerinden Prostas ve Peristyle tip evlerin tanımları yapılmış birbirinden farkları ortaya konmuştur.

Çalışamamın dördüncü bölümünü bir kentin oluşmasında ve evlerin şehir içinde yerleştirilmesinde büyük önem taşıyan kent plancılığı ve antik dönem mimarlarına yer verilerek şehir planlamacığı açısından önemli bir yere sahip olan Milet kenti incelenmiştir.

Beşinci bölümü ise bazı Hellen kentlerinden ev örnekleri verilmiştir. Bu evlerin planları incelenmiştir.

Bundan sonraki en son bölümde ise Roma Dönemi ev tiplerinin genel özellikleri anlatılarak çalışma tamamlanmıştır.

I BÖLÜM

1) ANADOLU'DA KONUT VE YERLEŞME

1)a Konutun Tanımı ve İlk Barınaklar

İnsan dışındaki hayvanların tümü biryesel yaşamlarını sürdürebilmek, türlerini devam ettirebilmek için çeşitli donanımlara sahiptirler. Bu donanımlar o canlının organları şeklinde karşımıza çıkar. Bunlar o türün içinde bulunduğu ortamdaki yaşamının sürekliliğini sağlamada önemlidir. Bunlar kimisinde parçalayıcı diş veya pençeler kimisisnde hızlı hareket etme yeteneği kimisinde de koku hatta zehir çıkartma yetisi şeklindedir. Doğadaki bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak asıl önemlisi insanın bu tür donanımlardan, yani bir canlı türünün doğal çevresine uyum sağlamasına ve yaşamını başarıyla devam ettirmesine olanak sağlayan bedensel özelliklerden yoksundur. Bu nedenle diğer hayvanların aksine, biyolojik anlamda insan bendensel yönden yetersiz ve bu nedenle de yapısal olarak yetersiz bir canlıdır. Bedensel donanımlarının yetersizliği ve çevrelerine biyolojik anlamdaki uyum eksiklikleri nedeniyle, gerek içinde bulundukları ortamın olumsuz etkisinden, gerek yörede bulunan tehlikelerden, insan yabanıl etçillerden korunmak için insanın ilk oluşum evrelerinde ağaçların alt dallarına tırmanmak, bunların diplerine ve kovuklarına sığınmak, kaya altları ve mağralardan yararlanmak gibi önlemler almışlardır. İnsan tarafından doğadaki durumları değiştirilerek oluşturulan alet örneklerini barınaklar olarak kabul edemeyiz. Antropolojik olarak insanın

bunları olduğu gibi kullandığı bir değiştirme çabası gütmeden yararlandığı dolaysıylada kendisinden bir şey katmadığı sığınaklar olarak kabul edilir[1].

İnsanın biyokültürel evriminin daha sonraki aşamalarından birinde, Alt Pleistosen'de, bu canlının kendisini doğa koşullarında korumak için bazı önlemler aldığını ve işe rüzgar çitini yaparak başladığını biliyoruz. Rüzgar çiti şimdiye kadar arkeolojik olarak saptanabilmiş, en eski yapısal belgedir. İnsan elinden çıkma bir kültür ürünü olup, ne denli basit olursa olsun ilk "barınak"örneğini oluşturur[2].

İlk kez Homo sapiens sapiens insanınca oluşturulan ve mamut gibi iri hayvanların kemiklerinden yapılan bir çatının üstüne postların gerilmesiyle yapılan çadırlar, kutup bölgelerindeki buz evleri (igloo), toprağın biraz kazılması ve üstünün çalı çırpı örtülmesiyle gerçekleştirilen oluşumlar ve 10-12 bin yıl öncelerinden itibaren ülkemizde de karşılaşılan kerpiç yapılar, saz-dal örgü evleri ve ormanlık yörelerdeki kulübeler insanın birkaç milyon yıllık kültür tarihi boyunca farklı ortam ve zamanlarda oluşturduğu "barınak" türlerine örnektir[3]. (LEV I)

Çadır ve kulübe türü barınakların kullanıldığı bu dönemden sonra, gerçek köylerinin çekirdeğini oluşturan konutun ortaya çıkması[4], "mimarlık"ın doğuşu, insanın beslenme türünün değişmesi ile yakından ilgilidir. Konut olarak tanımlanan kalıcı barınak ve yerleşik yaşam ancak, göç etmeden aynı yerde sürekli olarak besin elde edilecek bir düzen kurulduktan sonra ortaya çıkmıştır[5].

[1] Arsebük Güven, "Biyokültürel Açıdan İnsan ("Sığınağı ve Barınağı")", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, Türk Tarih Vakfı Yayınları.
[2] Arsebük Güven, 1996 ,s.16; Özdoğan Mehmet, "Kulübeden Konuta: Mimarlıkta İlkeler", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, Türk Tarih Vakfı Yayınları, s.19.
[3] Arsebük Güven, 1996, s.17
[4] Trevor. Watkins, The Birth of the Gods and Origins of Agriculture, 2002, Cambridge
[5] Özdoğan Mehmet,1996, s.22

1)b Anadolu'da İlk Köyler ve Mimarlığın Doğuşu

Çayönü kazısının Yakındoğu Arkeolojisinde önemli bir yeri vardır. Çayönü kazılarında saptanmış olan yedi evre ve yirmi kadar yapı katı mimari ve yapı katı mimari ve yapı öğelerinin gelişimini tüm aşamalarıyla vermektedir. Burada, dallardan örülmüş yuvarlak planlı basit bir kulübenin, dörtgen planlı, taş temel üstüne kerpiç tuğla duvarlı, düz damlı, bodrumlu, kapısı ve penceresi olan bir yapıya nasıl dönüştüğü açık olarak izlenmektedir[6].

Çayönü ve Hallan Çemi kazılarında, tarımsız yerleşik evrenin ilk kalıcı yapılarının da, önceki dönem yuvarlak barınakları gibi yuvarlak planlı, çukur tabanlı ve çatılmış ağaç aralarının dallar ve kamışlarla sepet gibi örülüp üstünün çamurla sıvanmasından oluştuğu anlaşılmaktadır.(LEVII)

Çayönü'nde, bu yapılardan oluşan kümenin ortasında, depo işlik ve ocak gibi ortak kullanımları içeren genişçe bir ortak alan vardır. Hallan Çemi'de ise bu tür bir alanın ortasında, yuvarlak planlı, taş duvarlı, evlerin genellikle 4 m kadar olan çaplarına kıyasla, 10 m çapıyla anıtsal boyutlarda olan ve içindeki bezemelerle kurban kanıtlarından anlaşıldığına göre kült amaçları için kullanılan bir yapı bulunmuştur[7].

Yoğun toplayıcılık ve tarımla birlikte tarımların beslemeye girmesi, yeni yiyecek işleme kurutma işlemleri gibi bide depolama gereksininleri yaratmıştır. Bu yerleşmedeki ortak kullanımların konut kapsamına kayması ve konut içi kullanımların çeşitlenerek genişlemesi şeklinde konutları etkilemiştir.

---

[6] Özfoğan Mehmet, 1996, s.23

[7] Acar Erhan , "Anadolu'da Tarihöncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut ve Yerleşme",Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, Türk Tarih Vakfı Yayınları, s.380

1)c Dörtgen Mimarinin Ortaya Çıkışı

Dörtgenleşme süreci, yani yuvarlak yalın konutlardan, uzayıp genişleyebilen alt bölümlere ayrılabilen dörtgen konutlara geçiş bu gereksinimlere yanıt olarak oluşmuştur[8].(LEV III)

Yuvarlak bir kulübe ile dörtgen planlı en basit yapı arasındaki fark sanıldığından çok daha fazladır[9].

Dörtgenleşmeye geçiş Çayönü'ndeki süreçte, nemli bir ortamda taban suyu ve rutubetten korunma kaygıları ön plana çıkar. "ızagara planlı yapılar"(LEV IV) diye adlandırılan konutların dörtgenleşmesinin ilk adımı, yaşam alanının dörtgen bir taş ızgaradan oluşan ve üstü dallarla, kil- kireç karışımı toprakla kaplanan bir platfom halinde yükseltilmesidir. Bu platformun bir ucunda küçük bir avlu ile onun öte yanındaki depo bölümleri yer alır. Konutun yaşam bölümü ile belki avlusu da, platformu dıştan çevreleyen ve köşeleri hala yuvarla dönen, belki orta direklerle desteklenen mahyası da olan, beşik ya da tonozumsu çatılı, saz kamış veye dallardan oluşan hafif bir üst yapı ile örtülmüştür[10]. Süreç içinde ızgaralar genişleyerek kanallarla direne edilen platformlara dönüşür ve bu platformlar giderek kanalların ağızlarının kapatılmasıyla oluşan temeller üstünde yükselen taş ve kerpiç duvarlarla çevrilmeye başlar. Köşelerde giderek yapısal özelliklerine kavuşur, duvarlar sağlamlaşır ve üsteleri düz bir damla kapanır. En olgun evresinde Çayönü evleri, tek yönlü ızgaranın yerini çift yönlü bir ızgaranın oluşturulduğu daha geniş hücreli bir matrisin aldığı, bu hücrelerin üstten kullanılan bir kiler ve depo- bodrum katı oluşturduğu, aslı yaşam alanının dıştan çıkılan bir taş merdivenle ulaşılan üst katta

[8] Acar Erhan, 1996 ,s.381
[9] Özdoğan Mehmet, 1996 ,s.25
[10] Özdoğan Mehmet , 1996 , s.26

olduğu, avlunun ise arka tarafta bir sundurmaya dönüştüğü; parapetle çevrili düz dam kullanımının önem kazandığı yapılardır.(LEV V) Avlular da daha genişleyerek ve ocak işlik gibi işlevleri içererek bu yapıların arasında yer bulmaktadır. Bu yapıları gerçekçi biçimde niteleyen maketlerde bulunmuştur. Çayönü yerleşmesinde, yapıların ortak biçimleri, boyutları ve yönleri; her aşamada bunların hep birlikte yıkılıp yeniden yapılması; yıkım işlerinin neredeyse bir evi gömme biçiminde yürütülmesi; yerleşme, yapım, yıkım ve yeniden yapımla ilgili etkin kuralların belki, belki tabuların varlığına işaret etmektir. Yerleşme, baştan beri, giderek geliştirilen ve meydanlaşan bir ortak alana yönelik olarak gelişmekte ve bu meydan çevresinde bazı farklılaşmalar göstermektedir. Yuvarlak yapıdan beri izlenen ayrı kült yapıları geleneği de Çayönü yerleşmesinde "saltaşlı yapı" ile "terazzo tabanlı yapı" da izlenmektedir[11].

Aşıklı'da başlayıp Çatalhöyük'te ve Hacılar'da süren kurak iklimin de etkisiyle, dörtgenleşme ve düz damların gelişmesi daha dolaysız bir süreçte yürümüştür. Aşıklı Höyük'te damların başlıca işlik alanı olarak önemli bir konumda oluşu, evlere giriş çıkışın bu damlardan sağlanması ile belirginleşmiştir[12].(LEV VI) Aşıklı'da evlerde dörtgen biçimli ocaklar, öğütler taşları ve büyük geyik boynuzları; kimi evlerde ise depo niteliğinde gözler bulunmuştur.(LEV VII) Konutlar belli gruplaşmalar(LEV VIII) gösterirse de çok belirgin bir yerleşme düzeni saptanamaz. Yerleşmeye giren çakıl kaplı bir birkaç ana yol görülür; ayrıca av hayvalarının da paylaşıldığı ve atıkların yakıldığı geniş bir ortak çöplük saptanmıştır[13].(LEV IX)

[11] Acar Erhan ,1996, s.386-387
[12] A.g.e.,s.386
[13] a.g.e.,s.387; Ufuk Esin, "On Bin Yıl Öncesinde Aşıklı: İç Anadolu'da Bir Yerleşim Modeli", Tarihten Günümüze Konut ve Yerleşme, 1996, İstanbul, s. 40

Aşıklı'daki bu yerleşim modeli şimdilik Anadolu ve Güneybetı Asya'da üniktir[14].

1)d İki Katlı Mimarinin Ortaya Çıkışı

Bir başka dönüşüm de, daha önce Çayönü hücreli evlerinde izlenen, ancak İç Anadolu'da ilk kez Can Hasan, Hacılar I, ve Kuruçay'da görüldüğü gibi, evlerin iki katlılaşması ve bodrum niteliğindeki alt katların oluşmasıdır[15].(LEV X) Anadolu'nun birçok yöresinde bin yıllar boyunca yiyecek depolamak ve hayvanları barındırmak için günümüze kadar süren bu alt kat gelenğinin Neolitik Çağ sonlarındaki başlangıçları, evlerde daha fazla ürün biriktirildiğinin göstergesi olabilir[16].

Güneydoğu Anadolu'da ise "halaf kültürü" olarak tanınan hem yuvarlak konutların giderek dörtgenleştiği bir gelenek görülür. 6.binyıl sonlarında Tülintepe'de daha gelişkin dörtgen planlı konutlar belirir. Büyük avlular çevresinde düzenlenmiş bu çok odalı ve işlikli konutlar, hayvancılıkla birleşmiş gelişkin bir tarım ekonomisini belirtir. Böylece 5. b,nyıla girerken tarım kentleşmenin temellerini hazırlayan bir birikime ulaşmış olmalıdır[17].

4. bin ortalarından itibaren Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da Mezopotamya ve Suriye kaynaklı bir ticaret ağının etkilediği bir yerleşme düzeni belirmeye başlar. Sümer öncesi Uruk kültürünün temsilcisi olan "Obeyd(Ubaid) kültürü", Fırat Havzası boyunca kuzeye doğru etkilerini duyurur. Bu etkilerin olgunlaşmış bir örneği, Değirmentepe'de görülen Obeyd kültürü özellikleri taşıyan orta avlulu, iki

[14] J. Cauvin, Naissance des divinités. Naissence de l'agriculture. La Revolution des Symboles au Néolithique, Paris, 1994, s.73- 141
[15] Duru Refik, "Göller Bölgesi'nde Neolitik Köyden Kasabaya Geçiş", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996,İstanbul, s.49-59
[16] Acar Erhan, 1996 ,s.387
[17] A.g.e, s.387

yanı kanatlı ve iki katlı yapılardır. Sonradan bit-hilani adıyla anılan konutların üç bölümlü yapısını da andırırlar. Orta avlunun, günlük işlerin merkezi olmakla birlikte, bir konut-tapınak işlevi taşıması da olasıdır. Konutların birer dış duvarı, yerleşmenin aynı zamanda duvarını oluşturur. Fırat kıyısındaki bu yerleşmedekilerin yoğun ticaretle uğraştığını, git gide toplumda merkezi bir idareye doğru girildiğini gösterir[18].

[18] Acar Erhan, 1996 ,s.388

BÖLÜM II

2) MEGARONLARIN ORTAYA ÇIKIŞI VE İLK ÖRNEKLER

Erken Tunç Çağı ile birlikte, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da hisarlı bir kentleşmeyi ve bit-hilani gibi konut tiplerini yerleştirirken; Batı kıyılarda ve iç bölgelerde daha çok megaron dizilerinin oluşturduğu bir kent dokusu ile onu koruyan hisar ve sur düzenlerini geliştiriyordu. Özgün bir çeşit uzun ev olan Homeros'un İlyada'sında megaron olarak adlandırılır. Megaron başka hiç bir yapıya bağlı olmadan tek başına duran, aynı eksen üzerinde iki-dört odadan oluşan, orta odasında bir ocağı bulunan ve girişi dar yüzlerden birinde yer alan ev türüdür. Batıda megaron, Demircihöyük ve Thermi gibi yerleşmelerde eşit komşuların sıradan ev dizileri biçimide, Troia'da ise kral sarayları imgesinde yerleşmektedir.

Megaronun dar yüzünden girilen ve bir hizmet mekanı ile yaşam mekanının uzun eksen yönünde diziliminden oluşan tipik kurgusuna karşın, daha sonraları hatti İç Anadolu'sunda yaygınlaşan uzun kenarlardan girişli, iki odalı ve doğuda gelişen bit-hilaninin avlusu yanındaki her bir kanadın buna benzer kurgusu yani"bir iç mekan-bir servis mekanı- dış mekan"kurgusuna sahip temel bir konut biriminin Tunç Çağı boyunca Anadolu'nun her yanında belirdiğine işaret etmektedir.(LEV XI)

Batı Anadolu'da gelişen yerleşme düzenleri ve ev tipleri açısından, başlangıç aşamalarında Beycesultan(LEV XII), Demircihöyük[19](LEV XIII), Semayük[20](LEV XIV)Troia[21] birbirini andırır. Demircihöyük'te ışınsal olarak yerleştirilmiş megaron

[19] Mellart James ve S. Lloyd , Beycesultan II, 1965, s. 39-61; S. Lloyd, Early Anatolia, 1956, s. 86, 210-211

[20] Machteld Mellink J., Work at Elmalı An Semayük-Karataş, 1986
T. Özgüç, Anatolia, 7., 1963,s. 13

[21] M. Korfmann, Demircihöyük 1: Architektur, Stratigraphie und Befunde, 1983 ; E. Akurgal, Ancient Civilization and ruins of Turkey, İstanbul, 1993, s. 50-53

evlerin oluşturduğu tam yuvarlak bir çemberden; Troia'da ise eksene paralel gruplar halinde(LEV XV), daha çok Thermi ve Poliochni gibi Kuzey Ege yerleşmelerine benzeyen sıra megaronlardan meydana gelir[22].

2)a TROİA

Hisarlık Tepesi üstüne kurulan en eski yerleşim Troia I olarak tanımlanmaktadır.(LEV XVI) Çevre duvarının içinde megaron tarzında inşa edilen bir yapı, diğer uzun yapılara göre hem büyük hem de görkemlidir. 12.8 x 5.4 m boyutlarındaki bu yapının ortasında bir ocak, bir taş plaka ve bir bant tespit edilmiştir. 1m kadar yükseklikte korunan duvarlar taş ve çamur harcı kullanılarak balık kılçığı tekniğinde inşa edilmiştir[23].

Troia IIc(LEV XVII); Troia I de olduğu gibi bu dönemde de büyük bir megaron, yerleşimin odak noktasını oluşturmaktadır. 45x13 m boyutlarındaki megaronun duvarları 1.50 m kalınlığındadır. Bu ana yapının iki yanında bulunan daha küçük boyutlarda inşa edilen diğer yapılarda megaron görünümündedir. Bunların üçlü gruplar halinde inşa edildiği düşünülmektedir.

Büyük bir yangın sonucu ortadan kalkan IIg yerleşimi 10 bin metrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Yerleşimin odak noktasını oluşturan Büyük Megaron bu dönemde de konumunu korumaktadır; ancak çevresindeki yapılaşma değişmiştir. Daha çok küçük mekanlara sahip yapı kompleksleri dar sokaklarla birbirinden ayrılmaktadır. Komplekslerin çekirdeği megaron görünümündedir; ama ek

[22] Acar Erhan, 1996, s.392
[23] J. Sperling, Troa'da Dört Yerleşim Yeri, 1936

mekanlarla genel görüntüleri değişmiştir. Büyük Megaronun çevresindeki koplekslerin işlevi kesin olarak belirlenememiştir[24].

Troia yerleşmelerinde bu süreç, megaron çekirdekler çevresinde oluşurken, Hattuşa ve Kaniş Karum gibi kentlerde iki odalı çekirdekleri ya da daha organik oluşum süreçlerini kullanmaktadır[25].

2)b SMYRNA

Eski izmir 'de M.Ö. 7. yüzyıl başına ait yapı katında düzensiz evler gözlenirken, yüzyılın ortasında radikal bir değişiklik olmuş, çoğu megaron tipinde, dikdörtgen yapılar ortaya çıkmıştır. Eski izmir, bir oikos ile sonradan eklenen bir androndan oluşan, iki odalı yeni ev tipinin ortaya çıktığı, bilinen en eski yerleşim bölgesidir[26].

2)b-1 Eski İzmir'de Oval Ev (M.Ö 925-900)

Batı Anadolu'nun Doğu Hellen Dönemi'nde yapılmış ve çok iyi korunmuş olup, planı ve tarihi kesin olarak bilinen en eski vi Eski İzmir kazılarında ortaya çıkmıştır[27].(LEV XVIII)

[24] Erkanal Hayat, " Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu Sahil Kesiminde Kentleşme", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, s.71-72; Erhan Acar, 1996,s.392; Usman Mükerrem, a.g.e.,s.84

[25] Wulf Schirmer, Hitit Mimarlığı, İstanbul, 1982; Peter Neve, "Hitit Krallığı'nın Başkenti Hattuşa'da Konut", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, İstanbul, s. 99-115

[26] Wolfram Hoepfner, "Kalsik Dönem'de Konut ve Toplum", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, s. 156

[27] E. Akurgal, Alt-Smyrna I, Wohnschicten und Athena tempel, Ankara, 1983, s.1-7,

Tek odadan oluşna bu küçük evin duvarları, boyutları 50 x 30 x12 cm olan kerpiç kalıplardan oluşmaktadır. Evin iç boyutları 2.45 x 4.00 m olup, kullanma alanı metrekaredir. Kerpiç duvarlar iç yüzde, yumruk büyüklüğünde taşlarla küp kırıklarından yapılmış 20-25 cm yüksekliğinde düzensiz bir temel yoktu; kerpiç duvar doğrudan toprak üstünde yükselmekteydi. Evin 7.50 m düzeyindeki tabanı, dışataki toprak düzeyinden 20 cm daha alçaktı. Evin içten 87 cm genişliğindeki kapısı kuzey yönündedir. Duvarlar kerpiç kapıların birbiri üstüne uzunlama konulmasıyla örülmüş olduğu için sadece 30 cm kalınlığındaydı. Bu nedenle evin sazdan bir damla örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Oval ev gerekli havayı ve ışığı duvarların çatı ile birleştiği yerdeki deliklerden alıyordu. Kerpiç duvarların yağmurdan korunabilmesi için ince elenmiş topraktan bir sıva ile kaplı olduklarını düşünüyoruz. Dört bir yanında 7.20- 7.50 m düzeyde hiçbir yapı kalıntısı bulunmadığı için oval evin bahçe içinde yeraldığını düşünülmektedir[28].

2)b-2 Eski İzmir'de Çifte Megaron

H açmasında EF/ 5-7 karelerindeki yan yana konmuş iki megarondan oluşan evde , soldaki megaron özelliği bozulmadan kullanılmış, sağdaki ise değişikliğe uğrayarak biraz genişletilmiş ve ön odayla portikosu kaldırılıp yerine bir avlu oluşturulmuştur. Böylece yan yana dizili megaronlardan ikisi aynı çatı altında çok odalı bir eve dönüştürülmüştür.(LEV XIX) Bu evin duvarlarının 55 cm olması üst katın bulunduğunu da düşündürür. Arkada da iki odasıyla birlikte toplamda beş oda

[28] Akurgal Ekrem, Batı Anadolu'da Konut, Yerleşme ve Kent Planlaması(M.Ö 3000-30) Habitat II,1996; Akurgal Ekrem, Eski Çağ'da Ege ve İzmir, Kasım, 1993, s.44; Akurgal Ekrem, Ege Batı Uygarlığının Doğduğu Yer, İzmir, 2000; Canpolat Emin, "Kuruluşundan Bizans Dönemi Sonuna Kadar İzmir", Üç izmir, İstanbul, 1992, s.6-43

bir çatı altında toplanmıştır. 2500 yıl boyunca yan yana sıralanmış ayrı çatılar altındaki odalardan ibaret evlerde oturdukları göz önünde bulundurulduğunda bir uzun ev olan megaronun, Eski İzmir'deki bu oluşumunun ne büyük bir aşama olduğu görülecektir. Üstelik çifte megaron, biri önünde öteki doğu yanında olmak üzere iki avlu ile güvence altına alınmış; doğusunda bir sokak bulunduğu için avlu küçük tutulmuş ve sokağa uyma zorunluluğundan üçgen biçimini almıştır. Duvar kalıntılarından anlaşılacağı üzere evin önünde de bir avlu vardı. Ancak bu bölüm sonraki yapılar yüzünden büyük ölçüde yıkıntıya uğradığından avlunun sınırlarını saptama olanağından yoksunuz. Batı Anadolu'da ilk kez İzmir'de tek çatı altında iki katlı, beş odalı, yanı ve önü avlulu, hayvan ve insan baskılarına karşı güvenceli bir konuta kavuşmuş oluyordu. Bu konutun yer katında soldaki iki odası *andronitisi*(selamlık), sağdaki bölümü ise günlük işlerin görüldüğü *gynaikonitisi* (harem) oluşturuyordu. İkinci kattaki iki oda ise yatmaya yarıyordu.

Bu çifte megaron çözümü büyük bir aşama olmakla birlikte, çok odalı toplu mekana ulaşma yolundaki yeni atılımlar ancak Klasik ve özellikle Hellenistik dönmelerde geliştirilmiştir[29].

[29] E.Akurgal, a.g.e, 1996, s.130

BÖLÜM III

3) ANTİK DÖNEM YUNAN EVİ

Klasik Çağ'ın Hellen evleri, dışgörünüşleriyle oldukça gösterişsizdir. Minos ve Myken çağlarında yöneticilerin en önemli öğelerin yeraldığı konutları, mimarların elde ettikleri en büyük başarı olmuştu. Hellen kentlerinde ise bu büyük başarı değişmiş ev mimarlığı anıtsal ve niteliğinden hemen hemen yoksun kalmıştır. Kralın evini bazı açılardan yerini alan prytaneion bile çoğunlukla oldukça basitti. Geleneklere göre kutsal ya da uygun bulunan yerleri agora, kutsal alanlar, tiyatro, gymnasionlar v.b. kaplardı. Geriye kalan yerleri de evler doldururdu[30].

Klasik dönemde dönemin değişen sosyal yapısıyla birlikte, yeni kurulan kentlerde vatandaşlara demokratik ve sosyal adalet ilkelerine uygun eşit haklarla (isonomia) yaşama olanağı sağlanarak, öncelikle herkesin ev sahibi olması düşünülmüş ve bazı kentlerde şehir eşit parsellere bölünerek birbirinin benzeri ev planları (tek tip) ortaya çıkmıştır.[31]

Küçük Asya evlerinin yönlerinin değişmez ilkeri yoktur, arazinin durumuna göre çeşitli yollara başvurulur. Evlerin sokak kapıları mümkün olduğu kadar tenha sokaklara açılır. Arkaik, Klasik ve Hellenistik Devirlerde cephenin sabit bir yönü yoktur en önemli kısım, toplantı ve kabul salonu olan oikosun (prostas, oikos ve yan odalar) bol miktarda güneş alması için güneye dönük olması tercih edilir. Böylece avluya açılan kısımlar kışın bütün gün güneş alırlar[32].

---

[30] Wycherley R.E., Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu, İstanbul, 1993, s.161
[31] Abbasoğlu Haluk, "Antik Çağ'da Konut" , Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1999, tarih Vakfı Yayınları, s.396
[32] UsmanMükerrem , 1958, s.79

Antik evler sokak ile alakayı kesmiş kendi içlerine kapanmışlardır, dışarıya, sokaklara, komşu evlere bakmaktan çok avlunun içine bakaradı.herbiri kendine yeten gerekli bölümleri kapsardı[33]. Sokak kapısı tercihen kalabalık olmayan sokaklara açılır. Evin cephesi içerisi hakkında en ufak bir ipucu vermez. Pencere ya hiç yoktur ya da ikinci katta veya yüksektedir[34]. Odaların birçoğu avluya açılırdı. Bazı tiplerde bütün evin çekirdeği izlenimi veren büyük bir oda vardı . Öteki odalarla avlu birer eklenti görünümündeydi. Avlunun bir ya da daha çok yanında sütunlar olabileceği gibi avlunun tüm çevresine sütunlar yapılarak bir peristyl oluşturulabilirdi. Mimarlığın beğeni oluşturma yeteneği aslında evin içinde yoğunlaşırdı[35].

Işık için iki sistem düşünülmüştür. Birincisi; odaları üzeri açık bir avlu etrafında sıralamak, ikincisi; üzeri örtülü büyük bir orta salon yapmak ve bunun çatısının üzerinde delik açmak.birinci sistem Yunanistan'da ve Küçük Asya evlerine uygulanmıştır daha sonraki devirlerde lüks önemi bir unsur haline gelmeye başladığından avlunun adedi ikiye çıkmıştır. ikinci yöntem İtalya'da kullanışmıştır[36].

Çokyağışlı bölgelerde bir veya iki tarafa meyilli çatı uygulanırken az yağışlı bölgelerde teras şeklinde düz çatı ve daha uygundur[37].

Bu dönemlerde prostaslı ve pastaslı evler iki ana plan tipini meydana getirir.[38] Prostas ana mekanın önünde yer alan ön galeri, pastas ise bir sıra odanın açıldığı bir koridordur. Her ikiside gerek işlev gerekse gerek plan yönünden benzeşir, ancak

[33] Wycherley R.E., 1993, s.161
[34] A.g.e.,s.161,Usman Mükerrem , 1958,s. 80
[35] Wycherley R.E, 1993, s. 161
[36] Usman Mükerrem , 1958, s.80-81
[37] A.g.e, s. 80
[38] Vitruvius, VI.7.1'de her iki kelimeyi eş anlmalı kılar.

prostas ile pastaslı evler kapsadıkları alanlar bakımından birbirinden ayrılır. Prostaslı evde tipte evin alanı didörtgen , pastaslı tipte ise karedir.[39]

3)a Prostaslı Ev

Prostaslı ev planı M.Ö.7. yüzyıldan itibaren Anadolu'da İonia bölgesinde yaygındır[40]. Çok uzun süreli bir geleneğin ortaya çıkardığı prostaslı ev kökeni, Geometrik Dönemden Myken dönemine kadar takip edilen ön galerisi ve ocağı bulunan megaron planlı evlerle bağlantılıdır[41]. Geometrik Dönem kutsal yapı planlarıyla benzerlik gösteren pastaslı ev ancak M.Ö.5. yüzyıl ortalarında karakteristik şemasına kavuşmuştur[42]. M.Ö. 432'de Olynthos mimarları belirgin bir pastas ev planı belirleyip uygulamışlardır; merkezi avlunun üç yanı mekanlarla çevrelenmiştir. Kuzeydeki oturma bölümü iki katlı olabilmektedir. İki katlı bölümün önünde pastasa yer ayrılmıştır. Sokak yönünde ise dükkan ve işlikler bulunmaktadır[43].

Klasik dönem prostaslı evlerin hepsinde; avlu, prostas ve oikos kısımlarının bulunması gerekir[44]. Evlerin konumu güneşe göre belirlenmiş, evin ana birimleri niteliğindeki prostas ve oikos güneye yönlendirilmiş evin girişi doğruca avluya açılmıştır[45].

Prostasın bölümleri; avlu, açık avlunun genellikle evin bölümlerini birleştiren ve giriş çıkışı sağlayan bir işlevi olmakla birlikte ayrıca yemek temizlik gibi ev işlerinin

[39]Hoefner W. ve Schwander E.L., Haus und Standt im klassischen Polis,1,1986,s.298
[40] Blanck Horst., Einführung in das Privatleben der Griechen und Römer, 1976, 15-16
[41] Hoefner W. ve Schwandner E.L, 1986, 286
[42] Drerup Heinrich, "Prostashaus und Pastashaus", Marburger Winckelmann Programm, 1968, s.11-12; Hoefner W. ve Schwandner E.L, 1986,286
[43] Balnck Horst, 1976, s.16
[44] Hoefner W ve Schwander E.L., s. 271
[45] Abbasoğlu Haluk, 1996, s.397

yapıldığı ve hayvanların da barındığı bir bölümdür[46]. Ayrıca aile kült törenlerini de burada sürdürmektedir. Zeus ve Herkeios sunağıda avluda yer almaktadır[47]. Su ihtiyacını karşılamak için avluda sarnıç ve çeşme yer aldığı gibi[48] , çoğu kez avlunun bir köşesinde duran pişmiş topraktan pithoslarda da çatı oluklarından gelen yağmur suyu toplanıyordu[49].

Andron prostas evlerinde erkek ve yabancı misafirlere ayrılmış[50], ziyafet eğlence ve sohbetten oluşan symposionun gerçekleştiği mekan olan andron, vazo resimleri ve kaynaklardan öğrendiğimize göre M.Ö.7.yüzyıldan itibaren önceleri zengin evlerinde ortaya çıkmış, genellikle de M.Ö.5.yüzyıl başlarında yaygınlaşmıştır[51]. Girişin yakınında yer alan küçük bir mekan olan[52] andron avlunun doğu tarafında bulunur ve öğleden sonra güneşi batıya almak için batıya açılır[53]. Vitruvius'un ev planında ise kuzeyde yer alır[54].

Erken Arkaik Dönem'de yemek sırasında kline(uzun kanepe) üstüne uzanma adeti alınmıştı. Klinede yenen yemek daha gösterişli ve lüsk kabul edilmektydi. Bu tür yemeklere tüm aile bireyleri değil sadece kyrios ve dostları katılırdı. Böylece aile bölünmüş kadınlar ve çocuklar ailenin diğer üyeleri oikostaki ocağın çevresinde toplanmayı sürdürürken evin erkek üyeleri, genellikle dostları ve konuklarıyla ayrı yemek yerdi kadınların bulunduğu oikosa konukların girilmesine izin verilmediği için oikosta ve oiskosun yanındaki küçük odada bu tür lüks yemekler yenilemezdi

[46] Hoepfner W. ve Schwandner E.L, 1986,s.173-174
[47] Robinson D.M ve J.W. Graham, Olyntus;The Hellenic House,Excavation at Olyntus1938, s.321-325
[48] A.g.e
[49] Abbasoğlu Haluk, 1996,s.398
[50] Usman Mükerrem , Antik Devir Küçük Asya Evleri, İstanbul, 1958, s.125
[51] Blanck Horst ,1976 ,s.16
[52] Hoepfner W ve Schwandner E.L, 1986,s.271
[53] Mükerrem Usman, 1958,s.125
[54] Vitruvius, VI.7.4

böylece klinelerin yerleştirilmesi için ayrı, özel andron adı verilen bir odaya gereksinim duyuldu[55].

Andronlarda genelikle akşam, yemekle başlanırdı. Yedi klinesi olan tipik bir andronda yaklaşık 14 kişi yemek yiyebilirdi. Ardından şölen başlardı ve suyla karıştırılmış şarap içilirdi. Genellikle özel davet olmaz bu toplantılara herkes katılabilirdi. Kimi zaman sabah kadar süren bu şölenlerde öncelikle tanrılara şükredilir oldukça önemli olan müzik de çok yaygındır. En önemli etkinlik sohbetti ve bu nedenle özel sohbet konuları belirlenirdi bu bakınmdan andronlar eğitim mekanıydı.

Ailenin kadınları androndaki bu yemeklere katılamıyorlardı çünkü andronlar tamamemn evin bir parçası değil, yarı özel, yarı resmi bir başka dünyaya ait mekanlar olmasıydı. Kadınlar evden ve ev içindeki meknalrdan sorumluydular[56]. Andronların oluşturulmasıyla, erkekeler ,erkekler evlerinde kendileri için bir mekan elde etmiş oldular. Evin bu iki bölümünün arasında çok kesin bir sınır bulunduğu açıktır[57].

Yunan toplumunda andronların ortaya çıkmasıyla cinsel yaşamda değişti. Yakışıklı ve çıplak genç çocuklar andronlarda yemek ve şarap servisi yaparlardı; bu şekilde genç erkeke bedenine duyulan beğeni dönemin simgesi oldu ayrıca cariyelik de ortaya çıktı ; iyi eğitimli ve serbest yaşayan bu kadınlar toplum tarafından kabul görüyordu. Bu döneme ait vazo resimlerinde erkekeler andronlarda cariyelerle tasvir edilmiştir.

[55] Hoepfner Wollfram, "Kalsik Dönem'de Konut ve Toplum", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, 1999, s156
[56] Hoepfner Wollfram , 1996,s.159
[57] Thompson George, Studies in Ancient Society, 3. baskı. Londra, 1961

Tiyatro ve gymnasionun yanı sıra evlerin andronları da Yunana kültürünün üçüncü odağı olmuştur. Hellenisitik Dönem'de bile Yunan yaşam tarzının cazibesi, siyasi konuların tartışıldığı kültürle etkinliklerin ve eğlencelerinde yer aldığı bu özel andronlar dünyasına dayanıyordu. Söz konusu yaşam tarzı yanlızca kentler değil M.Ö.4.yüzyılda köylerde bile evler, andronlu olarak inşaa ediliştir[58].

Oikos, prostas evin temel üç bölümünden biri olan oikos avlunun kuzeyinde olan ve kareye yakın bir şekildedir[59]. Kökeni megarona dayanan, günlük işlerin yapıldığı ana mekanın plan şemasında Klasik Dönem'de prostas ve pastasla birleştirilerek yeni düzenleme getirilmiş ve mekanın prostas arkasında yer alması kurallaştırılmıştır. Oikosta bulunan ocak günlük kullanımının yanı sıra kutsal ateş Hestia ile özdeşleşmekteydi , aileyi ve çevresindekileri birleştiriyordu[60]. Kadınlar, çocuklar ve ailenin diğer üyeleri bu bölümde yemeklerini yerler ve bu bölüme konukların girilmesine izin verilmezdi[61].

Gynaikonitis, genellikle andronların üzerindeki kısımda bulunur[62]. Andronların oluşmasıyla başlayan ve daha sonraları M.Ö.4.yüzyılda sosyo ekonomik nedenlerle oikostaki kutsal ateş ve çevreinde birleşen ailenin düzenindeki ve buna bağlı olarak ev palnındaki değişiklikler sonucunda kadına erkek dünyasından ayrı olarak geçirebileceği bir yer ayrılmış ve böylece gynaikontisler oluşmuştur[63].

[58] Hoepfner Wolfram , 1996 ,s.158
[59] Usman Usman, 1958, s.124
[60] Abbasoğlu Haluk, 1996 ,s.398
[61] Hoepfner Wolfram , 1996, s.156
[62] Usman Mükerrem, 1958,s.125;
[63] Abbasoğlu Haluk, 1996,s.399

3)b Peristyle Ev

Klasik Dönem'in eşit pasellere sahip benzer ev planı uygulanmasında hiç bir yerde lüks ile karşılaşılmamıştır. Dolayısıyla aristokratik toplulukların bu alışkanlığına klasik dönem demokrasisinde gerek duyulmamış tersine demokrasi için lüks yaşama karşı savaşılmıştır. Kent devletlerinde mülk sahibi olmak için büyük istek olmasına karşın, sınırlayıcı hükümler uyarınca çok fazla mal edinme ve mal satışı yasaklanmış geçerli bir neden gösterilmeden satış yapılamamıştır[64]. Ancak zamanla uygulamaların eski katılığını yitirdiği anlaşılmaktadır. Klasik-Hellenistik dönemlere ait evlerdeki gelişim sürecinde değişiklikler yapılmış, arazi bütünlüğü ve eşitliği ilkesi de bozulmuştur[65].

Mimari plan gelişimi sürecinde, Klasik Dönem'in karakteristik ev tiplerinden pastaslı eve adını veren pastas merkezi avlunun üç yanı mekan ile çevrilince, bu mekanların da önüne uzanarak sütunlu galeri biçimini almıştır. Prostasta ise böyle bir değişim olamamıştır[66].

Evin görkemiyle bağlantılı olarak büyüklüğüde değişen bir peristyle sahip olan evler, Hellenistik Dönem ile özdeşleştirilmektedir[67]. Bu tür lüks evlerde yanlızca zenginler oturabileceğinden peristyl evler, Klasik Dönem evlerindeki eşitlik ilkesinin bozulduğunu göstermektedir. Hellenistik Dönem'e ait olup da günümüze gelen çok sayıdaki peristylsiz evde ise, eşitlik iklesinin bozulmasıyla ortya çıkan yoksul sınıfa mensup kişiler oturmuş olmalıdır[68].

---

[64] Aristoteles, Politica, 1266b; 1319a "Leukas"
[65] Hoepfner W. ve E.-L. Schwandner, a.g.e., s.298
[66] Drerup Heinrich, 1968,16
[67] A.g.e, s.16
[68] Abbasoğlu Haluk, 1996, s.399

BÖLÜM IV

4) ANTİK YUNAN'DA KENT PLANLAMACILIĞI

Antik Çağ'da kent ve mimar kavramları yanyana geldiklerinde çağrıştırmaları gereken ilk kavram kent plancılığıdır. Kendi kendine oluşan gelişmeden büyüyen plansız kentlerden, planlandıktan sonra, bu plana göre yapılan kentlere geçişin oluşmasında birçok etkenin biraraya gelmiş olduğunu varsaymamız gerekir[69].

Şehircilik yönünden düzenli ve düzensiz olmak üzere iki çeşit şehir vardır. Düzensiz planlı olanlar köylerin doğal gelişimiyle meydana gelirken şehrin gelişimi bireylere bırakılmıştır. Şehrin yapısı, evlerin arazi üzerindeki dağılış şeklidir. Bu evler içiçe geçmiş, karışık kümeler halindedir. Sokaklar arazinin iniş ve çıkışlarına uyar, köy yollarına devam ettirir. Arkaik Dönemlerde kentler genellikle düzenli planlı değildi[70]. Yunan şehirlerinin bir kısmı Tunç çağ yerleşmeleri üzerinde gelişmiştir, bu şehirlerin başında Atina, Thebai,ve Miletos sayılabilir bunlar; Miken devri şehirleri üzerinde kurulmuştur[71].

Yeni kentlerin kurulmalarına neden olan etkenler nelerdir sorusunun yanıtları çoktur[72]. Nüfus patlaması, salgın hastalıklar, doğal afetler ve savşalar sonucunda karşılaşılan göçler, yakılıp yıkılan kentler hemen akla ilk gelen nedenler olabilir[73].

Halkın yeni yeni kentlerin planlanarak yapılmasını istemesinin nedenleri çok çeşitlidir. Artık birey ve toplum önem kazanmıştır, değeri artmıştır, halk toplu

---

[69] Bingöl Orhan, "Antik Çağ Mimarları ve Kent", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, 1999, s.165

[70] Akarca Aşkıdil , Yunan Arkeolojisinin Ana Çizgileri I Şehir Ve Savunması, TTK, 1998, s.29; Usman Mükerrem , 1958, s.75

[71] Akarca Aşkıdil 1998,s.120

[72] Martin R., L'Urbanisme dans la Gréce Antique, 1956

[73] Bingöl Orhan, 1999, s.165

yaşama yönelmiştir, toplumsal düzene güveni artmıştır, güven altında daha iyi bir yaşam arzulamaktadır. Bütün bunlar giderek yoğunlaşan ve denetimden çıkan sağlıksız koşulların iyileştirildiği, eşit pay alımının ve onlara sahip çıkma hakkının verildiği bir ortamda gerçekleşebilir ki, bu da ancak planlanmış bir kentte olabilir. Hak ve payın eşit dağıtımı kapsamı içinde, işlemek, barınmak için eşit toprak dağıtımı da yer alacaktır ki bu da toprağı eşit olarak bölünecek bir kent toplancılığını beraberinde getirecektir[74]. Demokrasinin kapsamı uygulanış biçimi ve uygulamaya başlanması konusunda kesin bir tarih belirtilememektedir[75]. Ancak demokrasi bilincini oluşmasıyla uygulamaya başlanışı arasında kalan dönemi, böyle bir oluşumun gerçekleştiği zaman dilimi göreceli olarak sınırlamaktadır[76].

6-5 yüzyıllardaHellen uygarlığının gelişmesin bağlı olarak mimarlıkta da Hellenler kenti kendi başına büyümeye bırakmak yerine, kent planlarına bazı çözümler getirmişlerdir[77].

Arazi fertlere verilmeden önce, bir otorite tarafından belirli bir düşünceye göre bölünmüştür[78]. Mevcut toplulukların yeniden kümeleştirilmesi olayı sayılabilir. Yunanlılar bu kümeleşmeye "sinoikismos"adını vermişlerdir. Biri Atina'nın, öbürü Rodos'un kuruluşı ile temsil edilen iki çeşit sinoikismos vardır. Atina'nın kuruluşunda köyler içlerinden birini merkez olarak seçer; diğerinde birkaç köy, yeni bir arazide yeni bir şehir kurmak üzere birleşir.

Yunan şehirlerinin kuruluşuna neden olan ikici etken göçlerdir. Yunan tarihinde bu iki defa tekrar etmiştir. İlki Tunç çağı sonundaki istilalar ve kaynaşmalar sonucu Ege adalarına ve batı Anadolu kıyılarna yapılan göçler ve yerleşmeler,

[74] Bingöl Orhan, 1999, s.165
[75] Hoepfner W.ve E-L. Schwandner, 1986
[76] Bingöl Orhan, 1999, s.165
[77] Wycherley R.E., 1993, 3. baskı, s.13
[78] Akarca Aşkıdil ,1998, s.29

ikincisi 8-6 yüzyıllarda Akdeniz, kuzey Ege ve Karadeniz'e yönelen göçler ve yerleşmeler.

Üçüncü sebep işgal ve istiladan sonra işgali perçinleme sebebidir. Bunun en iyi örneği İskender ve İskender'den sonra kurulan Hellenistik krallıklar tarafından temsil edilir.[79]

Kent ve mimar kavramlarının çağrıştıracakları ilk isim aslında Hippodamos olmalıdır.

Hippodamos hakkındaki ilk bilgiyi Aristoteles'ten öğrenmekteyiz[80]."*euryphon'un oğlu Hippodamos, Mileyoslu'ydu. Edimsel olarak anayasa düzeni kurmaya çalışanlar bir yana bırakılırsa, 'En İyi Devlet' üstüne ilk konuşan odur. Şehirleri semtlere ayırmayı o bulmuş ve Pireus'un (Pire) sokak planını yapmıştır...Hippodamos, 10 bin nüfusu bir şehir tasarlamıştı; halkı üçe bölüyordu: Usta işçiler (zanaatçılar), çiftçiler, silah taşıyıp ülkeyi savunacak kişiler.toprak da üç bölğme ayrılacaktı: biri kutsal, biri kamusal, biri özel...*[81]"

Hippodamos'un M.Ö.6 yüzyılın sonlarına doğru doğmuş olduğu varsayılır[82].Hippodamos'un mesleğini tam olarak bilmiyoruz . Onu yanlızca coğrafyacı Strabon (M.Ö.64/63-M.S.19/24), bilim adamı ve mimar olarak tanımlıyor. Hippodamos belki bir mimar[83] belki bir belki bir toplum teorisyeniydi[84].

Başka yazarlardan adı geçen Hippodamos'tan dolayı, zamanımızda ızgara planlı şehirlere çok defa,'Hippodamos tarzı' denmiştir[85].

---

[79] Akarca Akşıdil, 1998 ,s.21
[80] Bingöl Orhan, 1996, s.166
[81] Aristoteles, Politika, II, 8
[82] Gerkan Armin von , Von Antiker Architektur und Topographie, 1924, 8 vdd. ; Usman Mükerrem, 1958, s.75
[83] W. Hoepfner ve E.-L. Schwandner,1986
[84] Bingöl Orhan, 1999, s.166
[85] Akarca Akşıdil, 1998, s.29

Yeni yöntemlerin uygulandığı başlıca merkezlerden biri Küçük Asya'nın batı kıyısındaki İonia, özellikle Miletos'tur. Kara Hellas daki kentler eski biçimlerini tutuculukla korudu. İonialılar, Arkaik Çağ'da bir çok bakımdan kültür öncülüğü yaptılar. Özellikle koloniler kurdular ve yakılıp yıkılmış kentleri yeniden yapma gereksinmesi ile iyi deneyim olanakları elde ettiler. Temel ilke hiç yabancı ya da ayrıntılı değil ama basit, açık ve uygulamaya elverişliydi. Gerçekte bu, dik açıyla kesişen düzgün sokaklarıyla "ızgara" ya da "dama tahtası" adı verilen en basit plandı[86]. Böylece şehirde muntazam sokaklar ortaya çıkmıştır. Sokaklar için doğu-batı, kuzey güney yönleri tercih edilir[87]. Şehirlerde şehir kapılarından içeriye uzanan yollar işlektir. Birbirinin üzerine yığılmış yapılar arasında agora, resmi ve dini binalar günlük hayatın can damarını tekil eder. Onun için cadde ve sokaklar şehrin bu noktalarıdan başlayıp etrafa yayılır. Diğer ikametgah alanları içindeki sokakalar daha tenha ve ikinci derecede sokakalrdır[88]. Dikdörtgen yöntem karışıklıkları en aza indirmek demekti. Gerçek yaratıcılık, Hellen kentinin tüm eski özgün öğeleriyle birlikte bu katı çerçevenin içine uydurulmasında ve mimarinin bu süreçte ortaya çıkan olanaklarından en aşırı biçimde yaralanmasındaydı. Bu kentlerde gösteriş, resimsel etkiler, görkemli düşler ve benzerleri amaçlanmış gibi değildi[89].

Izgara planlı kentlerin enönemlilerinden biri Miletos'tur(LEV XX). Kent Perslerin yenilmesinden onbeş yıl önce İon isyanı sırasında neredeyse tümüyle yıkılmış ve İonia Mycale savaşından sonra Pers egemenliğinden kurtuluncaya kadar tümüyle yeniden yerleşime açılmamıştır. Bunun yanında bazı mahallelerde düzenli

[86] WycherleyR.E, 1993, s. 14
[87] Usman Mükerrem , 1958, s.79
[88] A.g.s., s.75
[89] Wycherley R.E., 1993, s.14;Uslu Mükerrem , 1958, s.75

sokak planı Pers dönemi öncesi kentinde gerçekleştirilmişti ve yanlızca eski sokak planlarının yeniden çizizlmesi gerekmekteydi.

Ancak bu gerçek, yeni Klasik dönem kentinin iddialı tasarımının gözardı edilmesine neden olmamalıdır. Limanları, ticaret alanaları ve konut bölgelerini içeren bu plan, kentin gelişimini denetlemekle kalmadı, aynı zamanda kentin gelecekte, Hellenistik ve Roma dönemlerindeki genişlemesinin d temellerini attı. Yeni kent planın bütüncül bir parçası olan eski kent merkezi büyük ölçüde genişletilmişti. Yarımadanın ortasında, Miletos'un iki ana limanı arasında yeralan L biçimli alan kamusal kullanım için ayrılmıştı[90]. Şehir " Tiyatro limanı " ve " Arslanlı liman " olarak adlandırılmış iki koy arasındaki küçük bir teope etrafına yayılmıştı[91]. Kentin yönetim, siyaset, ticaret yapıları ile dinsel kamusal yapıları burada gelişti. Kamu yapıları seyrek olmakala birlikte öylesine bütüncül bir ilişki içinde konumlandırılmıştır ki bunların planlanmasının ve inşaatının aynı zamanda tamamlanmadığına inanamak güçtür. Gerçekte kentin kamusal merkezi yüzyıllar boyunca sürmüş ve mevcut yapıların yeniden tasarımını ve yeni yapıların eklenmesini gerektirmişbir gelişimin ürünüydü[92].

Plan üç iskan bölgesi kurallarına göre yapılmıştır: kueydoğu, kuzey ve güney bölgeleri. Her bölge arasında küçük bir yön farkı vardı. Bu fark her bölgenin ayrı ayrı çizildiğini gösterir. Her bölge dikk açılı sokaklarla, düzenli dikdörtgen adalara bölünmüştür. Arazinin tam ortası ve en alçak yeri resmi binalara ayrılmıştır. Bu düğüm noktası üç iskan bölgesini hem birbirinden ayırmağa hem de birbirini bağlamağa hizmet ediyordu.şehrin ticaret, idare ve din merkezi buralarda

[90] Owens E.J, Yunan ve Roma Dünyasında Kent, 2000, İstanbul, s.54-55
[91] Akarca Aşkıdil, 1998, s.36
[92] Owens E.J, 2000, s.54-55

toplanmıştır: Liman tesisleri, çarşılar, agora, buleterion, tapınaklar, gymnasion, burada idi[93].

Kamusal alanın kuzey ve güneyinde iki konut alanı planlanmıştı. Her iki alandaki sokakların az da olsa farklı bir açı ile yönlenmesi olasılıkla daha erken, Pers öncesi dönemi kentinin bir yansımasıydı. Kueydeki alanın, ızgara sokak planı enine geçen genişçe bir caddeyi içermekte, buna karşılık güneydeki alanda birbirini kesen iki önemli arter ulaşıma yardımcı olmaktaydı. Sokakların farklı yönlenmesi yanında iki alanda *insulae* boyutları farklıydı. Gerçekte her iki alanda *insulae* boyutları alışılmadık biçimde küçüktü. Ancak bunların boyutlarının kestirilmesinde kullanılan bulgular sınırlı olduğundan gerçek konut adalarının daha büyüyk olması ve kaydedilen boyutların gerçekte konut insula'larının iç bölümlerini yansıtması olasıdır.

Miletos'un yeniden planlanması baaşrılı olmuş ve plan Roma dönemleri de dahil olmak üzere kentin gelecektek, gelişmesini denetlemişti. Yunana dünyasının başka bölgelerinde elde edilen bulguların ışığında Miletos'un kent planlama tarihindeki önemi yeniden değerlendirilmelidir. Pers dönemi öncesi kentinin kimi kısımlarının ızgara planlı sokaka sistemleri yeni kentin gelişmesinde etkili olmuştur. Miletos'un planlamasının Akdeniz çevresinde daha önce uygulanmakta olan planlama ilkelerini içerdiği de açıktır. Fakat yine de Miletos'un planlamada yeni fikirler getirdiği de aynı dercede belirgindir. Bunların içinde en açık seçik olanı sokakalar yerine insulae biriminin kentin gelişiminde modüle edici öğe olarak kullanılmasıdır. Konut alanları insula'ların tekrardan oluşan diizler biçimde planlanmıştı. Konut alanları tam anlamıyla ızgara sokak dokusuyla bütünleşmemekle

[93]Aşkıdil Akarca, 1998, s.36

birlikte, biribirine benzer biçimde standart birimin yinelenen dizileri olarak tasarlanmış ve inşa edilmişti[94].

[94] Owens E.J., 2000, s.56-57

BÖLÜM V

5) HELLENİSTİK DÖNEM EV ÖRNEKLERİ

5)a BERGAMA

Bergamada ki örnekler Rhodos tipi peristyle ve normal peristyle plan tiplerine sahiptirler. İlk yaplışları M.Ö.3 yüzyıl sonu ve 2.yüzyıl başı ile 2. yüzyıl ortalarına rastlar. Roma döneminde hala ayakta olan bu evlerde yapılan değişiklikler yer ve duvarların mermerle kaplanması, oda boyutlarının bölünerek değiştirilmesi, küçük mekanların eklenmesi gibi daha çok dekorasyona yönelik çalışmalarla sınırlı klamıştır.

5)a-1 Saraylar

Athena Tapınağı'nı çeviren stoların ve kütüphanenin hemen doğususnda, Bergama krallarının sarylarına ait kalıntılar yer almaktadır. Bunlar akropolün kuzeydoğususnda uzanan şerit gibi sahanın üzerine inşaa edilmiş yanyana duran peristyllerdir[95].ortalarına avlu bulunmaktadır[96]. Sahanın dar oluşu bunların sıkışık durmasına ve Traianeum'un inşası sırasında tahrip edilmelerine sebep olmuştur. Tahribatın büyük olması sebebiyle planlrı çıkarmak oldukça güçtür çünkü inşattan dışında temler de kaybolmuştur[97].

[95] Usman Mükerrem , 1958, s.19
[96] Akurgal Ekrem, 1990, s.336
[97] Usman Mükerrem , 1958, s.19

5)a-1-1 I. Attalos'un Sarayı

Merkezinde 11,45 X 13, 45 m ölçülerinde bir avlu vardır. Avlunun etrafı doğuda 4,50 kuzeyde 2,70 m genişliğinde portiklerle çevrilidir. Avlu kayalık zeminin düzeltilmesi ve taş levhalar ilave edilmesi ile meydana getirilmiş olan kaldırımla kaplanmıştır[98]. Avlunun etrafını odalar çevirmektedir ve sunak doğudaki odada yer almaktadır. Avlunun güneydoğu köşesinde avluda toplanan suyu duvarla örülmüş büyük bir kanala akıtan ikinci bir kanal daha vardır. Su gereksinimi peristyledeki sarnıçtan sağlanmaktadır[99]. Kuzey ve güney odalar arkaları kayaya dayandığından daha iyi korunmuşlardır. Odaların hepsi portiğe açılır ve kendi içlerinde bağlantıları yoktur. Batıda yanlız portik vardır ve arka oda yapılmamıştır. Doğu galerisine açılan odalar büyüktür. Plan tipini belirleyen bu durum arazinin yapısı ve arkadan geçen sur yapısıyla ilgili bir durumdur. Avluyu Hellenistik andezit altlıklara sahip sütunlar çevreliyordu. Merdiven izlerinden yapının iki katlı olduğu anlaşılmaktadır[100].(LEV XXI)

5)a-1-2 Eumenes II'nin Sarayı

Attalos I saryının güneyinde yer alır. Sarayın merkezinde bir kenarı 22, 50 m olan kare şeklinde bir avlu ve avlunun etrafını çeviren 4-5 m genişliğinde portikler vardır. Peristyle'in sadece iki tarafında oda sırası mevcuttur. Bina batı tarfında bulunan yol ve kuzey tarafında bulunan III. No. lu bina grubu yüzünden fazla geniş

[98] A.g.e., s.20
[99] Akurgal Ekrem,1990, s.336
[100] Usman Mükerrem, 1958, s.20-21

olamamıştır. Odalar avlunun kuzey, güney ve doğu kenarındaki portiklere açılır. Batı kenarında portik varsa da gerisinde oda yoktur. Evin en geniş odası kuzey portiğine açılır. Bunun batısında yine aynı portiğe açılan daha küçük bir oda bulunmaktadır. Doğu kenarda iki küçük ve iki büyük oda ile bu büyük odaların arkasında L şeklinde bir mekan kaplayan dört oda bulunmaktadır. Güneybatı uçtaki son oda sarayın giriş kısmına ait olmalıdır. Doğu kanattaki iki oda ile sur arasında yeralan küçük odalar esas odalara eklenmiş çalışma odalarıdırlar. Buradaki duvarlar ince olduğundan ikinci bir kattan söz etmek mümkün değildir. Dor düzeninin kullanıldığı peristylin çevresindeki odalar ise merdiven izlerinden ve kalın duvarlardan anlaşıldığı gibi ikinci bir kata sahiptirler.

Avluda yer alan sarnıcın genişletilip onarılması, odaların duvarlarının belirli bir yüksekliğe kadar mermer levhalarla kaplanması şeklinde yapılan değişiklikler Roma Dönemindeki kullanımı sırasındadır[101].(LEV XXII)

5)a-2 Peristyle Ev IIB-D.7-9

Pergamon orta şehirde çıkarılmıştır. Roma ve Bizans yapı katlarının bulunduğu bu kısımdaki evlerden tam plan veren bir örnektir ve M.Ö.2.yüzyılda yapılmış ve Roma Döneminde iskan görmüştür[102]. 6 x 4sütunlu peristyle avluyu üç kenardan odalar çevrelemektedir. Dördüncü kenarda, girişin yer aldığı, oda sırası yoktur. Kuzeydoğu kanatta bulunan çok büyük iki odadan biri, önündeki iki sütun yardımıyla portiğe açılır. Bunun yanındaki daha büyük bir oda ise yanlız dar kapısıyla portiğe bağlantılıdır. Önünde iki sütun bulunan odanın açık formu buranın

[101] Akurgal Ekrem, Ancient Civilization, and Ruins of Turkey, 4. baskı, 1978. İstanbul s. 81
[102] Radt Wolfgang , "Die bizantiniche Wohnstand von Pergamon" Wohnungsbau im Altertum DAİ, Berlin, 1978, s.199-213

bir yaz tirikliniumu olduğunu gösteriri. Diğeri ise daha elverişsiz havalarda kulanılan kabul salonu olmalıdır. M.S.2. yüzyılda görülenlere benzer mozaik döşeme ve zeminde kullanılan mermer plakalar odalara yüklenen fonksiyonların doğru olduğunu kanıtlar. Diğer iki kanatta, boyutları işlevlerinin ve önemlerinin ikinci derecede olduğunu gösterdiği odalar yer alır. Güneydoğu kenardaki merdiven ikici katın olduğunun işaretidir. Peristylin portiklerinden her hangi biri, özellikle önemli odaların önünde yer alanı, diğerlerinden büyük değildir. Böylece normal peristyle plan tipiyle karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz.

Oda sırasının bulunmadığı dördüncü kenar bu evin planında dikkat çekmektedir. Bu kenarda evin giriş mekanları yer alır. İki katlı olan bu evde dördüncü katın diğer örneklerde olduğu gibi, dışarıya açılan bir portiğe sahip olması gerekir. Planda Hellenistik olan ve olmayan özellikler bir arada bulunmaktadır. Üç kenarında oda sırasının yer alması ve dördüncü kenarın boş bırakılmasını ve odaların portiğe açılmasını bir Hellenistik özellik olarak değerlendirebiliriz. Evin kuzeydoğu kenarındaki önünde iki sütun bulunan oda ise Romalı özellik taşır.(LEV XXIII)

5)a-3 Konsül Attalos'un Evi

Şehir dokusunun sınırlarını çizdiği diğer bir örnek Orta Şehir'de yer alır[103]. Güney tarafında, zeminin altında hamam dairesi olarak kullanılan bir kat vardır. Evin kurulmuş olduğu kayalık yamacın içinde aşağı agoraya su temin eden büyük bir sarnıç bulunur.

[103]Radt Wolfgang , 1978, s.199-213

13,50 x 20 m. ölçülerinde avlu ve etrafını çeviren galeriler binanın merkezini oluşturur. Kısa tarafında altı, uzun tarafında sekiz sütun olmak üzere tahminen yirmidört sütun mevcuttur. İki katlı olan peristylin alt katı trahit dor üst katı mermer ion sütunlarına sahiptir.

Peristylin batı, doğu ve kuzey tafalarını odalar çevirir. Batıda bulunan ve bütün genişliğiyle galeriye açılan 10 x 10 m. ölçülerindeki oda oikostur. Oikosun kuzey ve güneyinde iki koridor yer alır. Üst kata çıkılan merdivene götüren koridor Romalılar döneminde örülerek kapatılmıştır. Batı kanatta ev sahibinin yatak odası olan thalamos ve amphithalamos vardır.

Evin ilk şehri Bergama Krallık döneminin başlarında inşa edilmişti. Eumenes II döneminde şehrin genişletilmesi sırasında bazı değişiklikler yapılmıştır. Peristylin ikinci katı bu dönemde inşa edilmiş olması olasıdır. Yeni bir girişin yapılması, avlunun genişletilmesi, avluyu içeren odaların onarımı, ve yeni baştan mozaiklerle süslenmeleri, banyo odalarının eklenmesi ve doğu kenarda bulunan iki sarnıcın yapımı Roma dönemine rastlar.

Oda sırasının bulunmadığı dördüncü kenar bu evde de görülür.günetbatı kenarda sütunların gerisinde portik neredeyse yok gibidir. Bu kenardan sonra agoranın bulunduğu aşağı teras gelir. Ev dördüncü kenarda manzaraya açılan bir portiğe sahip olmalıdır[104].(LEV XXIV)

[104] Usman Mükerrem, 1958, s.29-30

5)a-4 Peristyle Ev I

Çevre yapıların tarihinden bu evin Hellenistik dönemde yapıldığı anlaşılmaktadır. Yapım tarihi olasılıkla M.Ö. 2.yüzyıla rastlar. Ev Roma döneminde de onarımlar geçirerek iskan edilmiştir.

Eve Aşağı Agora ile arasında bulunan caddeden girilir. Sokak kapısı önünde, bir prothyron meydana getirmek üzere içerlek konulmuştur. Sokak kapısından kuzeyinde iki sütunla ayrılmış bir ön oda, onun arkasında iki oda ve yukarı kata çıkan taş merdivenin bulunduğu bir ön avluya girilir.

Ön avlunun batı tarafında bulunan kapıdan kuzey tarafında sekiz sütuna sahip asıl peristyle avluya girilir. Üç büyük avlunun açıldığı kuzey portik diğerlerinden biraz daha geniştir. Diğer portiklerin genişlikleride birbirine eşit değildir. Kuzey kanadın ortasında yer alan oda iki sütunla portiğe açılır ve sağında solunda bulunan odalarla bağlantılıdır. Burası evin yemek ve kabul salonlarının bulunduğu en önemli kanattır.

Peristyle avlu 8 x 8 olarak tamamlanmıştır. Oda sırası olmayan dördüncü kanat burdadır. Burdaki kanat ikinci bir portikle dışarıya, manzaraya açılır. Batı kanat beş dizi şeklindedir. Portiğe küçük kapılarıyla açılan bu odalar kendi aralarında da ilişkilidirler.

Mermer döşemler, mozaikler, tonoz başlangıcı ve parçalarının elegeçmesi Roma dönemindeki iskan evresini gösterir[105].(LEV XXV)

[105] Usman Mükerrem, 1958, s.28-29

5)a-5 Peristyle Ev II

Peristyle ev I'in batısında yer alır ve bundan sonra bir peristasis ile ayrılır. 17,50 x 17,50 mboyutlarında kare biçimli bir peristyle evin merkezini oluşturur. Kuzey ve batı kenarda odalar sıralanır. Kuzey kanadın ortasındaki oda bütün genişliğince ve iki sütun yardımıyla önündeki portiğe açılır. Batısındaki oda ile ilişkilidir. Geçişi sağlayan bu oda Roma döneminde açılırken batıdaki odanın koridora açılan kapısı kapatılmıştır. Evi bitişik evden ayıran kenardan başka kuzey dış kenarda da peristasisi vardır. Batı kenarda girişin ayırdığı iki oda kompleksi görülür. Batı dış duvar erken Roma döneminde yenilenmiştir. Kuzey duvarda geç evrede bir dış duvarla desteklenmiştir. 4 no'lu oda Roma duvarlarıyla üç basit kısma ayrılmıştır. Batı peristasis de Roma dönemine aittir.

Ev I ve II'nin, agoranın dikkate alınarak aynı zamanda ve aynı şekilde planlanmış olmaları, agora ile zamanda veya biraz daha geç olabilecekelerini göstermektedir. Fakat M.Ö.2. yüzyılan daha erken değillerdir ve 17. yüzyıla kadar her iki evde iskanın varlığını gösteren duvarlar saptanmıştır[106].(LEV XXVI)

5)a-6 Peristyle Ev III

Peristyle ev II'nin güneyindedir. Kuzeydeki evde olduğu gibi plan aks sistemine uymaz. Büyük doğu salonun ve peristylin kuzeyinde yaklaşık aynı büyüklükte beş küçük oda vardır. Bunların batıya doğru devamlarında, geç dönemde yenilenmiş, 7-9 no'lu odalar yer alır. 16.50 x 12. 40 m boyutlarındaki peristylin

[106]Usman Mükerrem, 1958, s. 166

stylobatının yenilenmesi Roma dönemine rastlar. Peristyle ev II de olduğu gibi burda da, güneyde bulunup daha aşağı teraslardaki manzaraya açılan bir portik izlenir.

Peristyle ev II için geçerli olan iskan izleri bu ev içinde geçerlidir[107]. Onarımlara ve yenileme çalışmalarına ait duvar kalıntıları ele geçmiştir.(LEV XXVI)

5)b MİLETOS

5)b-1 Kalabaktepedeki Ev Kalıntıları:

Buradaki evler birbirine girmiş olduğundan planları pek belirgin değildir. Sadece dikdörtgen planlı odaların durumları belli olmktadır. Terasın güneyinde diğerlerinden daha iyi durumda bir ev vardır. Kuzeyinde bir merdiven bulunmuştur. Evler Arkaik Döneme aittir.

5)b-2 Peristyle Avlulu Ev

Athena tapınağının batısında ve Batı Agorasının güneyinde yer alan bu ev Geç Hellenistik Dönemde yapılmış ve Roma Döneminde onarılarak tekrar kullanılmıştır. Bu binaın Geç Hellenistik devirde ev olduğu şüphelidir[108].

5)b-3 Geç Hellenistik Dönem Binası

18,18 X 20,05 m. Ölçülerinde olan avlu ve galeriler binanın merkezini oluşturur. Etrafı oda sırası ile çevrilidir. Yanlız gemiş portiğin yer aldığı kuzey

[107] A.g.e.,s.166
[108] Mükerrem Usman, 1958, s.48

tarafta oda sırası vardır. Bu sırayı , ortadaki bir geniş oda ve bunun iki yanında bulunan daha küçük iki oda meydana getiri. Her üç oda da güney duvarların ortasında bulunan birer kapı ile kuzey portiğe açılır. Düzgün sokakalr sistemine uyan binaya güneyden girilir. İki basamakı bir merdiven yardımıyla güneyindeki caddeden binaya inilir. Kapı cephe duvarının tam ortasında değildir avluyu dikkatenaldığı için doğuya doğru kaymıştır. Kapıdan doğrudan doğruya avluya girilir. Avlu doğu, güney ve batı taraflarında dor düzeninde sütunlu galeriler bulunur. Daha büyük ölçülerde yapılmış olan kuzey galerisi diğerlerinden ayrılmıştır. Doğu tarafta üç adet stylobat bloku ele geçmiştir. Bu bloklar 1,43 m. uzunluğundadır. Bu uzunluk dış duvarlara da uyar. Stylobatın basamaklarının arka yüzü kaba bırakılmıştır. Üst tarafta ayak basacak kısmı belirten 5 cm. kalınlığında bir band vardır. Avlunun diğer tafaındaki sylobat tahrip olmuştur. Ancak hudud galerilerinde bulunan Roma Dönemi mozaiklerinin kenar çizgilerine bakılarak tesipt edilebilir. Buna göre galerinin genişliği doğu tarafta 3,80 m. batı tarafta ise 4,68 m. olarak tesbit edilmiştir. Galeri duvarının kalınlığı doğu tarafta 0,66 m. batı tarafta 0,60 m. dir.stylobat bloklarından biri sütun taşır, biri intercolumniuma rastlar. Sütunların daire şeklindeki izleri kalmıştır. Buna göre çapları 0, 495 m. olarak tesbit edilmiştir. Sütunu stylobata kenetlemek için delik yoktur. Sütun mihveri Geç Hellenistik Dönemde geleneklerinden olduğu gibi kısa işaretelerle işartelenmiştir. İki sütun mihveri arasındaki mesafe 2, 04 m. dir. Kuzeyde bulunan ilk sütunun parçası harfiyatta bulunmuş ve yerine dikilmiştir. Bunun mihveri kuzey kanadının stylobatının kenarında 1, 83 m. uzaktadır. Avlunun uzun tarafında kalp şeklinde kesitleri olan köşe sütunları hariç, dokuz tane sütun daha vardır. Kuzey galerisinin 1, 25 m.genişliğinde olan stylobatının temeli dış duvarından başlayarak içeriye doğru

ilerler. Batı nihayeti Romalılar Döneminde tahrip edilmiştir. Doğu duvarı ile sütunların başladığı yeri birbirine bağlayan mermer socle bloğu bulunmuş, bu sayede bazı ölçüler tesbit edilebilmiştir. Bunun üzerinde duvar payesi vardı. Duvar payesi de Dor nizamında yapılmış olan saçaklığı taşıyordu. Kuzey galerisi diğer galerilere göre daha derindir. Derinliğin 7. m. olduğu tahmin edilmektedir.

Binanın kuzey kanadının galerilele beraber derinliği 15, 62 m.dir. Galeri ile odaları birbirinden ayıran duvarların sadece temeli kalmıştır. Kuzey tarafta, ortadaki büyük yanlardaki küçük olmak üzere üç tane salon vardır. İçinde duvar boyunca çepe çevre bir socle olan orta salonun genişliğine yaklaşır. Fakat bu salon avlunn mihverine göre biraz doğuya kaçmaktadır. Banka benzeyen socle kımına bir merdivenle çıkılır. İşlevi anlaşılamayan bu kısmın yerden yüksekliği 1, 57 m. dir. Yanlardaki alonların planı kareye yaklaşır. Doğu taraftakinin doğu duvarı ileri alınmış, mabet terasının içine doğru ilerletilmiştir. Kapıların genişliği tesbit edilememiştir.

Binanın batı kanadı çok karışık durumdadır. Hellenistik Dönemde burası kuzey galerisinin arka duvarına kadar uzanıyor ve bir sıra oda bulunuyordu. Bugün karışık temellerden başka birşey kalmamıştır. Fikir edinmek mümkün değildir.

Kuzey galerisi diğer galerilerden daha yüksektir ve burada Rodos perisytili denilen başka bir şekli meydana getirmektedir. Daha kalın ve daha yüksek yapılabilen İon sütunları kullanılmıştır. Bu yüzden bunları taşıyan stylobat da daha geniştir. Avlunun içinde ve mihveri üzerinde bina ileaynı devre ait mabede benzer küçük bir yapının pros temelleri bulunmuştur.

Bina hafirleri tarafından M.Ö. II. Yüzyılın ilk yarısı olarak tarihlendirilmiştir. Kamu binasımı yoksa bir ev mi olduğu anlaşılamamıştır. Roma Dönemi'nde burayı

eb halina sokmak için bir çok değişiklik yapılmıştır. Avludaki naikos da, bu binanın kültle alakası olduğunu düşündürmektedir[109].(LEV XXVII)

5)c ERYTHRAİ

Şehir dokusunun dışında, güzel manzaraya sahip bir noktada yer almış olan ve türünü villa kavramı ile açıklayabileceğimiz bir ikametgah Erythrai'de Akropolis'in kuzeybatı yamacında yer alır[110].

5)c-1 Hellenistik Villa

Oda dizisinin bulunmadığı dördüncü kenarıyla batıya, denize, bakar biçimde yapılmıştır.

İyi korunmuş bir evdir. Öteki pek çok yunan evinde bulunduğu gibi bu evde de birbirinden kesinlikle ayrılmış iki bölüm bulunmaktadır[111]. Bu iki bölüm villanın 18 x 25 boyutları içerisinde yer alır.tam olmayan geniş peristyle avlunun etrafındaki odalar gynaikonitisi yani kadınlar bölümünü oluşturur. Doğuda ise erkekler kısmı daha küçük bir avlunun etrafında şekillenmiştir. Gynaikonitisin girişi villanın oda ırası bulunmayan ve denize bakan batı kenarındadır. Kuzeyde 5x 9 m büyüklüğünde bir salon ve bunun yanında 5 x 8 m'lik bir yemek odası yer alır. Yemek odasında mozaiği çevreleyen bordür üzerinde klineler duruyor olmalıydı. Yemek odasının batısında iki kısma ayrılmış olan oda depo veya hizmetkarlar içindir. Güneyinde yatak odalarının ve mutfağın bulunduğu büyük avlunun doğusunda yer alan bir

[109]Usman Mükerrem, 1958, s.40
[110]Ekrem Akurgal , Erythrai, an ancient İonian city, İzmir ,1979, s.10-20
[111]Hoepfner Wolfram, 1996, s.162

kapıdan andronitisin merkezini oluşturan küçük avluya geçilebilir. Bu bölümün ana girişi ise evin güney dış duvarı üzerindedir. Girişen avluya kadar bir koridor uzanır. Erkeklerin bölümü, bir megaron, avlu giriş ve iki çalışma odasından oluşur.

Villa M.Ö.2 yüzyılda yapılmış ve genel planına dokunulmaksızın Roma döneminde de kullanılmıştır. Roma kullanımına ait birinci Pompei stiline göre yapılmış freskler saptanmıştır[112].

Dar uzun olan özel bölümde, ortasında ocak bulunan ve peristyle açılan oikos bulunmaktadır. Evin oikos ve andron bölümleri arasında bir kapı vardır. Andron, oikostan daha büyüktür ve burada bir peristyle olmalıdır. Daha sonra yapılan değişiklikte, kuzeyinde mozaik döşeme bulunan en büyük andronun önündeki derin bir mekana ait yanlızca üç sütun görülmektedir. Bu oda 12 kline, karşısındaki iki oda da her biri yedi kline alacak biçimde tasarlanmıştır. En az 32 klineye sahip olan bu evde, symposionlar sırasında her kanepeyi genellikle iki kişinin paylaştığı düşünülmelidir[113].

Villanın mimarisi Doğu Hellen dünyasındaki yunan mimarlığının kanonik şeklidir. Andron, ana odasında altar içeren fakir bir megaron yapılırken, gynaikonitis kuzey portikolu peristyle avluya sahip kılınmıştır. Villanın en geniş ve önemli odaları sırtlarını kuzeye vererek güneye açılırlar. Önlerinde yer alan portik ise çok geniş tutulmuştur.

Roma dönemi sırasında plan tipinde değişiklik yapılmadan kullanılmıştır.

Hellenistik Villa, iki avlunun düzenlenmesiyle Pergamon'daki Aşağı Agora'nın batısındaki Peristyle I'e benzer. Böylece Hellenistik Villa'nın yardımıyla Pergamon'daki evin iki bölümünün tanımını yapmamız mümkün olur ve bu

[112] Akurgal Akurgal, 1979 , s.10-20
[113] Hoepfner Wolfram, 1996, s.162

düzenlemenin erken olduğu ortaya çıkar. Erythrai örneği ev bütünün üç kenarında odalara sahip olmakla Pergamon örneklerini izler. Burada oda sırasının bulunmadığı batı kenarda evin girişi vardır. Bu kenar aynı zamanda batıya, denize, manzaranın en güzel olduğu bölüme bakar. Erythrai'de yukarı çıkılan merdiven izine ratlanılmamış olmasına karşın 60 cm olan duvar kalınlıkları bir üst kata izizn verebilir. Eğer bu villanın ikinci bir katı varsa , batı kanadın bu noktasında bir portik bulunması mümkündür. Bu villa, villa kavramının Hellenli mi yoksa Romalı mı olduğuna, Hellenli'dir şeklinde cevap verir[114].(LEV XXVIII)

5)d PRİENE

Kent M.Ö.4. yüzyıl ortalarında Samsun Dağı'nın güney yamacına Menders Ovası'na kademe kademe inen dört set üzerine kurulmuştur[115].

Doğu-batı yönünde yedi tane düz kuzey güney yönünde dik ve merdivenli 15 sokağın meydana getirdiği kentin ana yapıları ve evler yer alır[116]. Bunlar M.Ö.2 yüzyılda onarım gördüklerinden M.Ö.4 yüzyıl özellikleri göstermezler[117].

Prienne agorasının batısında yoğun olarak ortaya çıkan erken dönem Hellenistik evlerinin özelliklerini taşıyan Priene evleri büyüklükleri, güzellikleri ve plan tipi açısından kente has özelliklere sahiptirler. Evler kent formu içerisinde genellikle bir yapı adasına dört ev yerleşecek büyüklükte olup, iki evin birleşmesiye oluşan daha büyük evlerde vardır. Evlere kuzey güney doğrultusundaki merdivenli dar sokaklardan girilmektedir.

[114] Gürler Binnur, Roma Dönemi Evleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1987, İzmir
[115] Akarca Akşıdil, 1972, 53
[116] Wolfram Hoefner, -Ernest-Ludwing Schawandner, Wohnen in der klassischen Polis I, Haus und Stadt im klassischen Greiechenland, München, 1986, s.140-144
[117] Wiegand ve Schrader tümü geç Hellenistik olan yaklaşık 70 ev ortaya çıkarmışlardır.

Priene evlerinin merkezini dikdörtgen bir baş oda ve üzer, kapalı girişlerle bir ön ado oluşturur. Bu bütünün sağında ve solunda arka arkaya duran, ön oda veya asıl odadan girişi bulunan iki küçük oda vardır. Kompleksi, ana girişle ulaşılabilen düzgün olmayan bir avlu tamamlar. Ortada yer alan bu avluyu üç kenardan odalar çevirir, bir kenarda ise koridor bulunur. Baş odanın içinde iki sütun içeren bir ön oda vardır. Bu ön oda prostas olarak adlandırılır. Böylece ev tipi ortaya çıkar. [118]

Sokaka kapısısndan evin içine giriş için dar ve uzuzn koridordan geçmek gerekmektedir. Evlerin ana caddeye bakan tarafları tamamıyle kapalı ve düz olup, odaların pencereleri iç avluya bakacak şekilde açılmıştır. Böylece avludan ışık ve hava evin içine girerken, evin sokağın gürültüsünden ve kirliliğinden sakınması sağlanmaktadır. Evlere pencere açılması gerektiği zaman çatıya yakın bir yerden pencere açılarak evin içinin sokaktan gizlenmesi amaçlanmıştır.

Evlerin iç döşemeleri sade olup beyaz boyanırdı. Bazen alt tarafları mermer hissi verecek şekilde alçı sıva ile sıvanır ve boyanırdı[119].

Evlerin ikinci katına ilişkin bir kalıntıya rastlanmamakta olup, alt katlarda rastlanan bazı merdiven başlangıcı kalıntılardan Priene'de iki katlı evlerin bulunduğu varsayılır. Odalar nispeten yüksek olup, kış aylarında ısıtma taşınabilir ısıtıcılarla sağlanmıştır. Kazılarda bazı odaların mutfak olduğunu düşündüren buluntular ortaya çıkmıştır ve bir tek kişinin ayakta durabileceği büyüklükte 1.80 x 1.30 ölçülerinde banyo kalıntısı bulunmuştur[120].(LEV XXIX)

VII nolu ev , avlu prostas ve oikostan oluşan en basit düzenlemelerden birine sahiptir. Avlu prostas, oikos ve bir yan oda biçimindeki düzenlemeyi V, XVIII ve

[118] Drerup Heinrich, 1968,s. 6-17
[119] Duyuran Rüstem, Priene Kalvuzu, İstanbul, 1938
[120] Bozkurt Gürdal, Antik Prienne Kenti Konut Mimarisinde Açık ve Kapalı Mekan İlişkilerinin Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002

XVIIIa nolu evler gösterir. VIII ve XV no'lu evlerde avlu, prostas, oikos bir veya her iki kenarda iki yan oda şeklinde düzenleme izlenir. XI no'lu evde ise avlunun üç tarafı da odalarla çevrilidir. III, IX, X no'lu evler. Avlu, prostas oikos ve sayıları üç ile beş arasında değişen yan odalara sahiptirler. XXIX no'lu evde de uzun bir giriş koridorundan sonra avluya geçilir. Prostasın karşısında avlunun güneyinde de odalar vardır. Aynı özelliği gösteren XXVIII no'lu evde de plan düzgün bir dikdörtgen alan içinde uygulanmıştır. Düzgün bir avlu, kuzeyinde prostas ve oikos, güneyinde andron şeklinde düzenlemeye sahip olan evler I, II ve X no'lu evlerle XXX ve XXXII no'lu evler bir diğer grubu meydana getiriler. IV, XVIve XXV no'lu evler ortak olan özellikleriyle bir grup oluşturular. XV no'lu ev tek başına bir örnektir. Taş döşeli avlu, bunu gerisinde yer alan kare salon, sağında ve solunda odalar biçiminde tanımlanabilecek düzenlemeye de XXIV, XXXIII ve XXIV no'lu evler sahiptir.

Güzel bir örnek olan XXXII no'lu ev pek çok değişim geçirmiştir. Buradaki dor başlıkları M.Ö.2. yüzyıla tarihlenir. Avlunun peristyle şekline soklulması M.Ö.1 yüzyıldaki yangından sonradır. Geç dönemde peristyle avlulu bir kaç evin daha bulunduğu Priene kentinde Roma döneminde yaygın plan tipi prostaslı tiptir[121]. (LEV XXX-XXXI-XXXII-XXXIII-XXXIV-XXXV-XXXVI-XXXVII-XXXVIII-XXXIX)

5) e-KOLOPHON

Şimdiki değirmendere kasabasının üst yanındaki yamaçlarda bulunan eski kolphon şehirlerinin kalıntıları arasında evler bulunmuştur. Plan ve detay bakımından

[121]Usman Mükerrem, 1958,Th. Wiegand- H.Schrader, Priene, Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren, 1985-1898, Berlin, 1904, Th. Wiegand, Milet, Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchengen in den Jahren, 1899 I /8, 1899

birbirine çok benzeyen bu evler Priene'de olduğu gibi M.Ö. IV.yüzyılda inşa edilmiştir.

5e)1-IV No'lu Ev:

Stoanın ve D sokağının batı tarafındadır. 1,25 m. genişliğindeki kapısı ile D sokağına açılır. Avlu evin merkezini oluşturur. 5,25 x 4,50 m. ölçülerindedir. Ortasında bulunan taş kademeyle iki kısma ayrılır.

Avlunun kuzey tarafında 9, 50 x 7,50 m. ölçülerinde bir dikdörtgen olan asıl oikos kısmı yeralır. Avludan bir basamak yukarıda basamaktan atlanarak girilen birbirinden 2, 60 m. aralıklarla duran antların arasından prostosa girilir. Prostasın ölçüleri 5x3 m. dir. Prostastan duvarın tam ortasında olmayan bir kapı vasıtasıyla oikosa girilir. Oikos bir kenarı 5m. uzunluğunda bir karedir. Prostas ve oikosun yanında iki yan oda yer alır.

Avlunun doğu tarafındaki oda andron olmalıdır.

Avlunun güney tarafında iki odadan oluşan bir kısısm vardır. Buranın ahır olması muhtemeldir[122].(LEV XL)

5e)2-III No'lu Ev:

IV no.lu evi güneyinden ve batısından çevirir. D sokağının güney ucucndaki 1, 20 m. genişliğindeki kapı ile içeri girilir.

[122] Usman Mükerrem, 1958, s.58

Avlu IV no'lu evin güney yönünde uzanan köşesi yüzüznden dikdörtgen şeklinde yapılmıştır. Avlu iki parça şeklinde düşünülebilinir. IV no'lu evin güney güneyinde bulunan parça trapez onun batısındaki parça ise kareye yakındır. Dikdörtgenin güney tarafında avlunun kareye yaklaşan parçası ve bunun içinde inşaa edilmiş odalar kuzey tarafında ise oikos bulunur.

Dikdörtgenin kuzeyinde esas oda oikos kısmı vardır. Burası birbirine yakın üç kısısmdan olşur. Avludan prostasa girilir. Prostas 4,10 x 4,10 m. ölçülerindedir. Prostasın güney batısında ocak ya da fırına ait olan bir kaide yeralır. Prostastan oikosa geçilir. Oikos bir kenarı 4, 90 m. olan bir karedir. Prostasın doğusunda yan oda vardır.

Evin önemli kısımlarından biride androndur. 2,30 m. genişliğindeki portiko üst katın balkonunu taşımak için yapılmıştır.

Üst katın zemini yerden 2,50 m. yükseklikte olmalıdır. Çatının balkonu örtüp örtmediği bilinmiyor[123].(LEV XLI)

5e)3-II No'lu Ev:

C sokağın doğu tarfında bulunan II no.lu ev, 10x 20m. ölçülerinde dikdörtgen şeklinde düzgün bir yapıdadır. C sokağından merdivenle avluya inilir. Kare biçimindeki avlunun güney tarafında teras duvarına yaslanmış vaziyette iki kısım mevcuttur. Andron olduğu tahmin eilen yapı 2,75 x 3,75 m. ebadındadır.

Avlunun kuzeyinde esas oikos kısmı vardır. Kuzeyden güneye doğru giden bir duvar burasını ikiye ayrır. Batı tarf yarısının güneyinde prostas vardır. Avludan prostasın güney doğusunda yer alan 2, 75 m.lik taş kademeden geçilerek prostasa

[123] Usman Mükerrem, 1958, s.59

inilir. Prostastan oikosa geçilir. Oikos bir kenarı 5 m. olan bir karedir. Doğu tarafta hemen hemen kare olan iki oda vardır. (LEV XLII)

5e)4-I No'lu Ev:

Kuzey yarısı tamamen tahrip olmuş olan I no.lu ev veya Poros Ev, C sokağında bulunmaktadır. Her tarafı kazılmış olduğundan planı pek anlaşlamamaktadır. Bununla birlikte avlu ve andron kısımları belli oluyor. C sokağında duvar kalınlığında bir eşikten avluya girilir. Avlunun başlangıcı daha dardır fakat andronun kuzey batı köşesinde birden genişler.

Avlunun kuzey kısmında avluya bakan duvarlardan ve kuzey yönündeki duvar parçalarından başka bir şey mevcut değildir[124]. (LEV XLIII)

5e)5-VI No'lu Ev:

Stoanın batı tarfında bulunan VI no.'lu eve D sokağından girilir. Dörtgen şeklinde olan avlu 2, 25 x 6 m. ölçülerindedir. Avlunun güney tarfında iki oda mevcuttur. Her ikisinde kuzeyden girilir.

Avlunun kuzey tarafında kareye yakın olan asıl oikos kısmı vardır. Buranın ölçüleri 6,20 x 6,80 m.dir. içi dört kısma ayrılmıştır. Bunlardan 2,75 x 2,80 olan prostastır. Güney tarafta bulunan kademeden atlanarak prostasa inilir. Bir kenarı 3,70 m. lik bir kare olan oikostur. 2,15 x 3,10 m. olan yan oda thalamos'tur. Oikostan buraya girilmektedir. 3,10 x2,65 ölçülerinde olan amphithalamos a prostastan girilir.

[124] Usman Mükerrem, 1958, 60

Oikos kısmındaki düzen andron ve pyrgos kesimlerinde mevcut değildir. Avlunun güneydoğu köşesinde bulunan üç basmaklı merdivenlerden daha yüksek bir seviyede olan üçgen şeklindeki kısma çıkılır. Bu oda gynaikonitis olmalıdır.

VI no'lu ev M.Ö. IV yüzyılın sonlarında yapılmıştır[125].(LEV XLIV)

5e)6-V No'lu Ev:

D sokağı ile Stoanın arasında inşa edilmiş olan V no'lu evin bulunduğu alan bir kaç kez değişime uğradığı için planı karışıktır.Stoanın inşasından önce F sokağından giriliyorken stoa bu geçidi kapatmıştır.

V no'lu ev, M.Ö.IV yüzyılda inşaa edilmiştir[126].(LEV XLV)

5e)7-XI No'lu Ev:

Stoanın kuzey kanadının kuzeyinde ve G sokağının batısında bulunan XI no'lu eve güney tarfıdan, stoa ile evin arasında bulunan bir geçitten geçilir. Kapıdan, avlunun güneydoğu köşesinin bir duvarla ayrılması suretiyle meydana getirilen 1,45x 0,80 m. ebadındaki giriş koridoruna girilir. Avlu eve göre biraz küçüktür. Avlu 3, 90 x 4,20 ölçülerindedir.

Batı duvarında mevcut olan kapıdan girilen oda androndur. Üzerinde ikinci katı olması mümkündür.

Esas oikos kısmı avlunun kuzeyinde bulunur. Avludan prostasa geçilir. Prostas 3, 70 x 4, 20 m. ölçülerindedir. Oikosun ölçüleri de 4,20 x 4, 50m. dir.

[125] Usman Mükerrem, 1958, 60
[126] A.g.e.,s. 61

XI no'lu ev M.Ö.IV. yüzyılda ve iki inşa safhasında yapılmıştır[127]. (LEV XLVI)

[127] A.g.e.,s.61

BÖLÜM VI

6)-ROMA DÖNEMİ EVLERİNE GENEL BAKIŞ

Batı Anadolu'da, yaklaşık M.Ö. 200'den başlayarak gittikçe Roma İmaparatorluğu'nun etkisi altına girmiş; Anadolu, M.S. 100'den sonra Fırat'a kadar eyaletlere ayrılmıştı. Roma İmparatorları, eyaletlerde güvenliğin sağlanması ve yaşamın sürdürülmesi için etkin yerel Yönetimlere ve kentlerden toplanan verilere güvenmekteydi. Romanın bu yönetim tarzı, kent yönetiminde seçkinlerin ortaya çıkmasına yol açmıştı; bu yönetici sınıf, nüfusun geri kalanına oranla daha zenginleşmişti. Söz konusu toplumsal gelişme, kentlerin yapısal görünümlerinde etkili olacak yeni pazar oluşturmuşlardır; çünkü varlıklılardan, kaynakların önemli bölümünü, tüm halkın yaralanacağı kamu binaları için kullanması beklenmekteydi. Bu binalara örnek olarak, tapınaklar, tiyatrolar, çeşmeler, sütunlu galeriler, ve hamamlar gösterilebilir.

Geç Roma Dönem'inde hem düzenin bozulması hemde savaş yüzüznden vergilerin arttırılmasıyla merkezi otoritenin ve askerlerin eyaletlere müdahalelerinin artması, yerli seçkin sınıfın, kentler ve kentsel yatırımlar için yapacakları harcamaları azalttı. Yeni kamu binalarının yapımı durdu; var olanlarının birçoğunun da harap olmasına göz yumuldu. Eyalet ve bölge valileri gibi devlet yöneticleri yerel siyasetin başlıca kişiliklerini oluşturdu. Siyasi yaşam Sardis, Ephesos, Aphrodisias ve Ankyra gibi önemli eyalet başkentlerinde yoğunlaştı. Buna karşılık küçük Roma kentleri karanlıklara gömülüp köy koşullarına döndü.[128]

[128] Stephen Mitchell, "Geç Roma Anadolu'sunda Klasik Dönem Kent ve Yerleşmelerinin Gelişimi", Tarihtan Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, s.195-197

Büyük özel konutlar, geç Roma kentlerinde varlıkllıların kamu yapıları yerine kendileri için para harcadıklarını göstermenin yanısıra kent seçkinlerinin rollerindeki değişimin de kanıtıdır. Yunan kentlerinin önde gelenleri işlerini, meclis üyesi, konsül ya da hatip olarak kamusal mekanlarda sürdürürdü. Buna karşılık Romalı seçkinler özel görüşmelerde, evlerinde, sürdürüyorlardı. Bu nedenle evlerini de işlerine uygun tasarlamışlardı. Eve gelen iş takipçileri, müşteriler ve konuklar ayrı bir mekanda kabul edilerek, ev sahibinin ayrıcalığını ve ağırlığını öne çıkaran düzenleme gerçekleştirmişlerdir.

Geç Roma kentlerinin mimarisi bu toplumsal ve siyasal değişimi yansıtır[129].

Dış görünümleriyle hiç de iddialı olmayan zengin evleri, içinde konfor ve lüks içerir. Peristyl avlulu ev plan tipi, Roma İmparatorluk Dönemi'nde de varlığını sürdürür[130]. İtalya'da Akdeniz evinin ayrılmaz bir parçası olan başka bir avlu tipinin(atrium) çevresinde farklı bir plan gelişimi görülür. Domus Italica adı verilen ev planının üç ana öğesini atrium (merkezi avlu), tablinum (kabul salonu) ve hortos(bahçe) oluşturmaktadır[131]. Yunan pastas-oikos ve prostas-oikos ile Roma evindeki atrium-tablinum plan tipi temelde aynı düşünceye dayanmaktadır. Tablinum önde giriş, arkada ana mekan planıyla çok amaçlı kullanılmış, önceleri yatak odasıyken sonra ev sahibinin bürosu ve kabul salonu olmuş, yemek odası işlevide görmüştür[132].

Ev yapı tekniğindeki gelişmeler ve artan zenginlik, Etrüsk kökenli olduğu kabul edilen atriumlu evlere bazı değişiklikler getirmiştir[133]. M.Ö. 2. yüzyılda Romalı mimarlar Hellenistik Doğu mimarlığından etkilenmiş; Rhodos, Miletos,

[129] Stephen Mitchell, a.g.e.,s.201
[130] Usman Mükerrem , İstanbul ve Anadolu'daki Roma İmparatorluk Dönemi Yapıtları, İstambul, 2001, s. 28
[131] Stephen Mitchell, 1996, s. 202
[132] A.g.e.
[133] Vitruvius XVIII. kitap

Delos, Priene ve Atina gibi merkezlerdeki evler örnek alınmıştır[134]. Plan genişlemiş, İtalik ve Hellenistik biçimlerin birlikte kullanımı, İmparatorluk Dönemi ev mimarisindeki yeniliklerin başlangıcını teşkil etmiştir[135].

Atrium geçen zaman içinde değişmemiş, Ege dünyasına özgü, bitkilerle ve sütunlu galerilerle donatılmış peristylli avlu ev planına eklenmiştir[136]. M.Ö. 700'den beri Yunan mimarlığının temel öğelerinden biri olan sütun dizileri, Roma'nın toplumsal ve siyasal etkisi sonucunda konut mimarlığına da girdi. Peristyl avlular İtalya'da M.Ö.1. ve M.S.1 yüzyıllarda yüksek tabak konutlarının standart bir öğesiydi. Anadolu'nun doğu bölgelerinde M.S. 2. yüzyılda görülmeye başlayan peristyl avluların yaygınlaşması Geç Roma Dönmi'nde başlamıştır. M.S.4. ve 5. yüzyıllara gelindiğinde peristyl avlu büyük kentlerde zenginlik göstergesiydi. Konutlara ayrıca, zenginlerin konuklarını ve müşterilerini etkileyecek biçimde kabul etmelerine olanak sağlayacak mekan düzenlemeleri yapılmıştı. Bunun en belirgin özelliği yüksek tavanlı kabul odalarıydı. Küçük bir bazilika biçiminde düzenlenmiş bu odalarda apsiste ev sahibi konutlarını kabul ederdi[137].

Roma peristyli, Yunan peristylinde olduğu gibi geçiş avlusu değil yeşil alandır; hortusun yerini tutar ve bir havuzla süslüdür. Sütunlu galeriler bir gezinti yeri olmasının yanı sıra çeşitli mimari ve heykeltraşlık eserlerin süslemeleriyle avlunun görkemini, güzelliğini artırmaktadır. Tabernae (dükkanlar) ile çevrili olan evin girişinden, atriumlu bölüme, buradan da peristyle ulaşılır. Peristyl çevresinde, zemin döşemesi freskleri ve dekorasyonuyla ötekilerden ayrılan oecus(ana oda) ve triclinium(yemek odası) önemli mekanlardır.

---

[134] A. Peletier, a.g.e.,s.143
[135] Mackay Alexander, Römische Hauser, Villen und Palaste, 1980, s. 32
[136] Abbasoğlu Haluk, 1996 ,s.401
[137] Michell Stephen, a.g.e.,s.201

Büyük kentlerde ortaya çıkan konut sıkıntısı; büyük kentlerde artan nüfusun barınma gereksinimi sınırlar genişletilerek bir ölçüde karşılansa da M.Ö.3. yüzyıldan itibaren konutlarda kat sayısının artırılmasına neden olmuştur. M.Ö.2. yüzyıl ortalarında bir Roma buluşu olarak ortaya çıkan kireç ve kum karışımı harç inşaat giderlerini ucuzlatmış ve kat sayısının arttırılmasını kolaylaştırmıştır. Gösterişten uzak bu yüksek bu yüksek ev bloklarının(insula) konut bölümleri ayrı ayrı kiraya verilmiştir[138].

Nüfusun hızlı artması sonucunda Cumhuriyet Dönemi başlarında yapılaşma ve yapı güvenliğinde ciddi sorunlar yaratmıştı[139]. Yükseklikleri devletin verdiği izne göre değişebilen bu çok katlı evlerde çökme, yangın ve satış sıklıkla görülüyor bunların tümü tahriple sonuçlanıyordu[140].

[138] Meiggs Russell, Roman Ostia, 1973, s.237
[139] MacKay Alexander, Romische Hauser, Villen und Palaste, 1980, s.80
[140] Abbasoğlu Haluk, 1996, s.403

SONUÇ

1-BATI ANADOLU EV TİPLERİNDE ORTAK NOKTALAR

Erythrai Miletos daki birer örnek Pergamon'daki gibi karar vermeyi zorlaştırsa da en azından hepsinin bir bütün olarak incelenmesiyle Batı Anadolu bölgesi için bir şeyler söylemeyi mümkün kılar.

Merkezi peristyle avluyu dört kenardan portiklerin çevirmesine karşın, bunların yanlız üçünün gerisinde oda sırasının bulunması , oda sırası açılmayan dördüncü kenarın ise manzaraya bakıyor olması örneklerde ortaktır. Avluyu çevireleyen odalar karışık gruplar halinde değildir. Üç veya dört odanın yanyana yer alarak meydana getirdikleri bir sıra biçimindedirler. Odaların veya oda gruplarının fonksiyonları , gynaikontinis, andron, yatak odaları, mutfak, çalışma odaları, bellidir. Fonksiyonları avlu etrafına yerleştirilmiş şemalarını da belirler. Rhodos tip peristylellerde ve normal peristylellerde, birbirinden ayıran yapı kurallarına uyulmuştur.

Ayrıca Roma döneminde de evler duvarlara kaplanan mermerler, duvarların desteklenmesi, odaların duvarla örülüp yeniden desteklenmesi, odaların duvarla bölünüp yeni mekanların oluşturulması gibi noktalarla sınırlı kalmıştır. Değişikliklerin böyle küçük oranda kalmaları ve plan tipine fazla bir değişiklik getirmemiş olmaları, bu bölgede uygulanan oturmuş, kurallı bir plan tipini ,Roma dönemine sağlamca ulaşan ev bünyesini ve evlerin Roma dönemindeki sahiplerinin de geleneksel plan tipine sahip kaldıklarını gösterir.

ÖZET

Erken çağlarda, konutun fiziksel bir yapı ve çevre niteliği kadar, kozmik ve mistik anlamlarıda önemlidir. Bu özellikleriyle konut, mekanla olduğu kadar zamanla da bir ilişkiyi, şimdiyle olduğu kadar geçmişle de bir bağı sağlar.

Gezgin dönemlerde konutun hem pratik hem de kozmik açıdan yuvarlak yapılandırılmasına karşın, yerleşikliğin getirdiği, çeşitlenen ve karmaşıklaşan ilişkileri ve işleri barındırmak için dörtgenleştiği izlenir. Bu dörtgen yapıların birleşerek oluşturdukları hücresel dokular, yansıttıkları komünal düzen çözülüp merkezileşmeye yöneldikçe, geçitler ve sokaklarla parçalanıp koruma duvarlarıyla çevrilemeye başlar.

Gelişen uzun mesafeli ticaret, Anadolu'da surlu kentler yaratır. Megaronlar, iki odalı Hatti evler, bit-hilani tipi konutlar bu sur içinde gelişen, karmaşıklaşan ve eklentilerle iç avlulu kentsel konutlara dönüşen çekirdek birimlerini oluşturur. Bu birimler, farklı tipolojilerine karşın, giderek sınıf ve cinsiyet ayırımlarını gözetmeye başlayan ve içe kapanan atasoylu yurttaş evleri niteliğinde birleşir.

Antik Çağ boyunca görülen tüm konutlar, peristyle ve atriumlu ev düzenlerinde olgunlaşır ve içinde yer aldıkları, düzgün planlı kentlere uygun düzenlilikte birimler oluşturur.

Tunç Çağı'nın önemli bir bölümü ve Demir Çağı ile Antik dönem boyunca gelişen ve beraberinde harem-selamlık ayırımının antik biçimlerini getiren bu düzen, Anadolu Ortaçağı'nda da önemini korur.

ABSTRACT

In the early ages, the cosmic and mystic meanings of dwelling are as significant as its physical structure and environmental qualification. With such features, dwelling provides a relation with time as much with location and with the past as much with the present.

It is observed that however dwelling was structured roundly in both practical and cosmic terms in periods when settlement was not established, it has gradually become rectangular to accommodate the diversification and complexity of relations and businesses rooting from settlement. The cellular patterns formed by unification of these square structures are divided by alleys and streets and become to be surrounded by protection walls as the communal order they reflect breaks up and tends to be centralized.

The evolving long-distance trade gives rise to cities with rampart in Anatolia. Megarons, 2-room Hatti houses and bit-hilani type dwellings form the core units in such ramparts that evolve, become complex and transform into urban dwellings with appurtenances and courtyards. These units, despite their different typologies, gradually become totemic cultural centers that discriminate class and sex and are introverted.

All dwellings seen in the Archaic Age evolve as houses of peristyle and with atrium, and form units that accommodates with the neatly planned cities they are situated in. This order, which evolve throughout a significant part of the Bronze Age, Iron Age and ancient period and bring together ancient forms of harem-selamlik discrimination, prevails in the Anatolian medieval as well.

KAYNAKÇA

Abbasoğlu, Haluk, *"Antik Çağ'da Konut***"** , Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, Tarih Vakfı Yayınları

Acar, Erhan , *"Anadolu'da Tarihöncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut ve Yerleşme"*,Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, Türk Tarih Vakfı Yayınları.

Akurgal ,Ekrem; Anadolu Uygarlıkları, 3. baskı, 1990

Akurgal, Ekrem; Batı Anadolu'da Konut, Yerleşme ve Kent Planlaması(M.Ö 3000-30),Habitat II, 1996

Akurgal, Ekrem; Ege Batı Uygarlığının Doğduğu Yer, İzmir, 2000

Akurgal, Ekrem; Eski Çağ'da Ege ve İzmir, Kasım, 1993

Akurgal, Ekrem; Ancient Civilization and ruins of Turkey, İstanbul, 19

Akurgal, Ekrem; Alt-Smyrna I, Wohnschicten und Athena tempel, Ankara, 1983

Arsebük, Güven*;"Biyokültürel Açıdan İnsan ("Sığınağı ve Barınağı")"*, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1999, Türk Tarih Vakfı Yayınları.

Aşkıdil, Akarca, Yunan Arkeolojisinin Ana Çizgileri I Şehir Ve Savunması, TTK, 1998

Aristoteles, Politika, çev.Mete Tunçay, Remzi Kitapevi, 1975

Blanck, Horst; Einführung in das Privatleben der Griechen und Römer, 1976

Bingöl, Orhan, *"Antik Çağ Mimarları ve Kent"*, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, 1999

Bozkurt, Gürdal; Antik Prienne Kenti Konut Mimarisinde Açık ve Kapalı Mekan İlişkilerinin Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002

Canpolat, Emin; **"***Kuruluşundan Bizans Dönemi Sonuna Kadar İzmir***"**, Üç izmir, İstanbul, 1992

Drerup, Heinrich "Prostashaus und Pastashaus", Marburger Winckelmann Programm, 1968

Duru, Refik, *"Göller Bölgesi'nde Neolitik Köyden Kasabaya Geçiş"*, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996,İstanbul

Duyuran, Rüstem; Priene Kalvuzu, İstanbul, 1938

Erkanal, Hayat, **"** *Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu Sahil Kesiminde Kentleşme"*, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996,

Esin, Ufuk; *"On Bin Yıl Öncesinde Aşıklı: İç Anadolu'da Bir Yerleşim Modeli",* Tarihten Günümüze Konut ve Yerleşme, 1996, İstanbul

Gerkan Armin von, Von Antiker Architektur und Topographie, 1924

Goerge ,Thompson; Studies in Ancient Society, 3. baskı. Londra, 1961

Gürler, Binnur; Roma Dönemi Evleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1987, İzmir

Mackay ,Alexander G., Römische Hauser, Villen und Palaste, 1980

Manfred, Korfmann, Demircihöyük 1: Architektur, Stratigraphie und Befunde, 1983

Machteld ,Mellink J., Work at Elmalı An Semayük-Karataş, 1986

Mehmet ,Özdoğan, *"Kulübeden Konuta: Mimarlıkta İlkeler",* Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1999, Türk Tarih Vakfı Yayınları,

Meiggs, Russell; Roman Ostia, Oxford, 1973

Mükerrem ,Usman, Antik Devir Küçük Asya Evleri, İstanbul, 1958
Mükerrem Usman, İstanbul ve Anadolu'daki Roma İmparatorluk Dönemi Yapıtları, İstanbul, 2001

James Mellart ve S. Lloyd , Beycesultan II, 1965

J. Cauvin, Naissance des divinités. Naissence de l'agriculture. La Revolution des Symboles au Néolithique, Paris, 1994

Lloyd,S. Early Anatolia, 1956, s. 86, 210-211

Özgüç, Tahsin; Anatolia, 7., 1963

Peter Neve, *"Hitit Krallığı'nın Başkenti Hattuşa'da Konut",* Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996, İstanbul

R. Martin, L'Urbanisme dans la Gréce Antique, 1956

Robinson D.M ve J.W. Graham, *Olyntus;The Hellenic House,*Excavation at Olyntus1938, s.321

Sperling, Jerome, Troa'da Dört Yerleşme Yeri, 1936

Stephen ,Mitchell, "Geç Roma Anadolu'sunda Klasik Dönem Kent ve Yerleşmelerinin Gelişimi", Tarihtan Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 1996

Thompson, Goerge; Studies in Ancient Society, 3. baskı. Londra, 1961

Usman, Mükerrem; Antik Devir Küçük Asya Evleri, İstanbul, 1958
Usman, Mükerrem; İstanbul ve Anadolu'daki Roma İmparatorluk Dönemi Yapıtları, İstambul, 2001

Trevor ,Watkins ;Jacques Cauvin,The Birth of the Gods and Origins of Agriculture, 2002, Cambridge

Wiegand,Theodor ;Milet, Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchengen in den Jahren, 1899 I /8, 1899

Wiegand, Theodor- H.Schrader, Priene, Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren, 1985-1898,.

W.Hoepfner ve E.L.Schwander, Haus und Standt im klassischen Polis,1,1986 Wolfram Hoefner, -Ernest-Ludwing Schawandner, Wohnen in der klassischen Polis I, Haus und Stadt klassischen Greiechenland, München, 1986

Wolfram Hoepfner, *"Kalsik Dönem'de Konut ve Toplum"*, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, 1999

Wolfgang Radt, "Die bizantiniche Wohnstand von Pergamon" Wohnungsbau im Altertum DAİ, Berlin, 1978,

Wulf Schirmer, Hitit Mimarlığı, İstanbul, 1982;

Wycherley R.E., Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu, İstanbul, 1993

Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap, 3.baskı, 1998 Yem Yayıncılık

LEVHALARIN LİSTESİ

1-Avcı toplayıcı toplulukların yaptığı çadır biçimli ilk barınaklar.

2 -Hallan Çemi'de ilk yuvarlak planlı barınak örneği.

3- Çayönün'de dörtgen konut biçimine geçiş taş temeller üstünde yükselen yapı.

4- Çayönü ızgara palanlı yapılar.

5- Çayönü hüce planlı yapılar.

6- Aşıklı şematik plan 1995.

7-Aşıklı kerpiçten bazıları ocaklı konutlar, aralarında geçit avlular. Güneyden görünüş.

8-Aşıklı çakıllı yolun kuzey ve güneydoğusundaki mahalleler, güneyden görünüş.

9- Aşıklı kuzeydeki kerpiç mahalleler ve konutlar. Sağda ön planda büyük çöplük. Doğu'dan görünüş.

10- İki katlı konutların ortaya çıkışı

a)-Hacılar

b)-Kuruçay

11-Hattuşa Aşağı Kent'te Eski Hitit ve Erken Büyük Krallık dönemlerine ait avlulu evler.

12-Beycesultan. Farklı işlev yüklenmiş megaron.

13- Demircihöyük. Yerleşmedeki megaron konutların ön bölümleri ortak bir avluya açılır; arka duvarları ise suru oluşturur.

14-Karataş-Semayük. Yerleşmesinde pisé duvarlı kulübeler görünümündeki megaronlar.

15-Troia I'deki ilk hisar, Demircihöyük'teki yerleşmeye benzer.

16-Troia I-VI yerleşmeleri (M.Ö.3000-1110). 102 no.lu ev en eski megaron yapısıdır.

17-Troi II (M.Ö.2500-2200).Troia II de yanyana dizilmiş megaronlar.

18-Eski İzmir'de oval ev.(M.Ö.925-900) Doğu Hellen dünyasının tarihi kesin olarak bilinen en eski konutdur.

19-Eski İzmir çifte megaron.Hellen konut mimarlığında büyük bir aşamadır.

20-Milet. Kentin planı.

21-Pergamon. I. Attalos'un sarayı.

22-Pergamon. II. Eumenes'in sarayı.

23-Pergamon. Peristyle ev IIB-D.7-9

24-Pergamon. Konsül Attalos'un evi.

25-Pergamon. Peristyle ev I

26-Pergamon. Peristyle ev II-III

27-Miletos. Peristyle avlulu ev.

a-Hellenistik dönem

b-Roma dönemi

28- Erythrai Hellenistik Villa

29-Prienne. Evlerin planı.

30-Prienne.

a)- VI no.'lu ev.,

b)- VII no'lu ev.

31-Prienne

a)- VIII no'lu ev.

b)-XIII no'lu ev.

32-Prienne. XV no'lu ev.

33-Prienne. XXII no'lu ev.

34-Prienne.

a)- XXIV no'lu ev.

b)- XXV no'lu ev.

35-Prienne. XXVI no'lu ev.

36-Prienne.

a)- XXXII no'lu ev.

b)-XXXIII no'lu ev.

37-Prienne. XXXIII no'lu evin planı ve rekonstrüksüyonu.

38-Prienne. XXXIV no'lu ev.

39-Prienne. XXXV no'lu ev.

40-Kolphon. IV no'lu ev.

41-Kolophon. III no'lu ev.

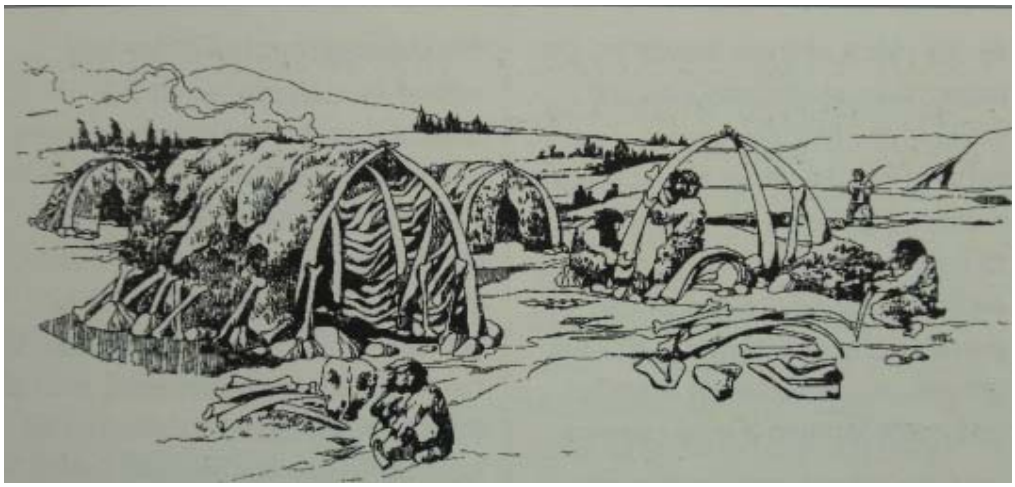
42-Kolophon. II no'lu ev.

43-Kolophon. I no'lu ev

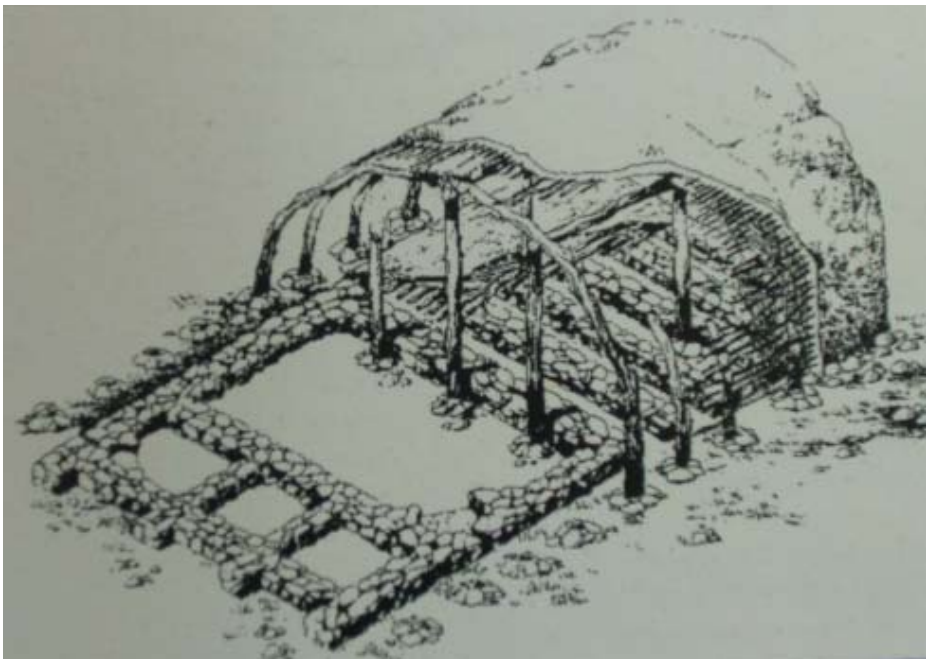
44-Kolophon. VI no'lu ev.

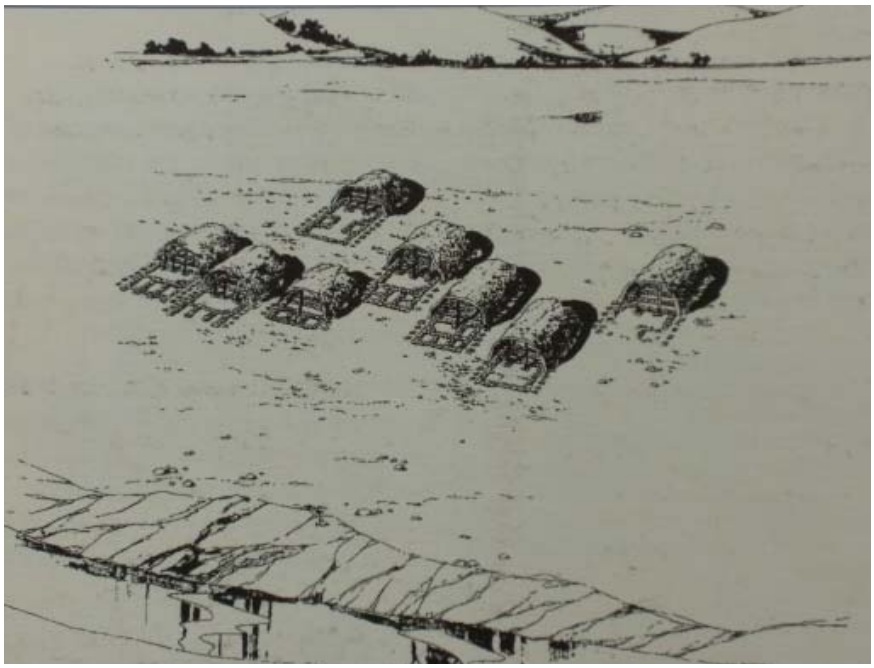
45-Kolophon. V no'lu ev.

46-Kolophon.XI no'lu ev.

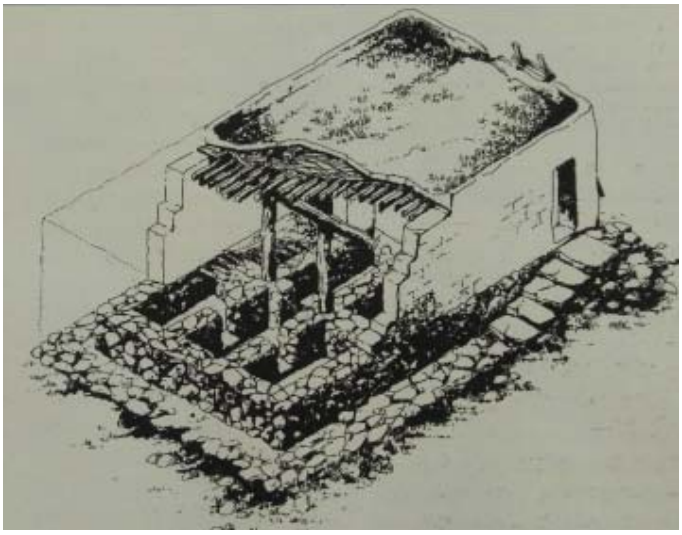

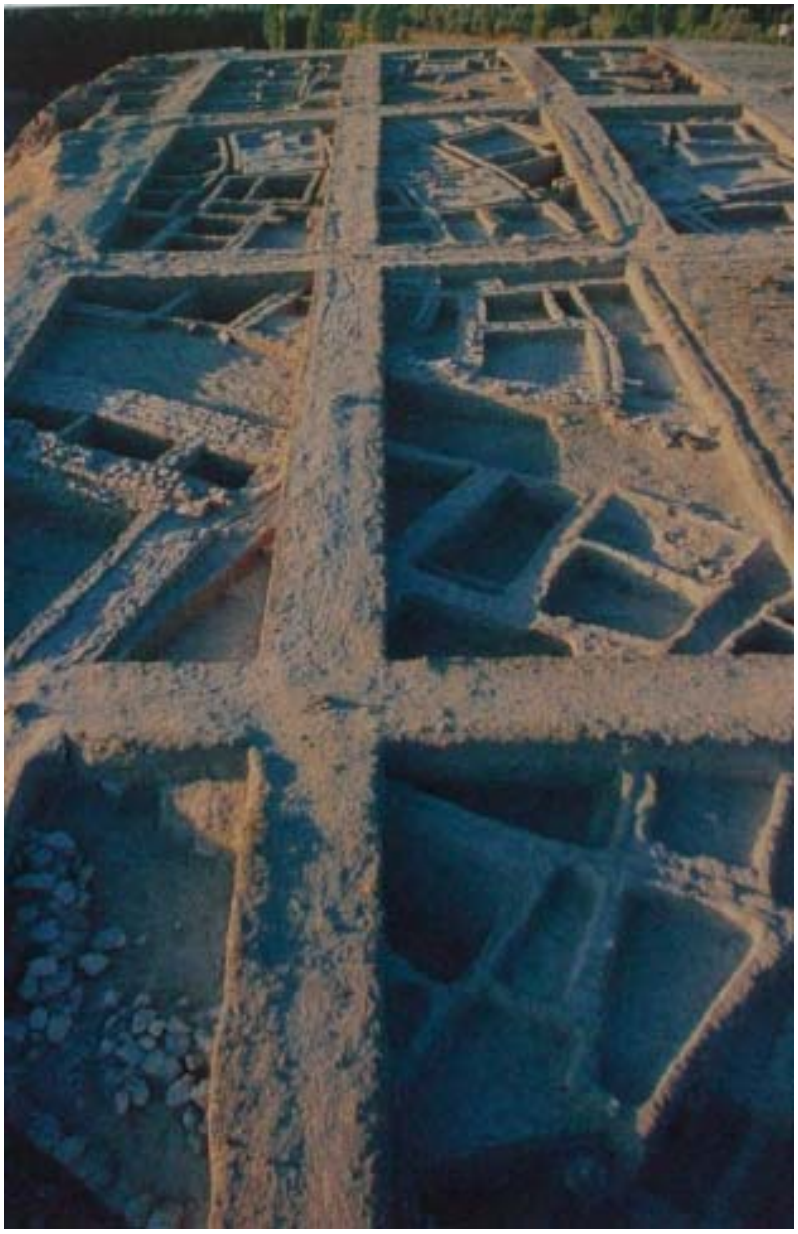

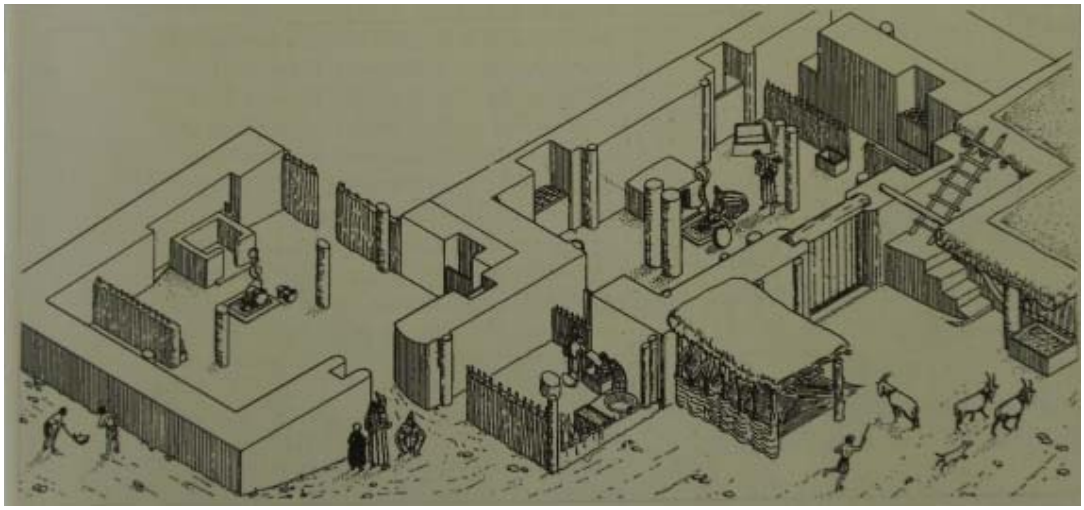

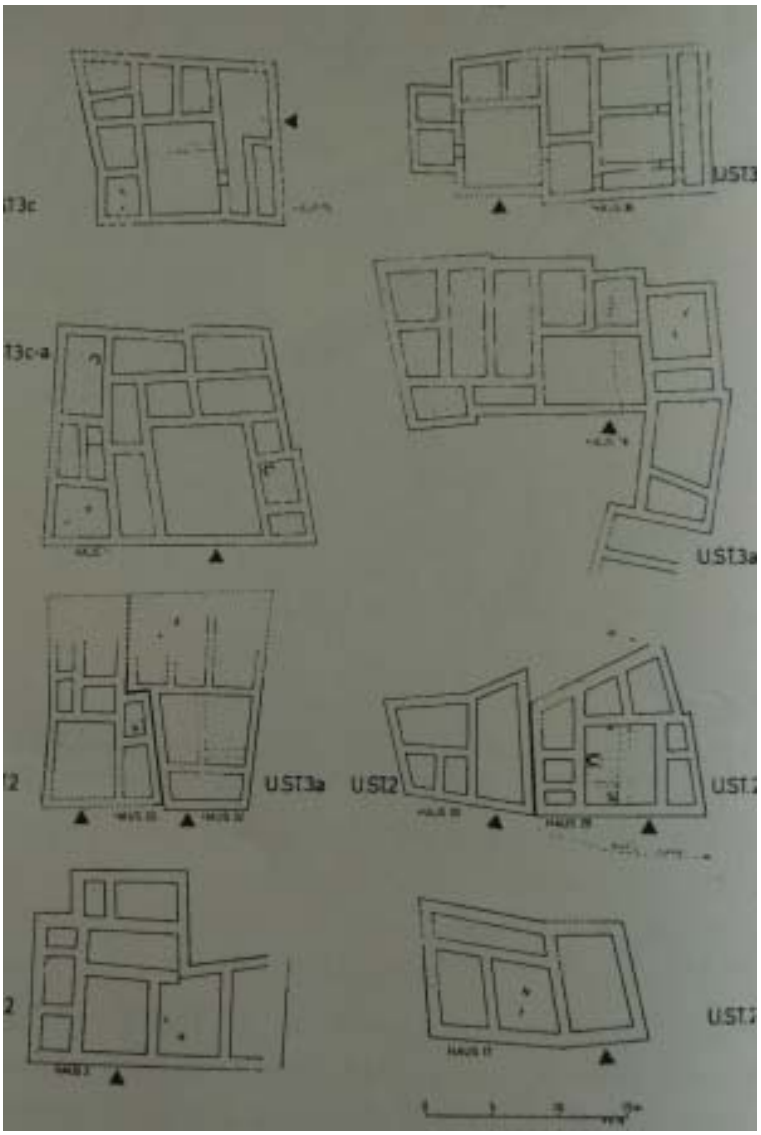

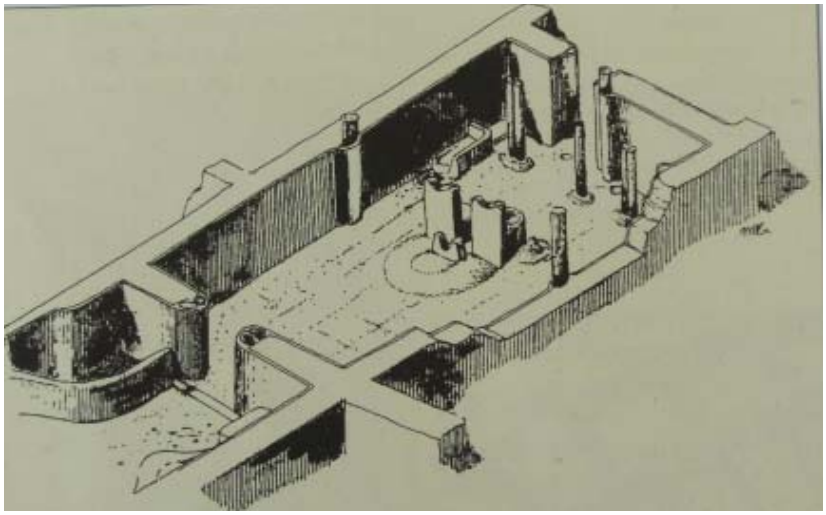

a

b

UST3
UST3a
UST3a
UST2

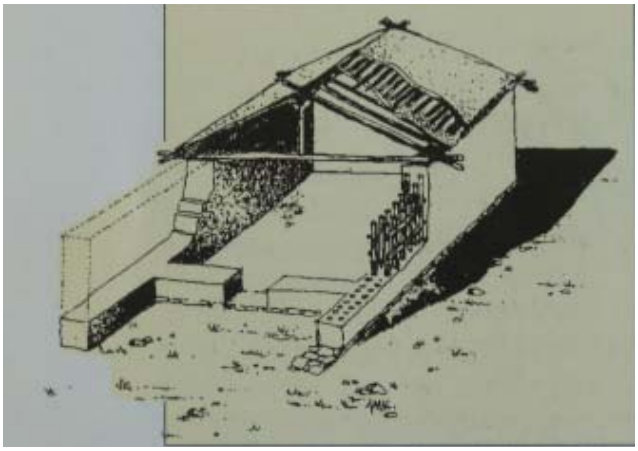

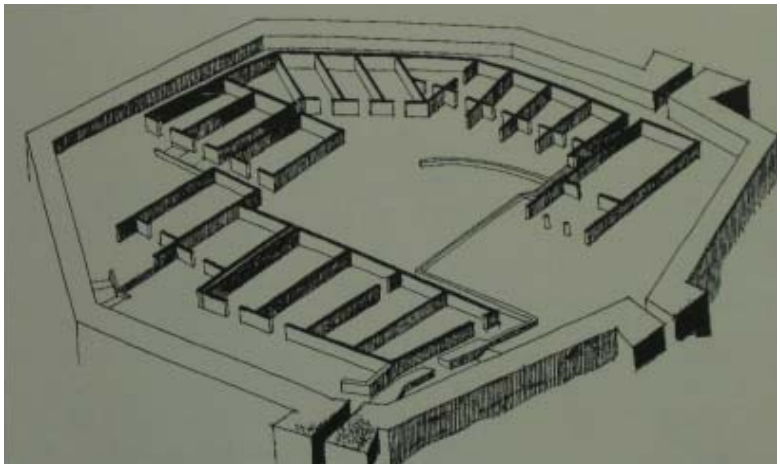

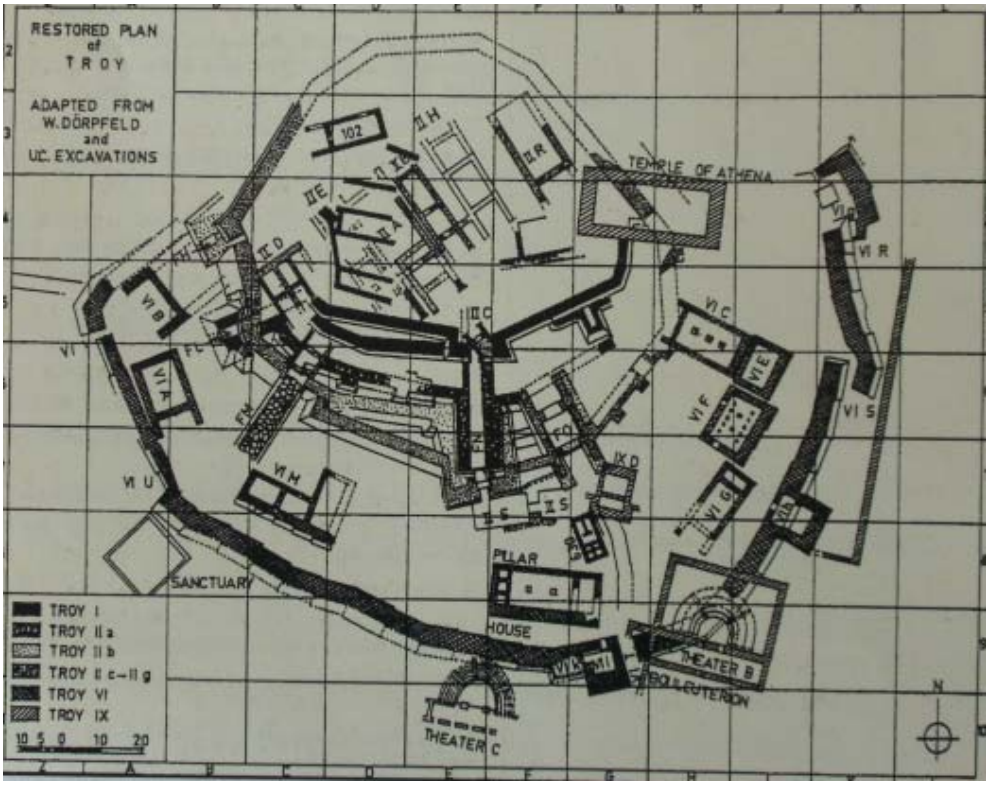
a

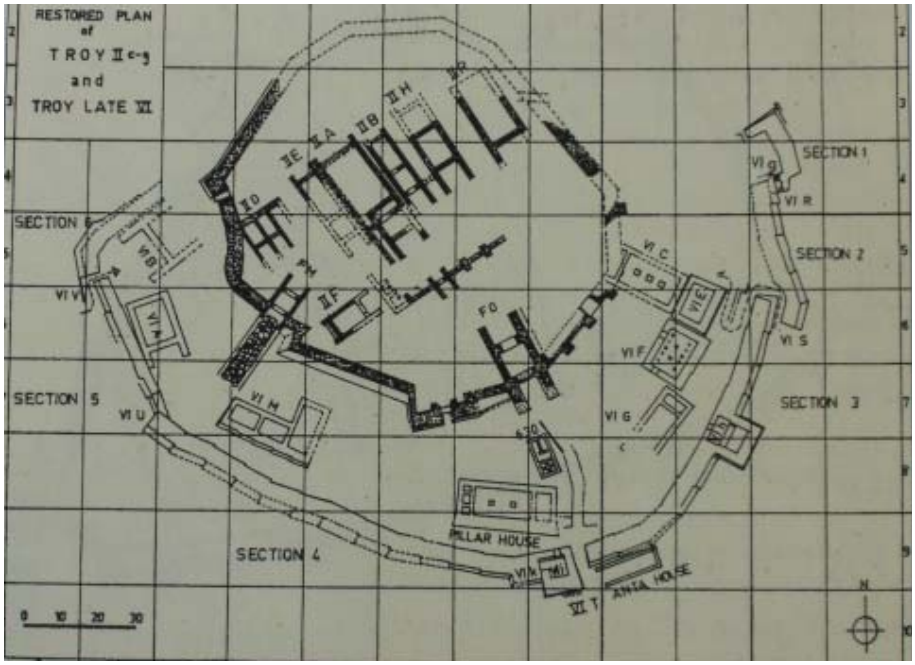

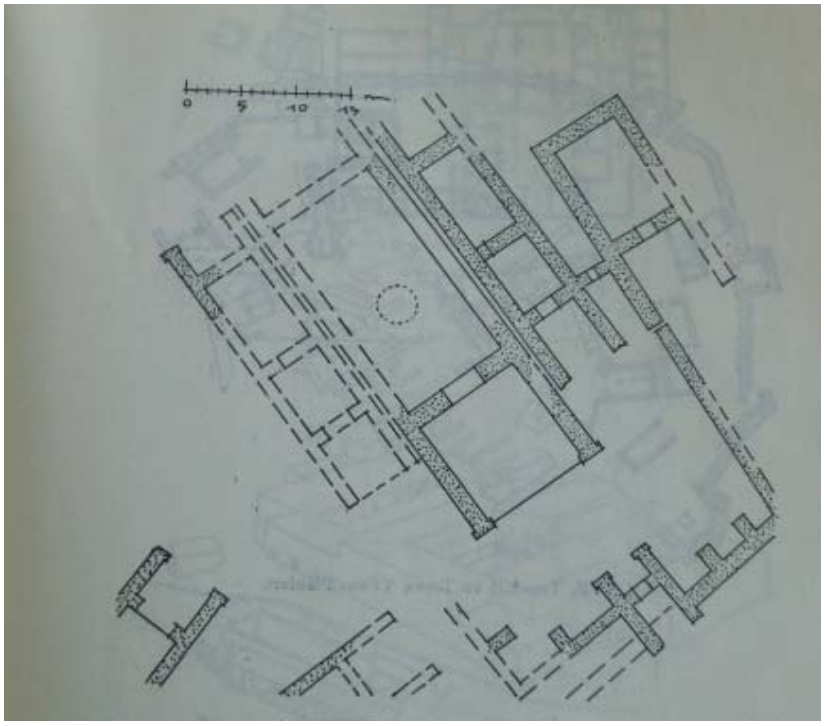
b

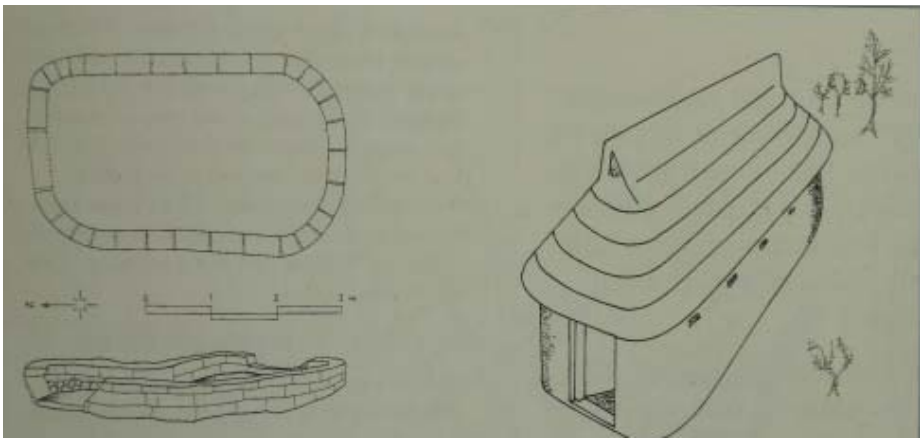

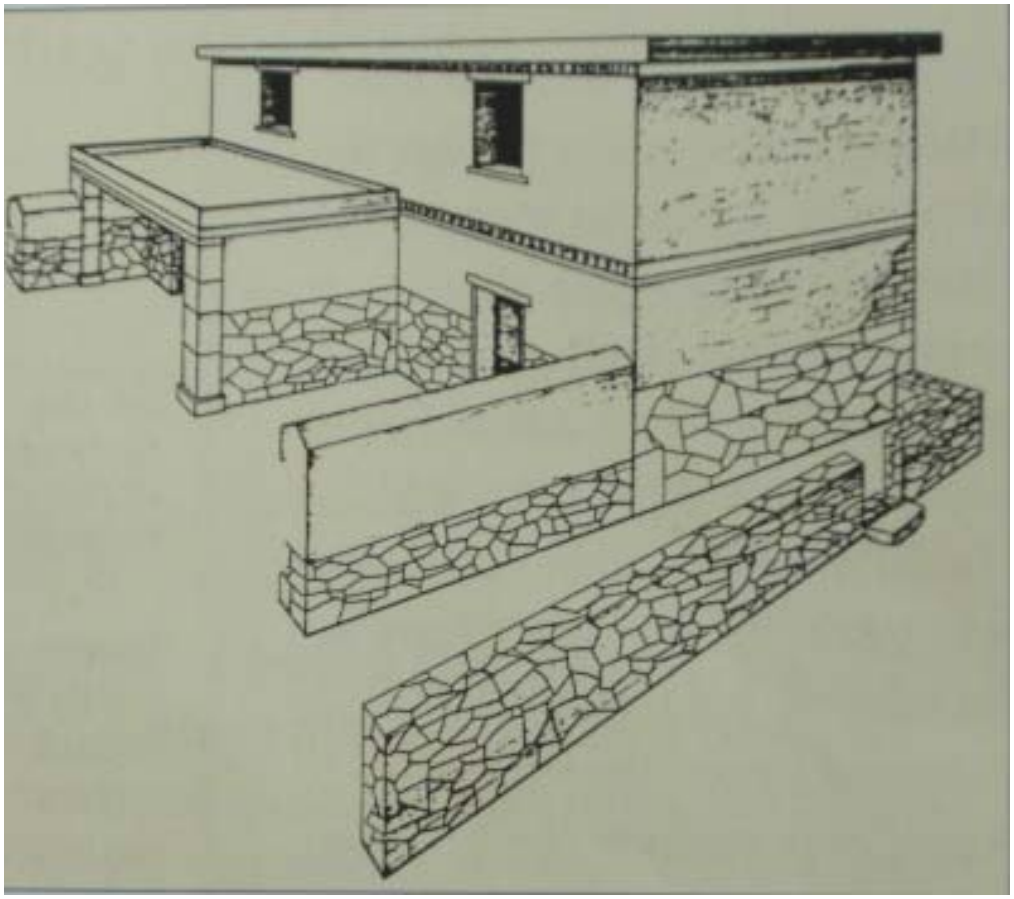

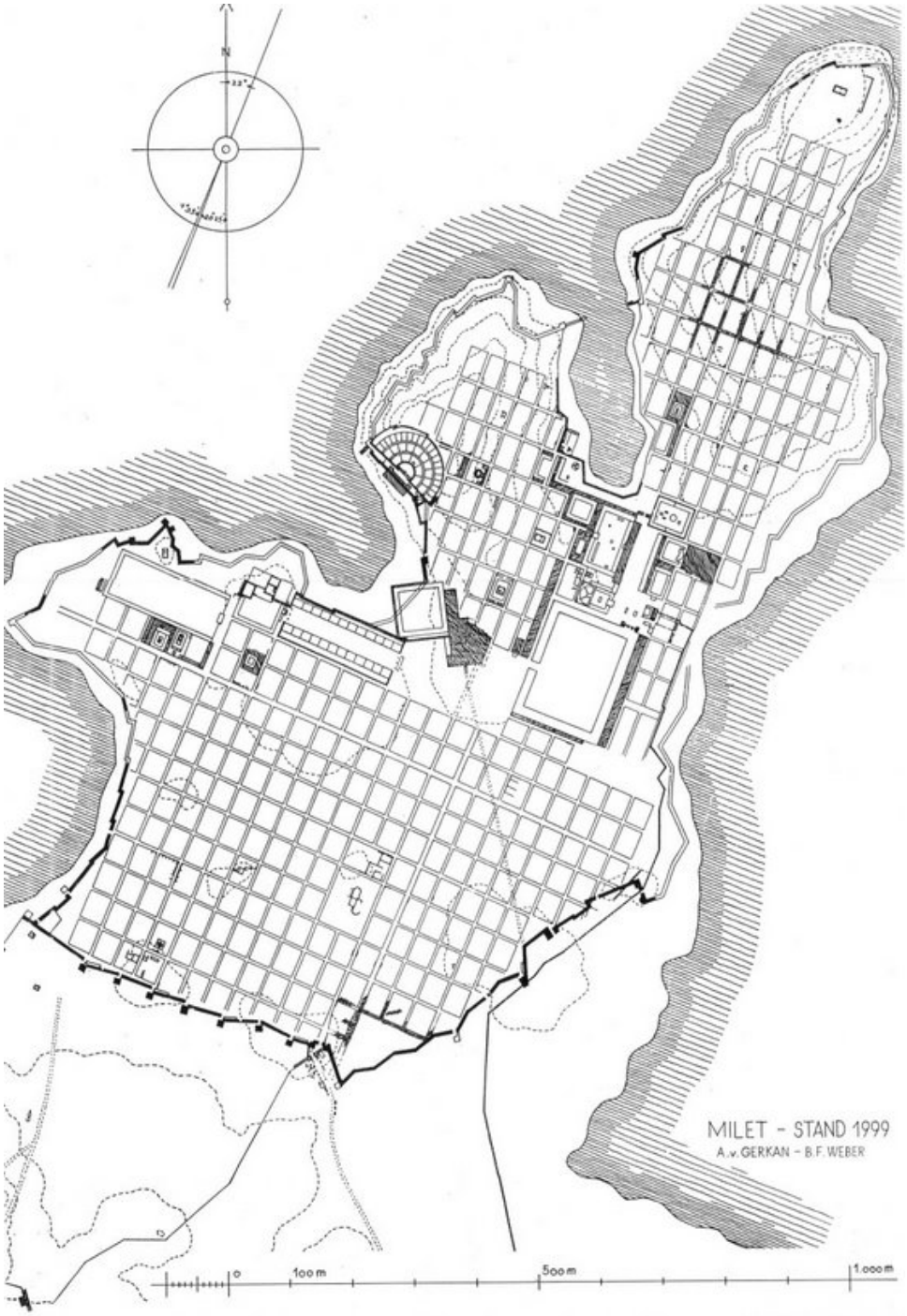

RESTORED PLAN
of
TROY
ADAPTED FROM
W. DÖRPFELD
and
UC. EXCAVATIONS
TEMPLE OF ATHENA
PILAR
HOUSE
SANCTUARY
THEATER B
BOULEUTERION
THEATER C
TROY I
TROY II a
TROY II b
TROY II c–II g
TROY VI
TROY IX
10 5 0 10 20
N

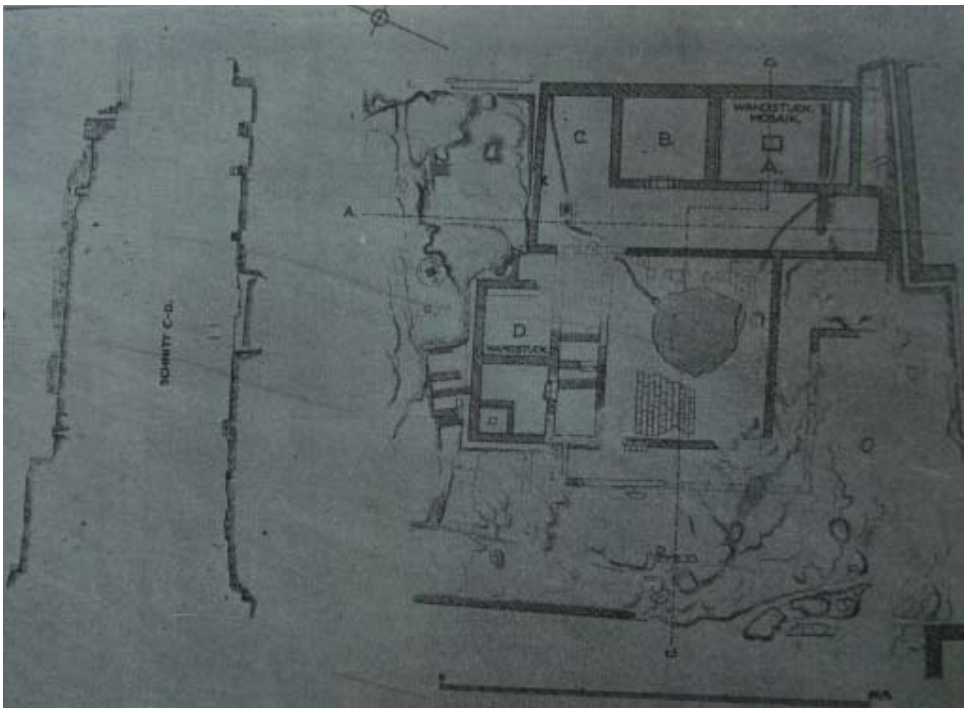

RESTORED PLAN
of
TROY II c-g
and
TROY LATE VI
SECTION 1
SECTION 2
SECTION 3
SECTION 4
SECTION 5
SECTION 6
PILLAR HOUSE
ANTA HOUSE
0 10 20 30
N

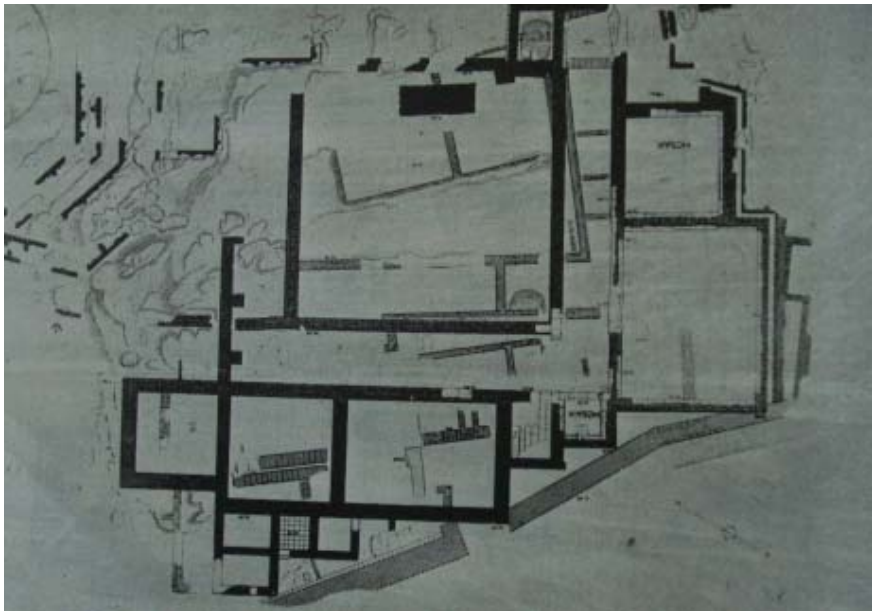

0 5 10 15

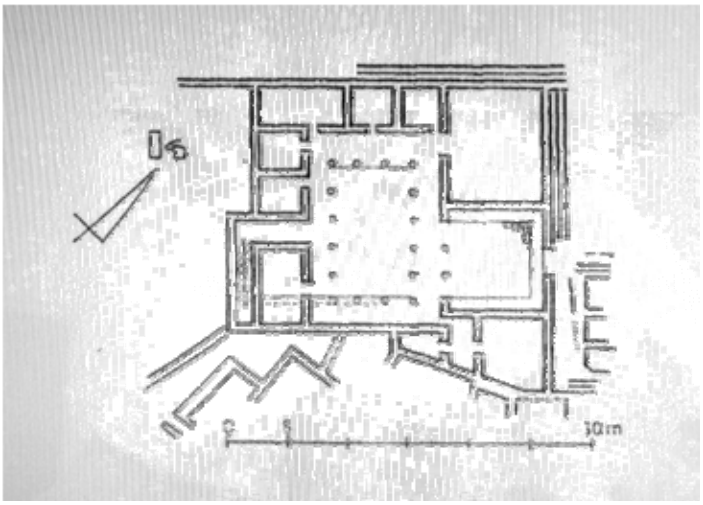

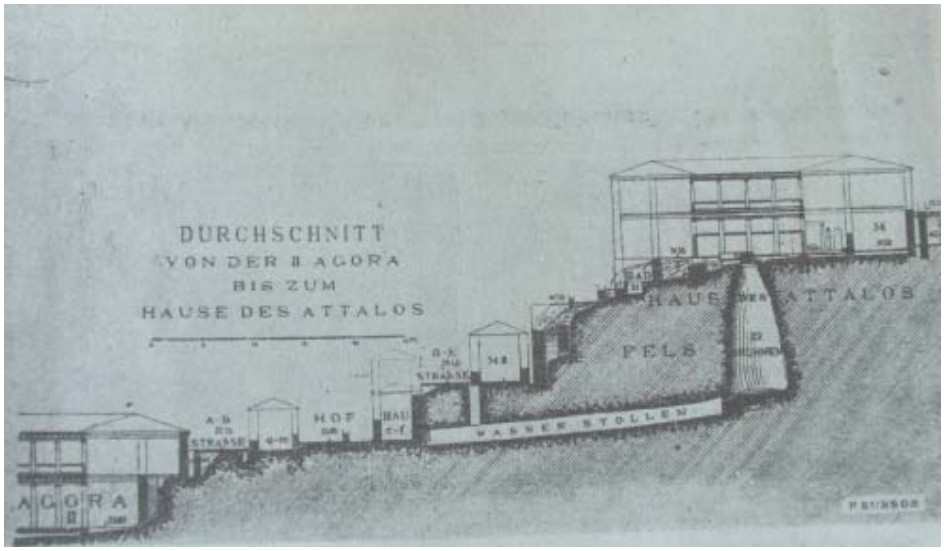

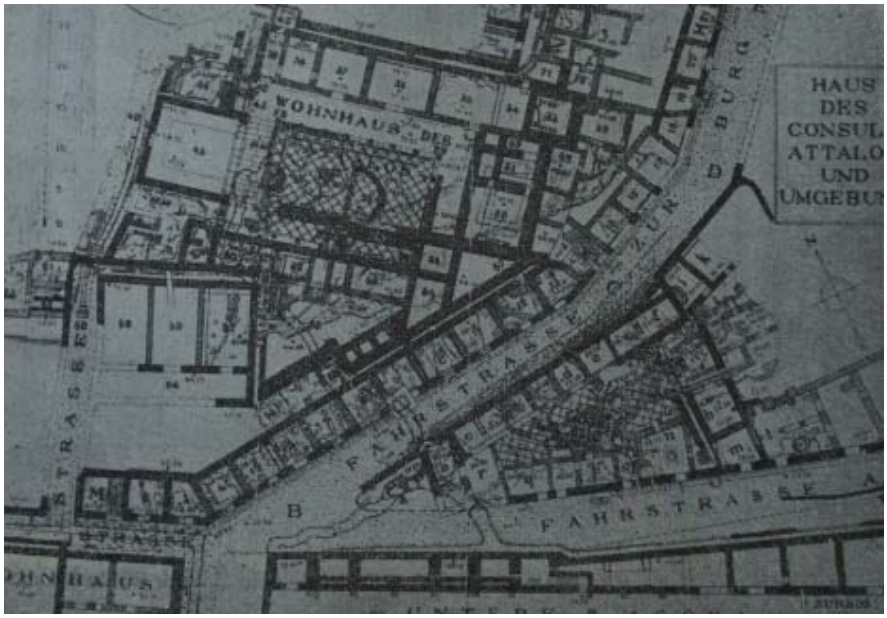

MILET - STAND 1999
A. v. GERKAN - B. F. WEBER
0
100 m
500 m
1.000 m

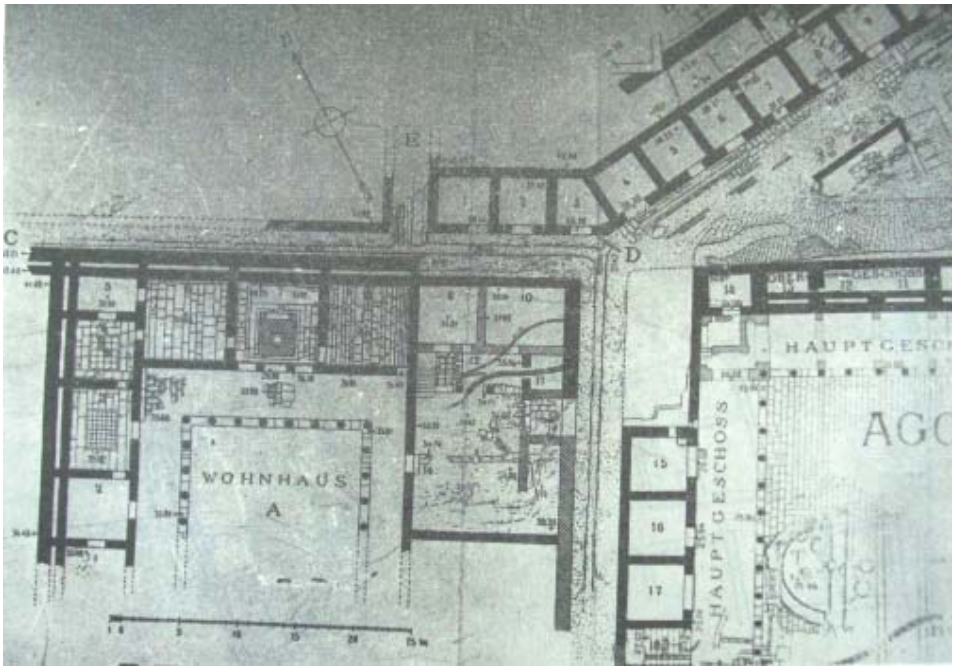

C
B
A
D
A
SCHNITT C-D

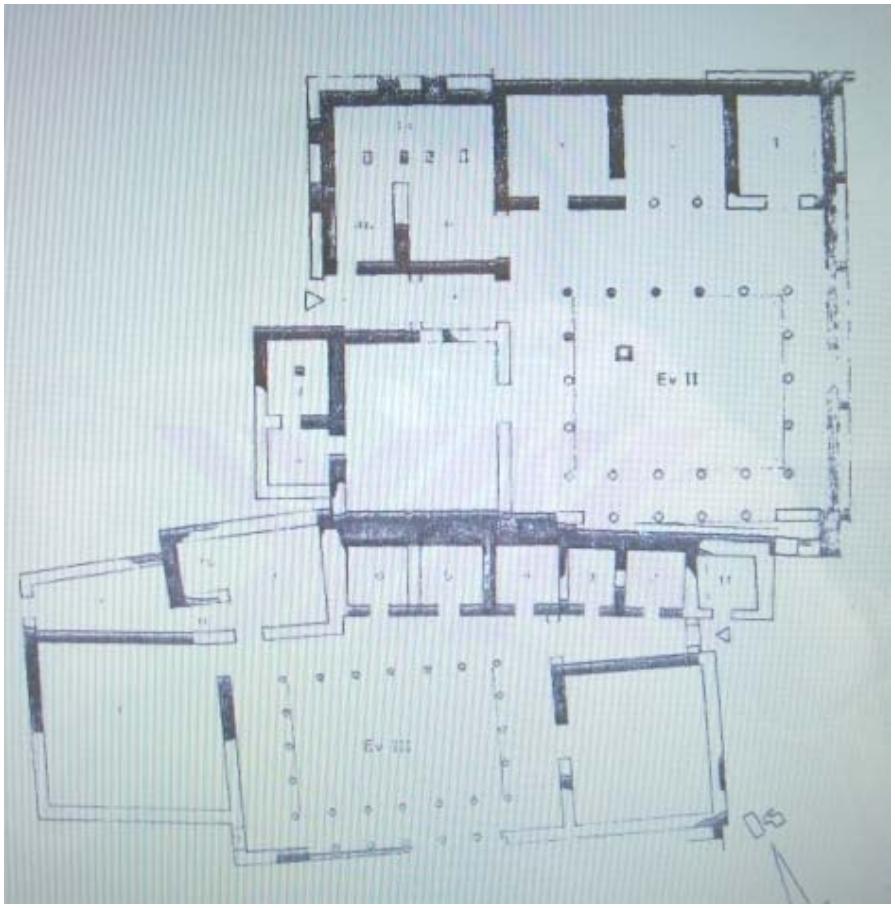

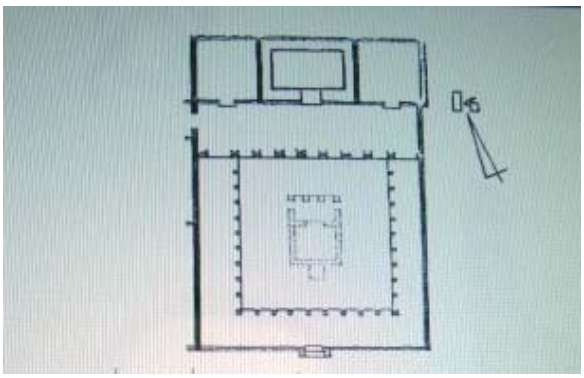

10m

DURCHSCHNITT
VON DER II AGORA
BIS ZUM
HAUSE DES ATTALOS
FELS
HOF
AGORA

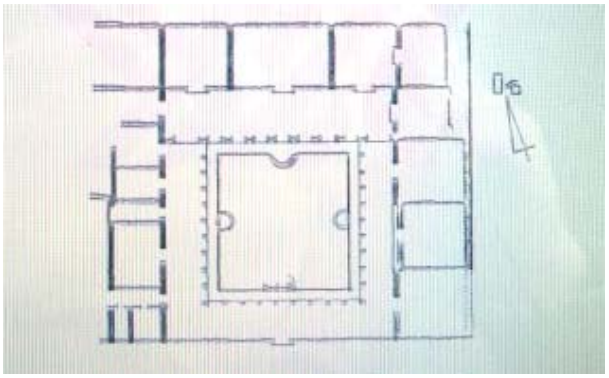

WOHNHAUS DES
HAUS
DES
FAHRSTRASSE
FAHRSTRASSE

C
E
D
WOHNHAUS
A
HAUPTGESCHOSS
15
16
17

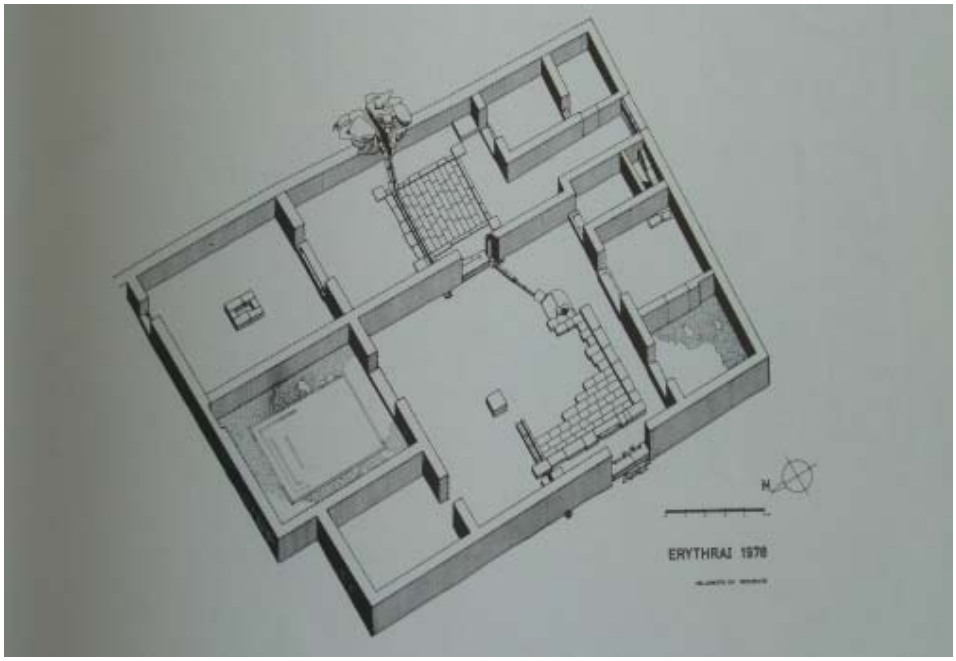

Ev II
Ev III

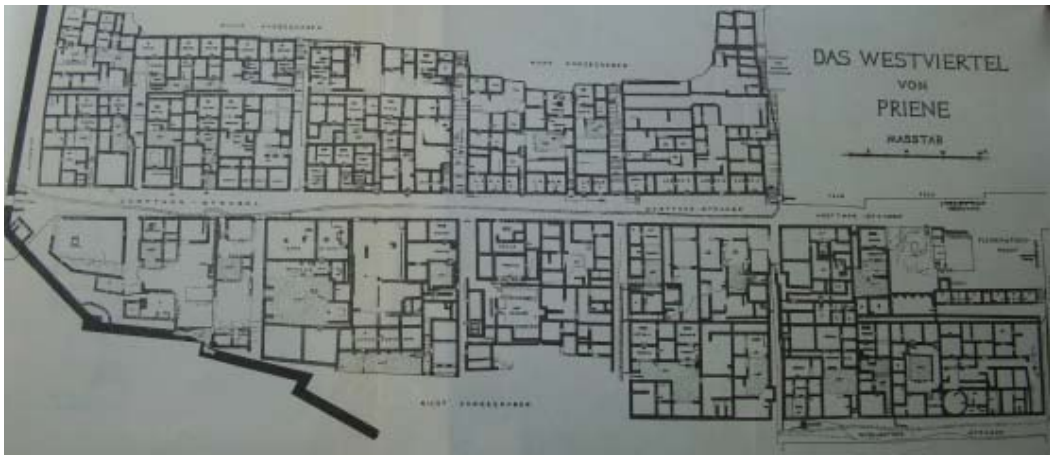

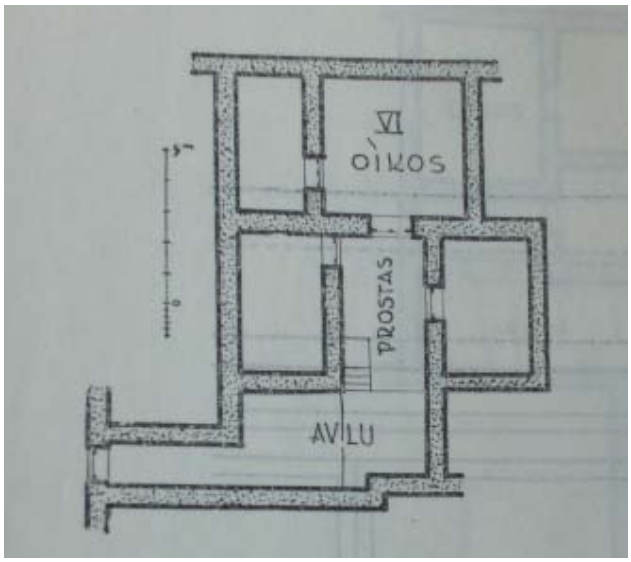
a

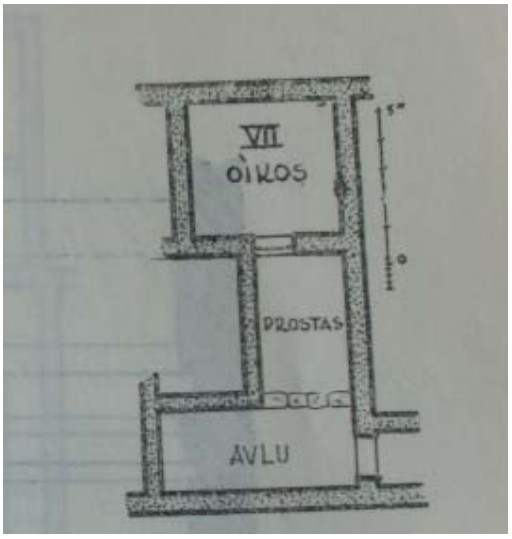
b

N
ERYTHRAI 1978

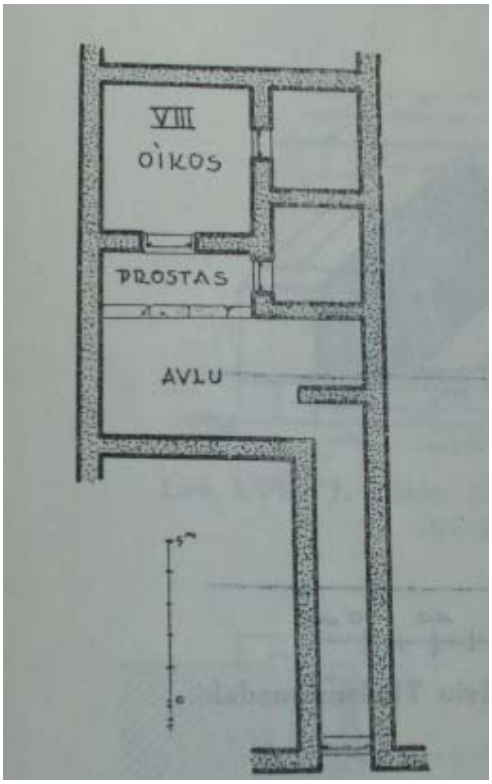

DAS WESTVIERTEL
VON
PRIENE
MASSTAB

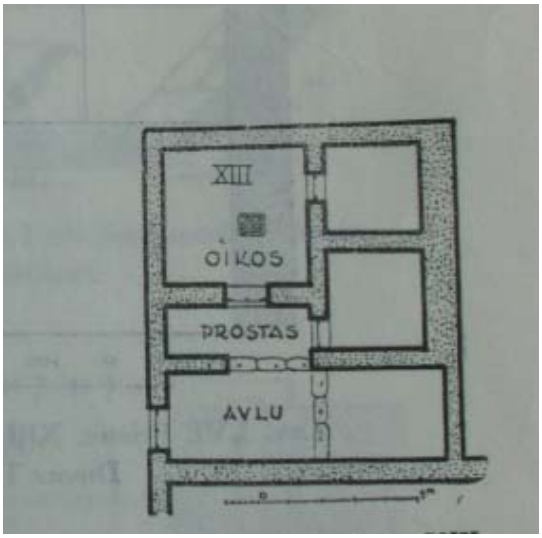
a

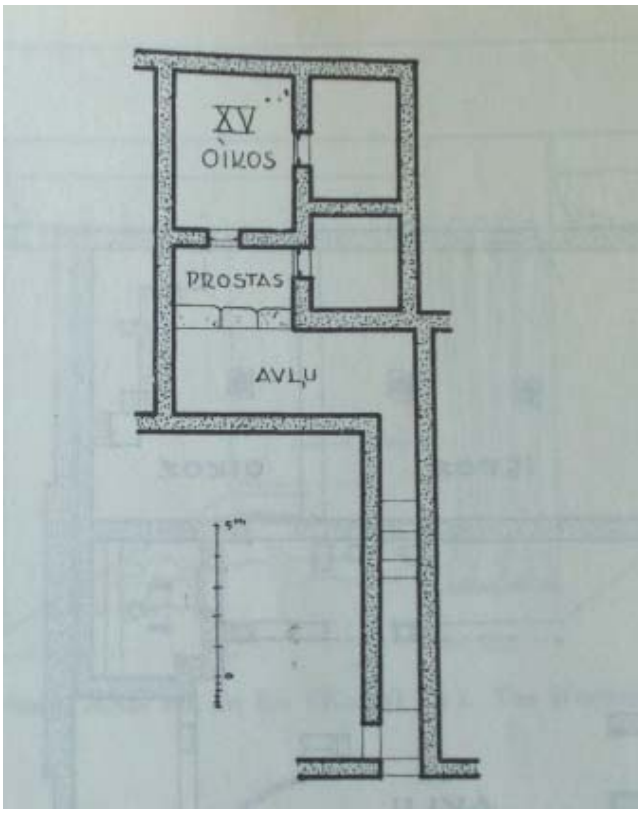
b

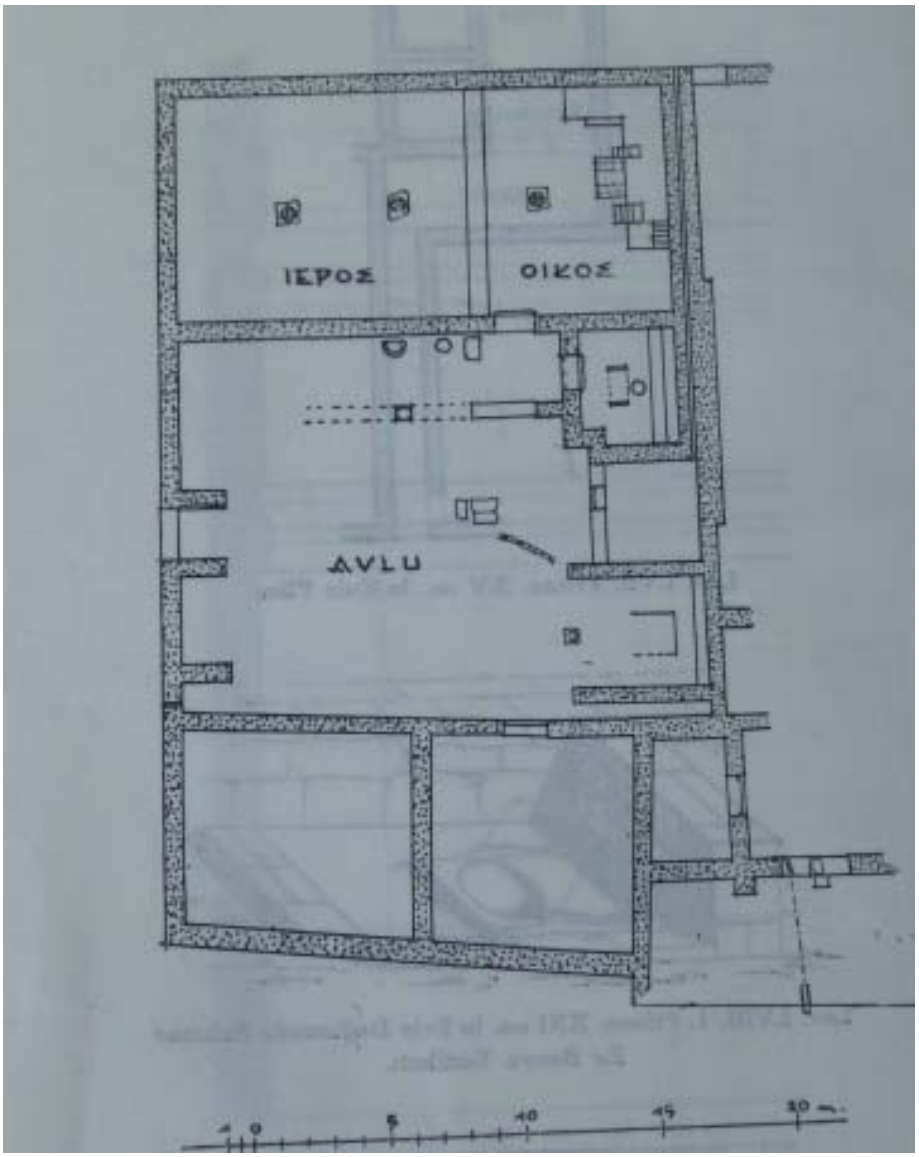

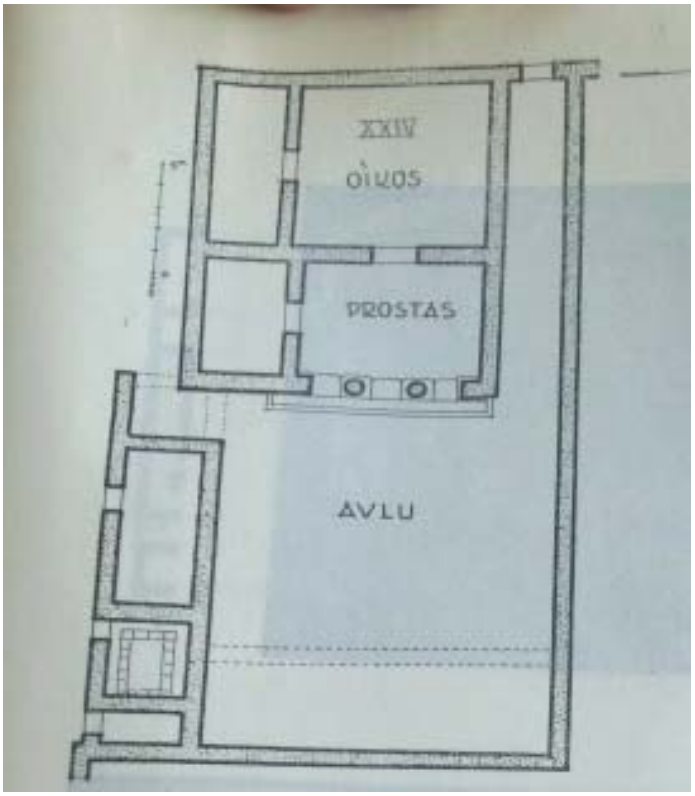
a

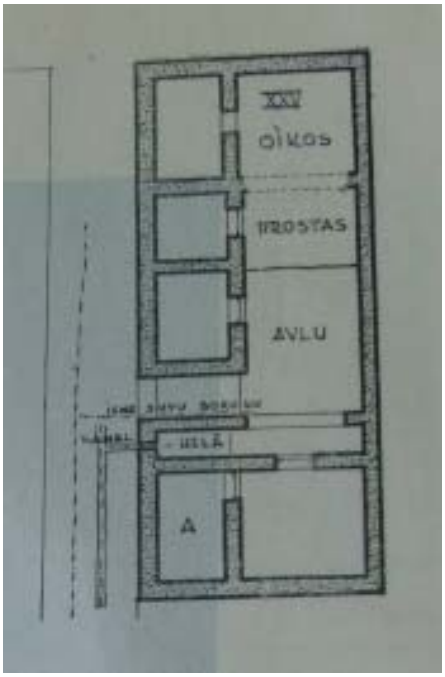
b

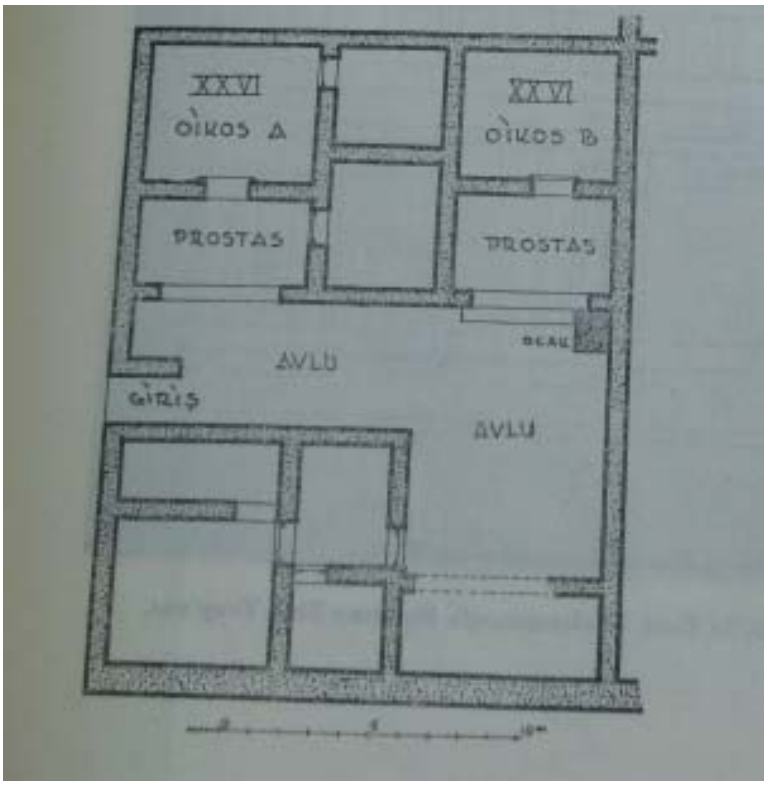

XV
OIKOS
PROSTAS
AVLU

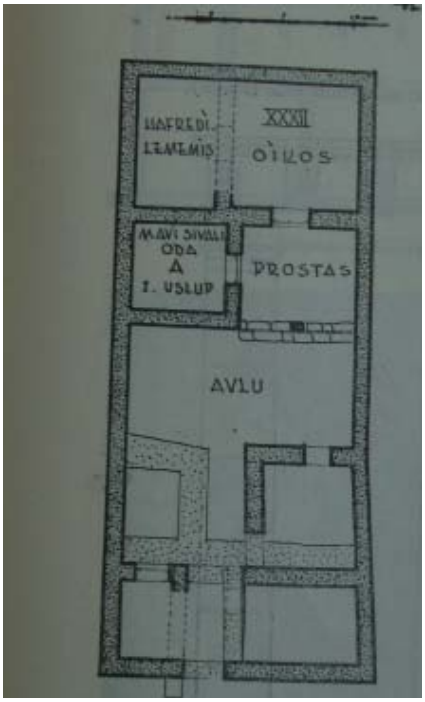

ΙΕΡΟΣ
ΟΙΚΟΣ
AVLU

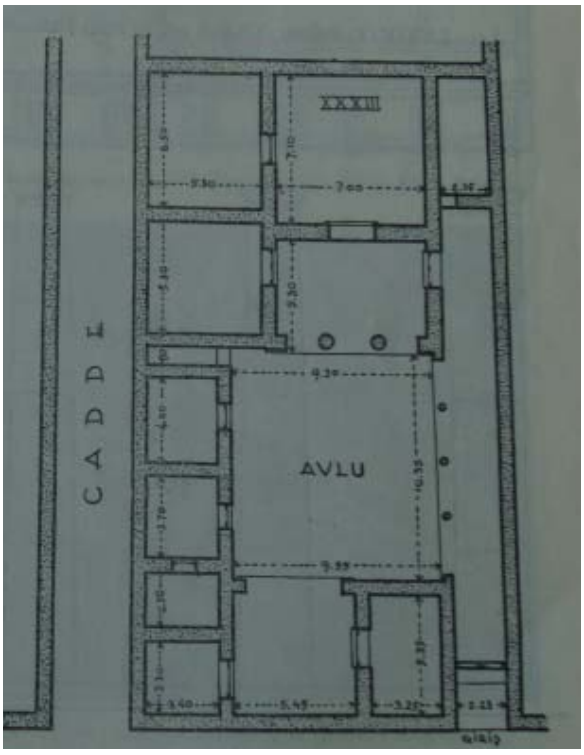
a

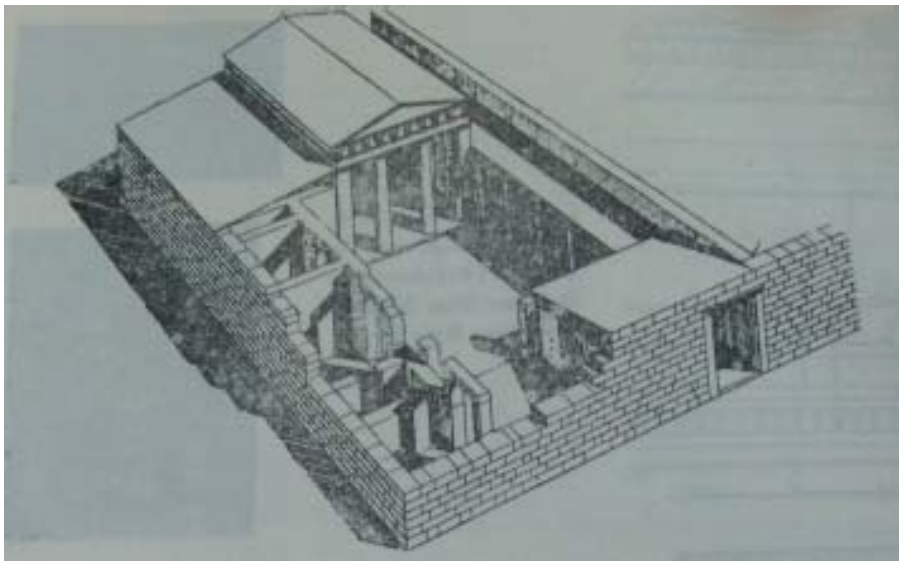

XXVI
OIKOS A
XXVI
OIKOS B
PROSTAS
PROSTAS
AVLU
GIRIŞ
AVLU

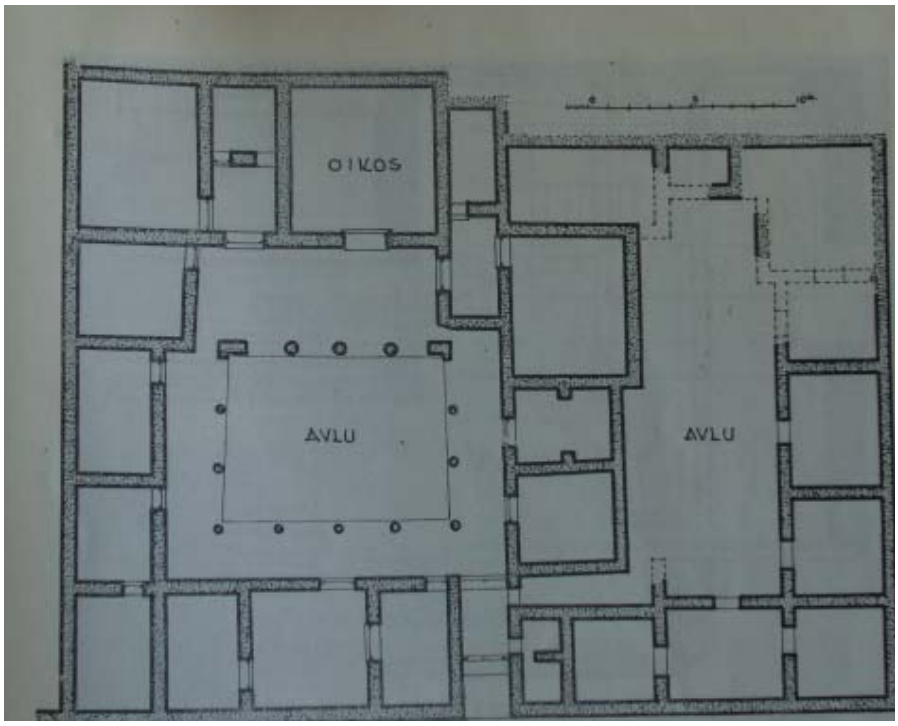

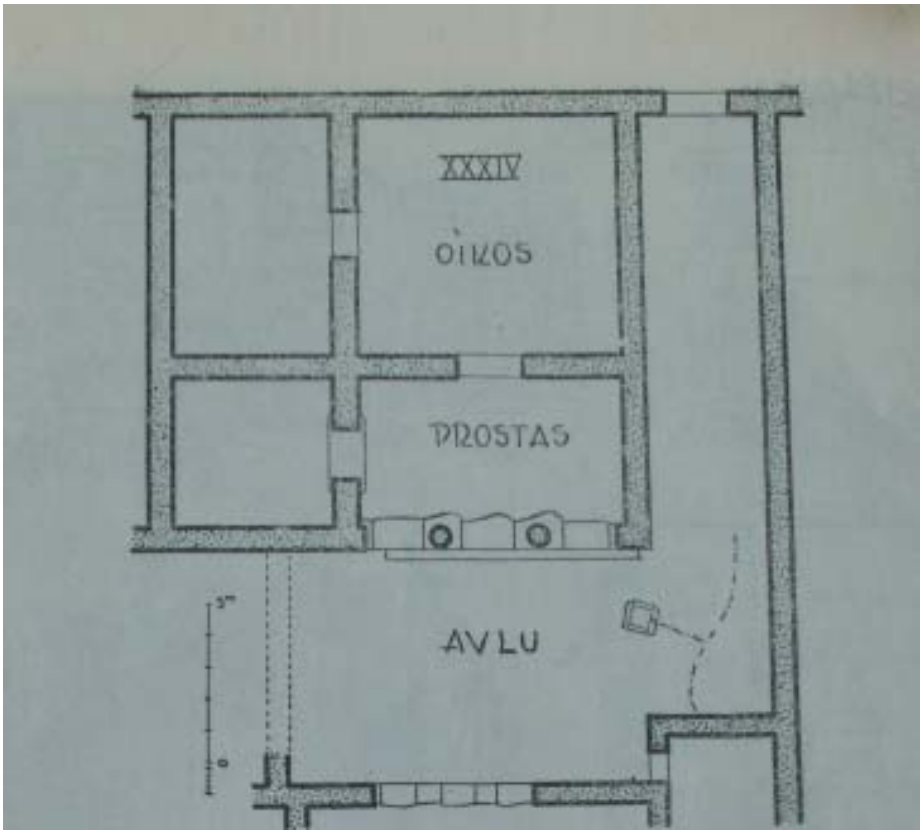
a

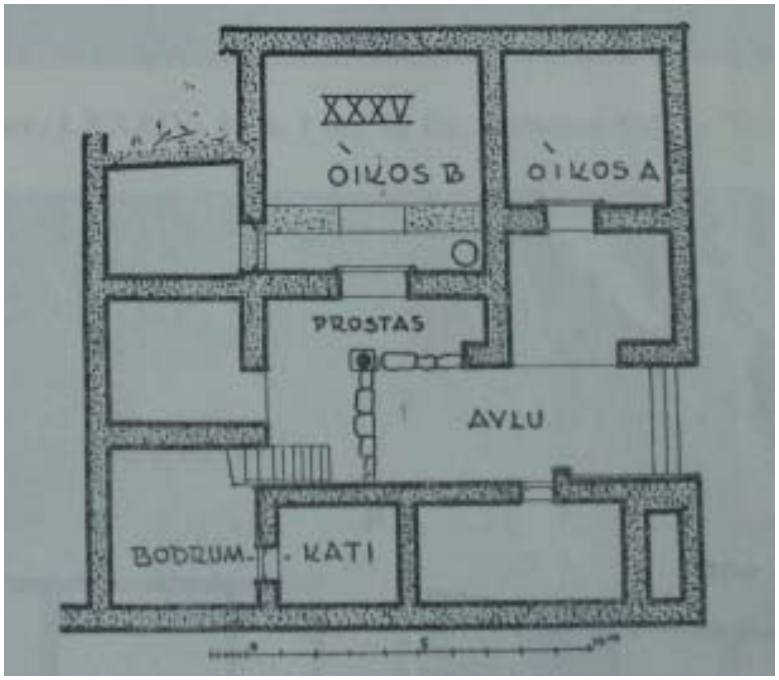

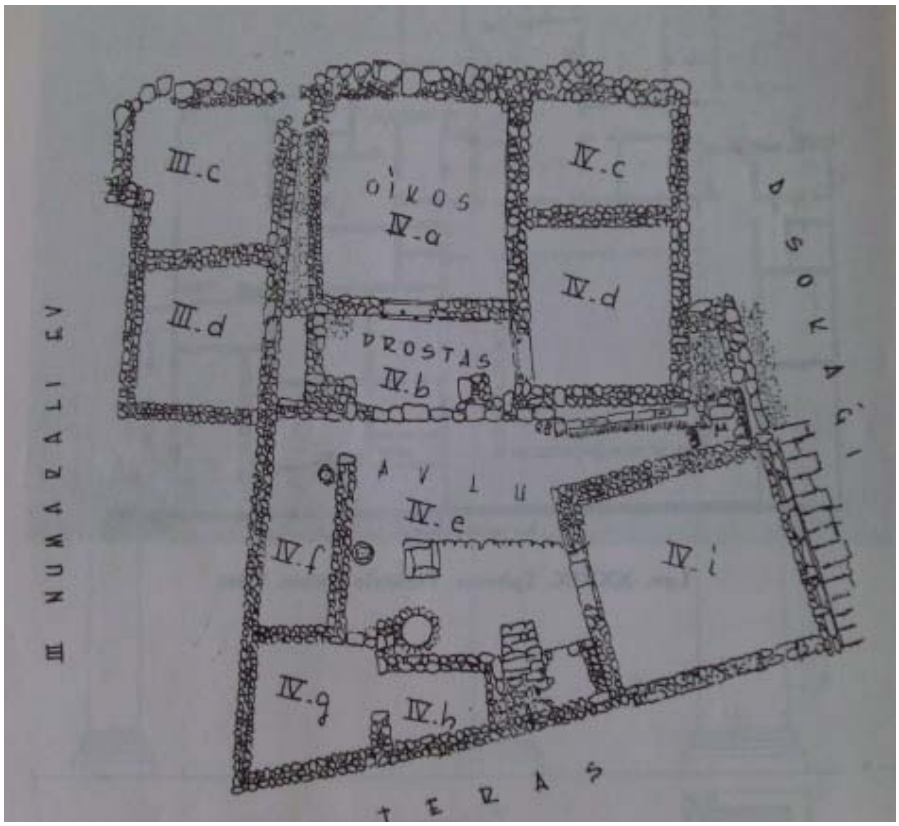
b

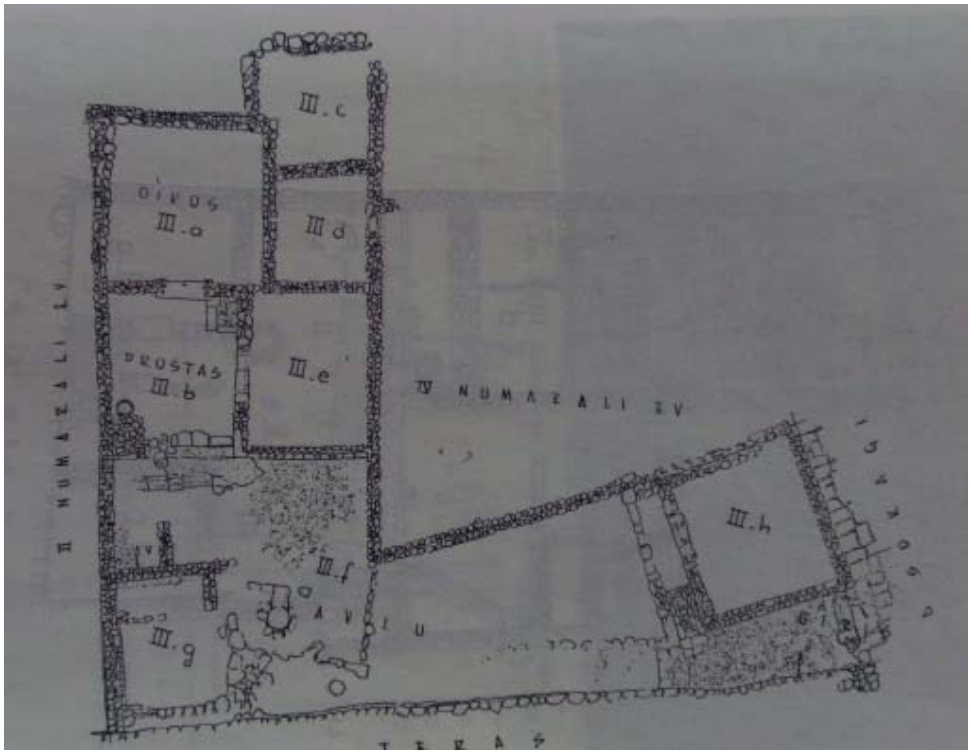

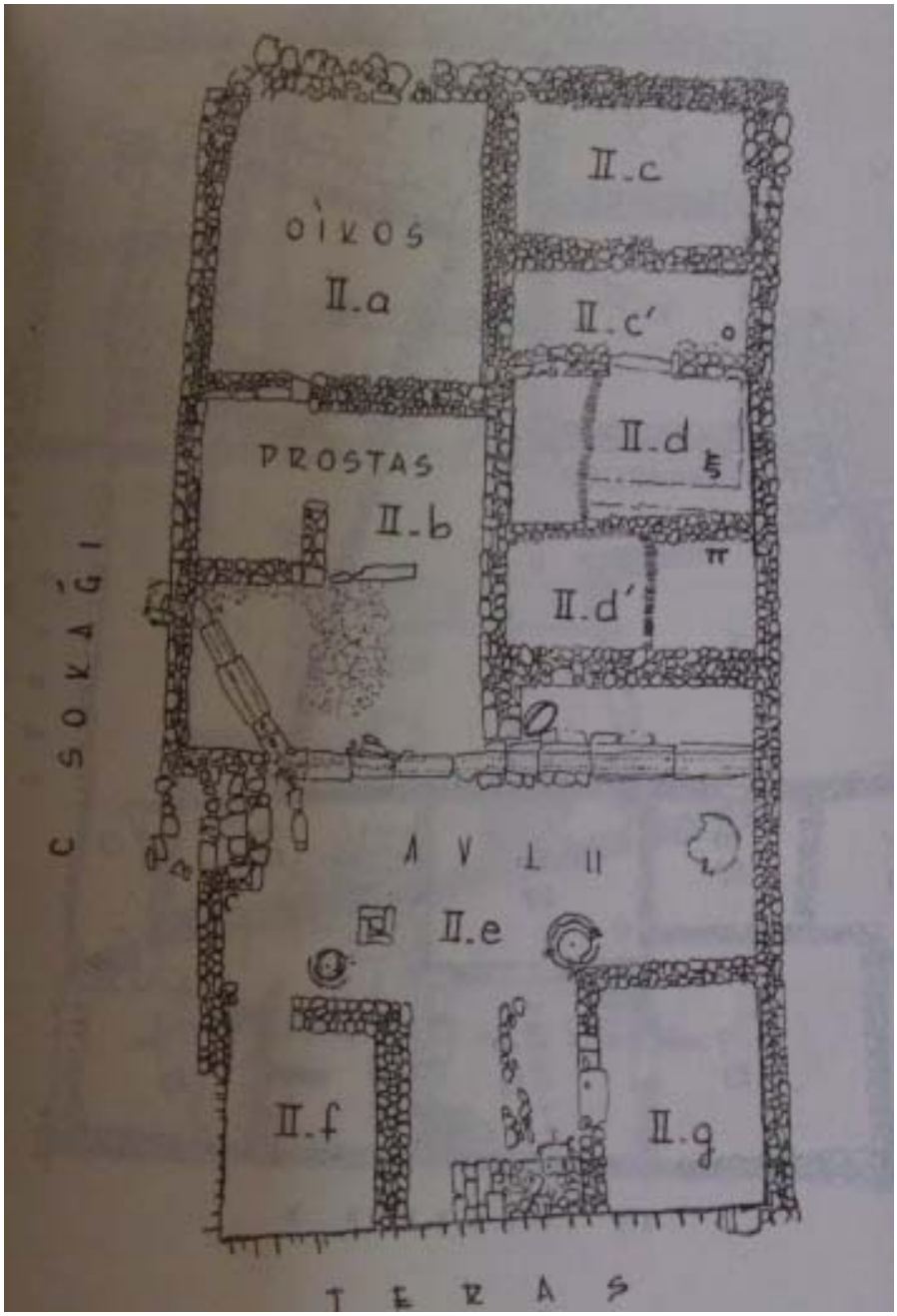

OIKOS
AVLU
AVLU

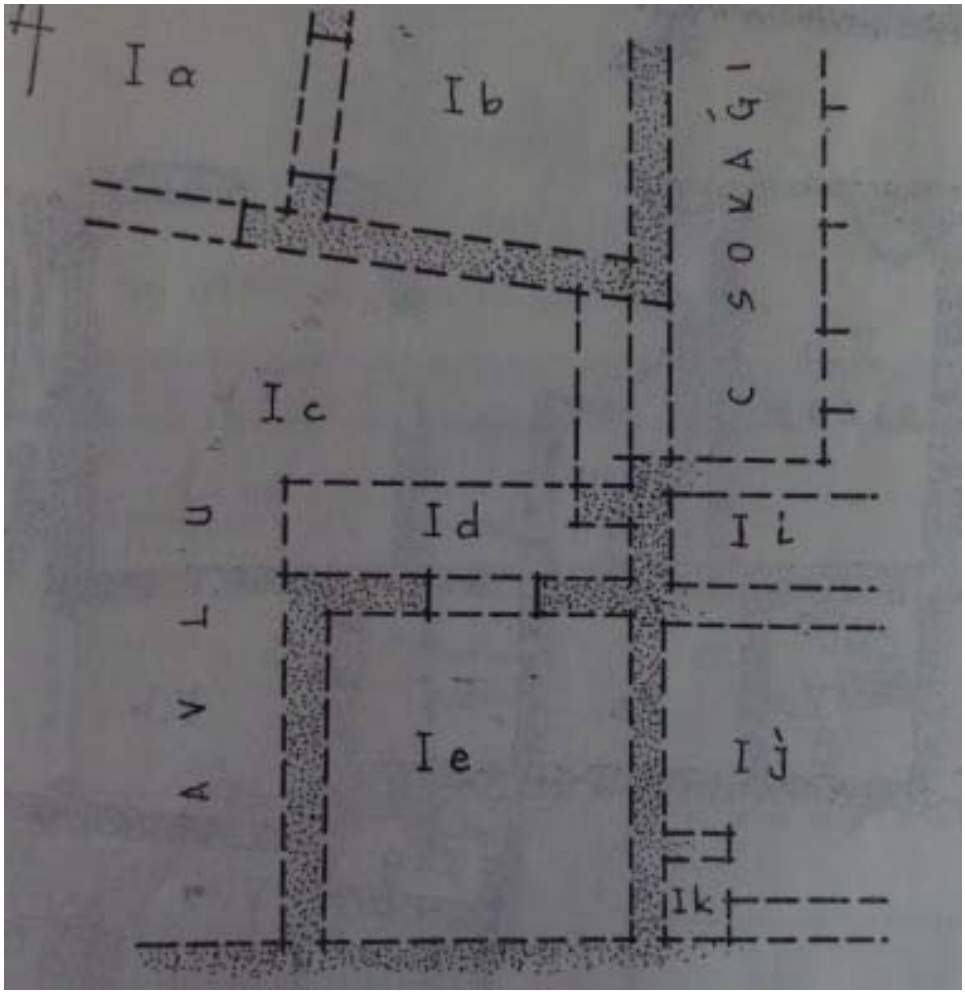

XXXIV
OIKOS
PROSTAS
AVLU

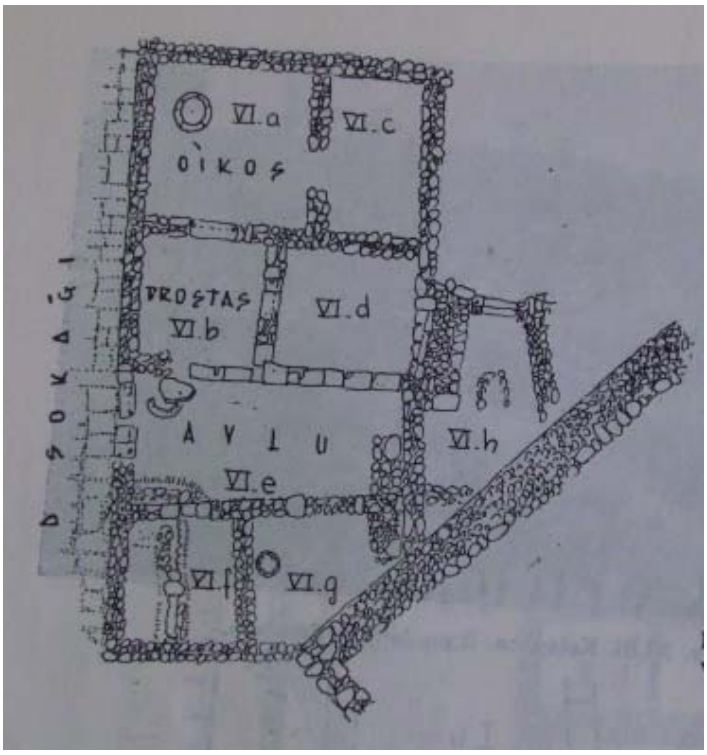

XXXV
OIKOS B
OIKOS A
PROSTAS
AVLU
BODRUM
KATI

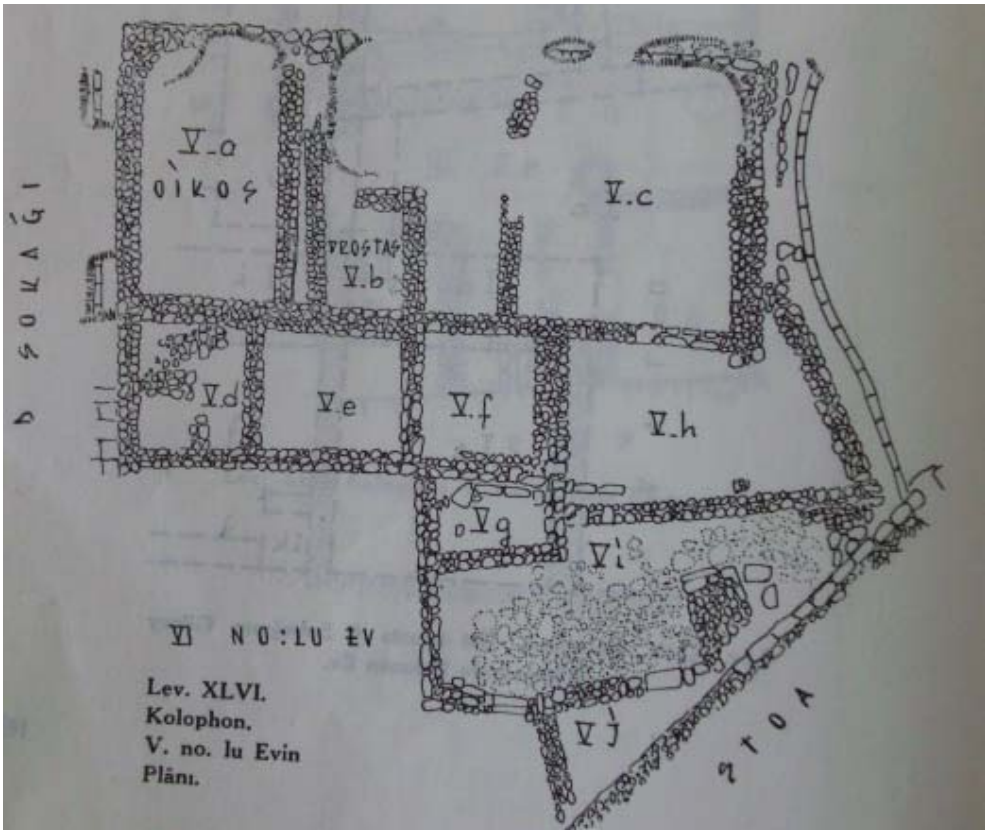

III.c
oikos
IV.a
IV.c
III.d
IV.d
prostas
IV.b
IV.e
IV.f
IV.i
IV.g
IV.h
III NUMAZALI EV
ASOKACI

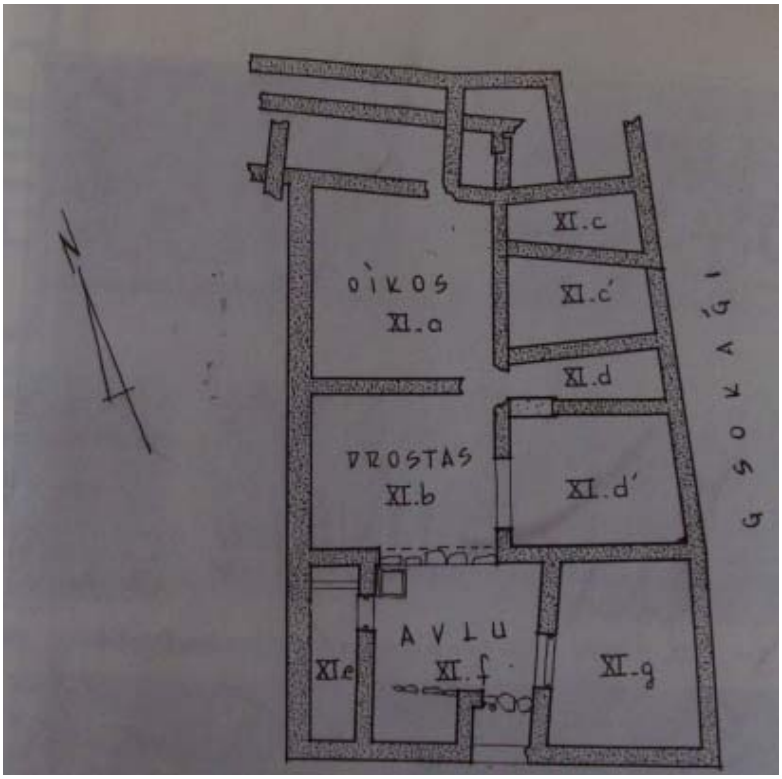

III.c
DIKUS
III.a
III.d
PRODSTAS
III.b
III.e
IV NUMAZALI ZV
II NUMAZALI LV
III.h
III.f
III.g

II.c
OIKOS
II.a
II.c'
II.d
PROSTAS
II.b
II.d'
C SOKAĞI
AVLU
II.e
II.f
II.g
TERAS

Ia
Ib
Ic
Id
Ie
If
Ij
Ik
CSOVAGI
AVTU

VI.a
VI.c
OIKOS
PROSTAS
VI.b
VI.d
AYLU
VI.h
VI.e
VI.f
VI.g
DROMOS

V.a
OIKOS
V.b
V.c
V.d
V.e
V.f
V.h
V.g
V.i
V.j
Lev. XLVI.
Kolophon.
V. no. lu Evin
Plăni.

N
OIKOS
XI.a
XI.c
XI.c'
XI.d
PROSTAS
XI.b
XI.d'
AVLU
XI.f
XIe
XI.g
GOVAGI